

România literară

36

editată cu sprijinul
Fundației ANONIMUL

și cu sprijinul
Fundației INSTITUTUL
PENTRU LIBERĂ INIȚIATIVĂ

GALAXIE
LECTURĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 12 septembrie 2008 (Anul XL). 32 pagini. 3 lei

gheorghe **GRIGURCU**

„La judecata de
apoi a literaților,
nădăduiesc să
fiu sancționat cu
precădere ca
poet”

Interviurile
„României literare”

p. 16-17

t.s. **ELIOT**

în transpunerea
**Adrianei
Carmen
Racoviță**
și a lui
**Șerban
Foartă**

p. 28-29

M. BLECHER

în
epoca sa

Portret de Perahim

de
Ada Brăvescu
p. 18-19

Limba română în dizgrație la Chișinău

o relatare de
**Alex
Ștefănescu**

p. 3

s u m a r

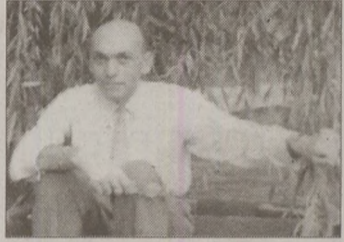

Limba română în dizgrație la Chișinău
de Alex Ștefănescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Credeți în Dumnezeu?

CRONICA PESIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 5
Reclamă cu carte

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 6
Stigmatul conservator

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Metrologia lecturii

Poezii de Mihai Răcășan - p. 8

TROPICE SURĂZĂTOARE de Mihai Zamfir - p. 9
Entuziasm și dezamăgire

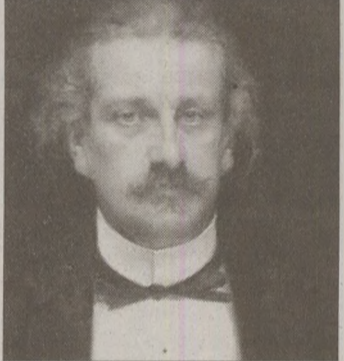
CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

De la Adam citire de Geo Vasile - p. 10

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 10
Manuale și manifeste

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Cu cărțile pe masă

Șerban Cioculescu, cronicar teatral
de Simona Cioculescu - p. 12

Epistolă către Odobescu (III) de Ștefan Cazimir - p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 14
Arta supraviețuirii

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 15

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
Gheorghe Grigurcu: „La judecata de apoi a literaților,
nădăjduiesc să fiu sancționat cu precădere ca poet”
Interviu realizat de Dora Pavel - pp. 16-17

M. Blecher în epoca sa de Ada Brăvescu - p. 18-19

CORSPONDENȚĂ DIN PRAGA - p. 19
Aripi de ceară de Libuše Valentová

Posibilul amant al bunicii Parmenia
de Dumitru Hurubă - pp. 20-21

Sunetul universal de Marian Victor Buciu - p. 22

Tineri muzicieni de pretutindeni își întâlnesc maestrul
de Dumitru Avakian - p. 23

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 24
Dragostea și revoluția

CRONICĂ PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Silvia Radu sau a treia cale

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ
Andrei Kurkov - Ultima iubire a președintelui
în românește de Antoaneta Olteanu - pp. 26-27

T.S. Eliot - Miercurea Cenușii
în transpunerea Adrianei Carmen Racoviță
și a lui Șerban Foarță - pp. 28-29

POEMUL ȘI SCRISOAREA de Constanța Buzea
Răzvan-Ionuț Pricop - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Liviu Ciocârlie - p. 31
Se despart amici

Ochiul magic - p. 32

România literară®

Director: **NICOLAE MANOLESCU**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU – director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU – redactor-șef

OANA MATEI – secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, IOANA PĂRVULESCU – redactori

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 9, 12, 15, 18, 19, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 4, 5, 7, 10, 11, 14, 22, 32),

ECATERINA IONESCU (pag. 1, 2, 3, 13, 16, 17, 23, 25),

NINA PRUTEANU (pag. 6, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Pagini de jurnal*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIEU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUȘE VALENTOVÁ**

(Cehia)

Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1,
cod 010071, București.

Director administrativ: **VALENTINA VLĂDAN**

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanieliterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

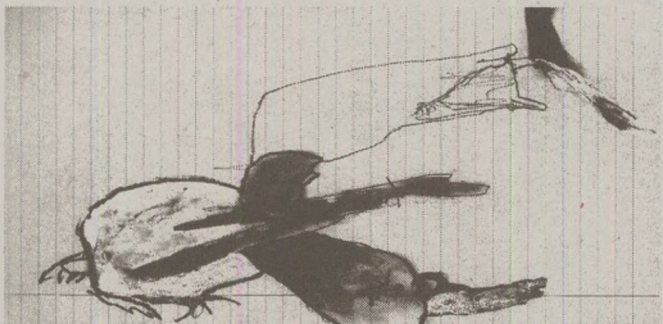
tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **FED PRINT**

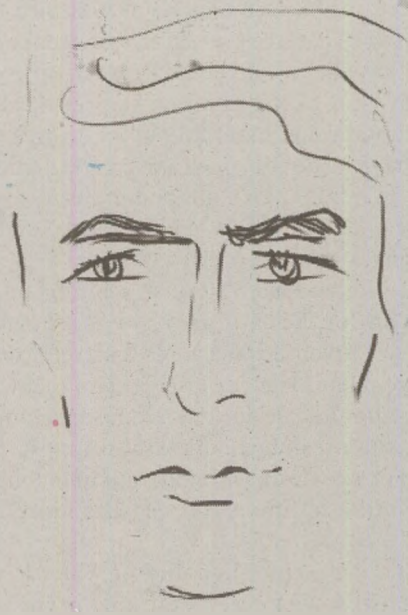
Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

p o e z i e

Mihai Răcășan

pe scut

ieșea din pădurea cu manuscrise
în limbe de foc
ca din robie la faraon
și pe nesimțite
îngerul păsărar face o tumbă
își retează aripile și se aruncă
într-un dogmatic eon

duhul lui sparge vitralii
și intră în catedrală
sfinții cu piroane-n picioare
din fresce
cu privirea îl spală

chiar și focurile de pe tăpșanele
zeilor
s-au potolit
chinul din oase presimte potopul
câteva semne mai face preabunul
cu clopul

și vestea cea mare
din războiul troian
ultimul sulițaș s-a întors pe scut
cu suflet persan

fetița cu chibrituri plânge

întrebi de ce

e cu putință
limba înțelepților ca un aforism
în aval

întrebi de ce
ucenicii toți au fugit
ca un psalm rătăcit în savană

un afluent al zilei e ochiul
sacrificat în catastiful cu amintiri
cum ai sculpta o ispită
în majolică

înlauntrul acelor întâmplări radioase
s-a arătat lucrul în sine și erai orb
un ghepard cu pete de smalt
ar fi trecut se zice printre oameni

și ei n-au fost izbăviți

prin șipotele iuți de miracole
fug fiarele pământului
aburii ies din gheizerele gnozei
ca niște osanale pe ruine cartagineze

și-n tabere codicele își așează
ginta
lăsând de strajă Septuaginta

un rei

printre ferigi volatile și fulgi albi
de întuneric
pășește el cu scorii spongioase
de singurătate

în preajmă-i
elfii potolesc focul însângerat

nu-ți recunoști călăuza
devotată-i doar bătaia inimii
preschimbata-n ruine în crevase

ce să mai adaugi
căutătorii de aur din ceața cu spini
s-au stins în nisipuri
precum o deșertăciune în gândul bogat

astfel
te trezești într-o copilărie rebelă
vânatul magic n-are nume
poți vedea fața lumii
dincolo de înțelepciunile bucuroase

dar el merge pe miriști
de uraniu

îngână liota unui timp de strajă
se zăresc suburbiile cu inimi arse
pe loc entelehia simte
înțepătura de viespe

și totuși vântul cu făclii
în copcile furiei sfășie materia

mai apoi cu tandrețe ai privit
panterele delirând prin savanele
de morți anunțate

să mai încerc o dată
suferința
și *usus rei*
îți zici

am privit

ședeam toți în jurul pământului
care scotea fum de slove
și-ai zis
acesta e soarele negru
din sângele meu încăruntit
păsările care fâlfâiau sub bolta
șlefuită de îngeri cu două lămpașe
au amuțit

și noi am privit într-o zare de foc

nici măcar n-a apucat să țintească
gloria
inscripțiile se cufundau în sine cu vuiet
nimic mai adevărat decât
frunza de finic
în fața poamelor spiritului

pe spuma rezervației de legi

pete ale unor emerite gânganii
e un truc spusese scamatorul
câinele tău credincios rămâne
numai sfârșitul

se simte deja acul albinei
în respirația lui de străin
și toți ne-ascundeam sub cântece
de biruință

din când în când

uneori
destinul poetic își mișcă alene
piciorușele lui alogene

și deodată
nălucirile stegarului cu tichie
de răchită
peste marea înghețată
ca o funingine pe ochi

prin timpul hialin pătrunde
bobul de secară al tainei
de pe urmă

ce va fi fost oare

în pădurea de fagi se simte
dăra a ceva ce nu există
precum o fugă de idei
ca un coșmar cu bonetă catilinară
și tristă

trandafiri cățărători năvălesc
în turla fericirii
pe loc sevele de trestie
ale enigmelor de aramă
se carbonizează
departe în munți o buburuză de aur
ajunge din pustia înverzită

ridică-te mai spusese
gladiatorul de dogme

celelalte inmuri amuțite-s
de-acum

ce vei zice

ca o părere
din bulboana în care calvarul agonizează
se ridică un semn austral
vezi-ți de drum cu bucurie
harul este-n pustie
prigoriile magnetice lopătează
în soarele princiar

la răscurci se-aude-o cavatină
în iedera albă și-n odoleanul de pripas
te cumpănești biruit într-un atlas
iar lângă el
un dalb șoricel ceferist

și ai aflat
atâtea fapte nădăjduite

ostenită de zbor
acvila codexului ciugulește din ocară
și bogăția unui cuget stingher

așadar ce vei zice
vremea cu folos este
printre lucrurile abia dovedite

lângă tine o erezie
ca un semn de carte
nemilos ■

Abia fixat la Rio, apoi într-o localitate de lângă capitală, Brazilia concretă începe să i se înfățișeze lui Zweig sub altă lumină decât cea imaginată de el.

Mihai Zamfir

TROPICE SURĂZĂTOARE

Entuziasm și dezamăgire

DE LA ENTUZIASM la dezamăgire – iată dinamica psihologică obișnuită a relației umane, atunci când e vorba de cunoașterea unei noi lumi, a unei noi persoane, a unui nou tip de societate. Câtă vreme trece de la entuziasm la dezamăgire? Unii parcurg distanța cu viteză înspăimântătoare și cu rezultate tragice.

Din sutele de cărți scrise despre Brazilia, de când există această țară, cartea lui Stefan Zweig *Brasilien, ein Land der Zukunft (Brazilia, o țară a viitorului)* a rămas pînă astăzi cea mai celebră. Nu doar pentru că autorul ei este un cunoscut scriitor european (după o viață de succese cultural-mondene în serie, prețuirea publicului față de prozatorul și dramaturgul Zweig a scăzut totuși drastic în ultimii ani), ci mai ales pentru că viziunea asupra Braziliei propusă de scriitorul austriac a devenit între timp monedă curentă. De atunci, din 1941, când ieșea prima ediție a cărții, și pînă astăzi, lumea discută despre cea mai mare țară a Americii Latine, conștient sau inconștient, în termenii lui Zweig. De aproape 70 de ani, lumea vede în Brazilia țara marilor promisiuni încă neonorate: înșiși brazilienii par atît de convinși de viitorul strălucit al patriei lor, încît acordă tot mai puțină atenție prezentului ei.

Poligraf superficial, capabil să aștearnă pe hîrtie în viteză, volum după volum, Stefan Zweig a avut în cazul acestei cărți, scrisă din pur entuziasm, exact ceea ce lipsește în general însemnărilor de călătorie: el a avut o intuiție profundă, descifrînd în viteză nu doar caracterul poporului brazilian (la un prozator abil, nu-i de mirare!), ci și perspectivele de viitor ale unei țări întregi, atunci când europenii nici nu știau prea bine unde se află Brazilia și ce limbă se vorbește acolo.

Zweig a redactat *Brasilien...* în mare grabă, așa cum făcuse de altfel cu mai toate operele sale. E și ultima sa scriere antumă. În 1936, la o primă trecere de cîteva zile prin Rio de Janeiro, scriitorul fusese șocat și încîntat de surprinzătoarea țară: probabil că atunci a luat naștere proiectul viitoarei cărți, scrise în 1940-1941, cîteva ani

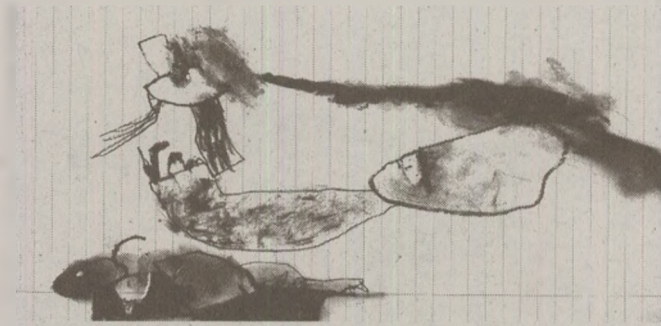
mai tîrziu, și tradusă aproape imediat în engleză, în portugheză, în franceză, spaniolă și suedeză. Succesul internațional s-a dovedit instantaneu și răsunător. Unica țară în care paginile lui Zweig au fost privite cu rezervă a rămas Brazilia însăși: intelectualilor „subțiri“ de aici li s-a părut de prost gust apologia entuziastă a propriei lor țări scrisă de un străin. Cronicile ironice și răutăcioase ale jurnaliștilor brazilieni și-au limitat însă ecoul la cei cîteva cititori locali: lumea europeană și cea nord-americană a receptat cu interes cartea lui Zweig, transformînd-o în principală sursă de informație.

*

Cartea de referință despre Brazilia scrisă de un străin a rămas pînă astăzi cea a lui Stefan Zweig *Brazilia, o țară a viitorului*. Rio de Janeiro și imensul continent ce se ghicea dincolo de spectaculosul oraș l-au vrăjit, în 1936, pe Zweig; scriindu-i monografia mai tîrziu, în 1941, după ce a cunoscut mai profund Brazilia, scriitorul austriac era convins că această țară ar reprezenta forma palpabilă a paradisului terestru: ea beneficia de o climă egală și blîndă, poseda bogății nemăsurate și, mai ales, avea un popor metisat, tînăr, extrem de tolerant, un popor care nu știa ce înseamnă ura față de altă ființă umană. Pe scurt, opusul absolut a ceea ce reprezenta – în acel întunecat an 1941 – Europa. Pașnici, afaibili și frumoși la chip, brazilienii se situau la antipozii europenilor, înclistați atunci în înfruntări singeroase și aflați sub blestemul intoleranței. Nu-i de mirare că, fugit din Vechiul Continent, Zweig n-a avut alt gînd decât să se refugieze într-un loc primitiv; a găsit în mod natural Brazilia ca țărîm visat. Publicarea volumului *Brazilia, o țară a viitorului* îi adusese recunoștința guvernului de la Rio de Janeiro și un permis de ședere în țară pe timp nelimitat; cunoscutul scriitor european, apologet al noii lumi, sărbătorit ca un oaspete de seamă, pusese piciorul pe pămîntul făgăduinței.

Focul de artificii a durat însă puțin timp și apoi s-a așternut întunericul. Abia fixat la Rio, apoi într-o localitate de lângă capitală, Brazilia concretă începe să i se înfățișeze lui Zweig sub altă lumină decât cea imaginată de el în cartea care tocmai ieșise de sub tipar. Dezamăgirea a venit cu o viteză într-adevăr neobișnuită la un om normal, explicabilă însă la un hipersensibil. Veștile rele primite din lumea întreagă îl copleșesc: pe fronturile din Europa, Germania părea invincibilă; dezastrul de la Pearl Harbour obligase Statele Unite să intre în război; Singapore căzuse în mîinile japonezilor etc. Mai presus de știrile privind mersul războiului, pe Zweig îl îngrozește ceea ce se întîmpla în Brazilia; dictatura președintelui Getúlio Vargas începea să semene din ce în ce mai mult cu dictaturile europene fasciste, iar xenofobia și antisemitismul ajunseseră pe punctul de a se transforma în doctrină oficială a statului. Cu nervii slăbiți, Stefan Zweig se sinucide la 22 februarie 1942, împreună cu tînăra lui soție Lotte. Erau căsătoriți de doi ani.

Grăbit, scriitorul n-a mai avut răbdare să aștepte îndreptarea lucrurilor în Europa și în lume. De la euforie la disperare a făcut un singur pas. În mai puțin de un an, toate adevărurile în care crezuse s-au răsturnat brutal. Poate că, dacă iluziile lui privitoare la Brazilia n-ar fi avut asemenea proporții uriașe, dacă n-ar fi fost convins că a ajuns în cel mai minunat loc din lume, nici prăbușirea în disperare n-ar fi luat forma extremă. Pentru Zweig, Brazilia se dovedise pînă la urmă o țară ca oricare alta. ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Nu-mi căuta în suflet vreo minune...

Nu-mi căuta în suflet vreo minune

Pe care n-ai gîndit-o încă tu.

E-atîta umilință-n orice-aș spune

În după-amiaza lungă ce-începu,

Încît m-ai alunga ca-n silă. Lasă

Să-ți troienesc și ușa, și, alb, trupul

Mic, tolănit în trîndăveli de-omidă

Pe frunza ei cărămizie de mătasă;

Și raze-or izbucni-n cer să-ți deschidă

Raiul mirean, cu plite, și rădaște

Lin zbîrnîind, și-o rouă ce-o să-și

caște

Gura ca zgriptorii răi din poveste,

Cînd ne-ascundeam după dulap

în casă

Și așteptam de la motani o veste...

Stefan Zweig

L i t e r a t u r ă

AȘA CUM AFLĂM din studiul lui George Vulturescu ce ține loc de postfață, poetul Adam Puslojić a fost prezent în România înainte de 1990 prin traduceri semnate de Nichita Stănescu și Ioan Flora. Iată însă că, din 1995, același poet, născut la Kobișnița pe Valea Timocului, autor a peste 20 de cărți în limba sârbă, scrie și publică direct în românește, prilej pentru eseistul Răzvan Vorcu, ce prefătează cartea, să scrie: „Limba română a câștigat (...) un tânăr poet pe nume Adam Puslojić, în vârstă de numai 13 ani”. Așadar, după *Plâng, nu plâng* (1995), *Adaos, poeme directe* (1999), *Versuri din mers* (2003), *Muritori, ce-i cu voi* (2007), avem prilejul să răsfoim această carte intitulată *Hai să vorbim (poeme mai noi)*, Princeps Edit, Iași, 2008, 126 p., coperta Călin Cocora, ilustrații de Mircia Dumitrescu. Credem că nimeni nu poate trece indiferent pe lângă poetul în cauză, inclusiv datorită aspectului său monahal, falnic și smerit totodată, energic prin jubilația sa creativă și totuși desprins de pământ asemeni personajelor onirice ale lui Milorad Pavić, să zicem. Poezia sa excelează prin intensitatea dicțiunii specifice spațiului mitteleuropean, printr-un fel de „sintaxă a strigătului”, semn de alteritate și complementaritate. Autoportretul din poezia *Cu timpul* este edificator în acest sens: „V-ați obișnuit cu mine viu/ și asta mă face neliniștit./ abia așteptând chiar și/ cea mai mică schimbare/ la față ori la destin// nu, nu, nu-// eu nu mă pot/ transforma mai mult/ decât la ochi/ și la gură uneori// cu un surâs/ în plus sau în minus-/ pe față/ și la inimă/ fiecare mișcare/ de umbră mă doare/ insuportabil// (...) și iată-mă cum/ am devenit cu timpul/ un fel de piatră migratoare./ un surâs cusut pe buze/ și sub sprâncenele grele// un cuvânt zburător/ spus abia numai/ pe jumătate, frate// adevărat/ că sunt/ un înger de tot// dar vitreg!

De la Adam citire

Indemnul din titlu este o invitație de a vorbi împotriva solitudinii și a morții, în primul rând a marilor săi prieteni Nichita, Pituș, Sorescu, Flora. Puslojić susține în fond un spectacol orfic, protagonist fiind chiar limbajul poetic: „Astăzi am tăcut cel mai frumos / în toată viața mea...// O tăcere pe de rost// Fiecare cuvânt al meu a fost/ un munte înghițit// Poate că așa vorbesc și zeii, printre ei./ Cu ei înșiși. Pentru și din cauza/ singurătății/. Dar, aici sunt nevoit/ să mă întreb oare ei sunt singuri/ vreodată?// Imediat cum simte singurătatea,/ Iehova îl strigă pe Moise, să-i/ spună despre ce a tăcut// Din cauza singurătății, omul/ înnebunește ori țipă, chiar și/ dacă este singur în întregul cosmos// Am să țip și eu imediat.” Bucurie inefabilă și datorie sacră, poeziile lui Adam Puslojić sunt tot atâtea arene agonistice unde se confruntă binele cu răul, mitologia cu desacralizarea, tradiția cu avangarda, fiorul existențial și scrutarea de sine cu ludic expresionist și gratuitatea artelor, metafora suprarealistă cu dialogul cu Absolutul: „Schimbarea în neant/ începe lejer și aproape/ invizibil. Evantaiul larg/ al mișcărilor este/ toată averea mea, piramida, // tipătul, Câmpia lui Martie./ de unde începe schimbarea?// În această casă natală nu mai cunosc pe nimeni”. Amant al visului, al tainei, al tristei nebunii a regelui Lear, pierzându-și conexiunile, ereditatea și reperele, poetul înaintează invincibil (anabasis), sfidând parcă cioranianul incon-

În ciuda unor obscurități de exprimare, a unor ostentații bacoviene, Adam Puslojić scrie poezie la cea mai înaltă cotă emoțională și expresivă.

venient de a se fi născut, „pe această cale mortală/ de dragoste și ură și păcate”.

În ciuda unor obscurități de exprimare, a unor ostentații bacoviene, a unor forme verbale folosite inadecvat, a unor rare truisme sau sinonimii redundante tip „ca un vis tacitum din beznă/ în mijlocul căruia mă întunec” (p. 23), Adam Puslojić scrie poezie la cea mai înaltă cotă emoțională și expresivă („post-stănesciană”, cum sigur și-o definește). Iată un ilustru exemplu de poezie de echilibru al antitezelor, un fel de glossă-artă poetică dedicată regretatului poet Ioan Flora: „Praful capului meu arde/ iată în stradă/ de câte ori eu/ gândesc mai liniștit// unde sunt acum/ înfrățite fericit/ pagina albă din carte/ și pagina plină de tot// ce carte stelară este/ aerul nostru domesticit/ atât de albastru// cum pot eu acum/ să mănânc liniștit/ din piatra Muntelui liber// o pădure incendiată sau/ un râu înghețat întreg/ trăiesc în mine un echilibru/ ca cerul senin/ și broasca țestoasă”. Trăind în același timp într-un dublu areal lingvistic, geografic și afectiv-ficțional, româno-sârb, Adam Puslojić are puterea și talentul să-și asume un loc în istoria poeziei europene de azi.

Geo VASILE

Prin anticariate Manuale și manifeste

IN CENTRUL vechi, Strada Doamnei pare să devină vadul anticarilor. Lângă cel mare, pe care-l cunoașteam de mult, lumea căutătorilor de chilipiruri, dar și a bibliofililor întârziind lângă hărănitile ediții franțuzești, s-a mai deschis, recent, unul. *Unu*, îi zice, și te miri, fiindcă avangarda și-a dorit să sfârșească în foc, nicidecum în praf. Dar lăsând asta – un nume, ce-i? – descoperi cu plăcerea pe care ți-o face, în ultima vreme, orice lucru bun, cât de mic și rătăcit, o cameră în semi-neorânduială (locul e în curs de amenajare) unde stau, spre vitrină, ediții vechi, pe stative, și spre interior, în rafturi, cărți înșiruite pe teme. Știind, de bine de rău, ce pot să ofere anticariatele și cât sînt de descoperite la capitolul instrumente de lucru – cele mai cerute, de altfel, cercetez îndelung bogăția de istorii literare, de istorii ale limbii, de dicționare, de titluri de literatură modernă și contemporană (nu din acelea proaspăt scoase din comerț și vîndute cu un minim rabat, lucru pe care, ca pretutindeni, l-ar putea face librăria, nu anticariatul), care prin alte părți vin rar sau deloc. Avantajul – vremelnic oare?, al începutului. Plec, îndemnată de alte și alte drumuri să amîn zăbava, nu înainte să aleg „o carte mică, o cârtică”: *Mic Tratat de Estetică sau Lumea Văzută Estetic*, de Felix Aderca. A apărut în 1929, după ce fusese publicat, în '27, în *Universul literar*, la Editura Ancora, pe strada... Emigratului. Și, spre decizia totală de ancoră, prin supracoperta ca de celofan se zărește, în grafica elegantă, alb cu un strop de albastru, silueta desenată a unei lebede pe conturul căreia scrie, aproape caligramatic (sic!), *tout vague sur vague*. Ambiguitatea se include... „Cercului *Sburătorul*, din frământarea căruia s'au

elaborat cele ce urmează” e închinarea acestui volum concis, dar nu subțire. Justificarea lui e un regret: „Cât am fi fost de bucuroși să nu fi scris pagini de critică niciodată!”. Fiecare înțelege ce vrea, dar lămurirea, care urmează îndată, e una: prea mulți nepricepuți întinează meseria. Cu putere: „la tusea sfioasă a Poetului se ridică o voce de urs sau de focă.” Scrisă într-un stil care-i va fi făcut, de bună seamă, livizi pe profesorii de literatură ai vremii, și torcînd subțire o ironie cum nu mai găsești (*le dire*, cât mai apăsât,

voila le rêve), îndreptarea lui Aderca are așezare de manual și stofă de manifest. Între altele, pentru eliberarea literaturii de calvarul utilizării ei după plac, care nici măcar nu i se recunoaște: „Cartea e un instrument al utilului. Cartea-voluptate, e o nebulie «și tristă și goală!»” (p. 10). Cum a fost folosită literatura, în ce scopuri, mai înalte sau mai meschine, cei care trebuiau s-o vegheze au profitat de farmecele ei, aflăm din *Ce nu este fenomenul estetic*. Școli pretențioase și, să spun așa, bine văzute în societate, se înecă în penibil, sub pana unui estetician care nu cruță nimic ca să le denunțe. Scrie, apoi, *Ce este fenomenul estetic*, fără convingerea că-l poate apuca, dar cu mulțumirea că nici alte scorneli ale spiritului nu sînt mai lămurite de obiectul științei lor. Nu știm, de pildă, nici ce-i lumina, nici ce-i electricitatea. Și trăim.

Fenomenul estetic, spune Aderca, „e caracteristic. Marii creatori de valori n'au părinți și n'au copii.” Legenda Meșterului Manole își sună ora în această jertfă consimțită: „N'au părinți; de cele mai adese ori părinții și epoca lor n'au putut să recunoască acea uluitoare mlădiță a vieții cu florile ei uriașe și spaimântătoare: au crucificat, au otrăvit și au ars ființa miraculoasă. N'au copii; geniile sunt uneori cu totul sterile trupește, iar alteori procrează oameni comuni, dacă nu de-a dreptul stârpituri, din cine știe ce osteneală și sleire a

generației, prin ecloziunea bruscă a marelui lor soare vital.” (p. 64) Firește, există o răsplată, și aceea e jocul, cu spectatori, cu emoții, cu bucurie și rînduială: „Lumea văzută estetic este numai un joc de copii. Știm și credem în acest lucru de nimic. Dar presimțim că se apropie vremea când, eliberați de disciplinele tari ale realității, nu vom mai găsi altă scăpare din disperarea simțurilor noastre, în întregime deschise elementelor și violențelor vieții, decât în această educație elementară de a ne ridica pe un plan estetic, de a socoti lumea o priveliște creată pentru infinita delectare a existenței noastre, noi înșine, fiecare, elemente sufletești originale pentru un alt spectacol, bucurie estetică a cine știe cărui Spirit, din alte lumi.” (p. 95) Imaginea, ajunsă simbol, a vîntătorilor vînați, se subțiază, iată, căpătînd transparența delicată a jocului prin care se străvăd alte jocuri. Coridoare de oglinzi.

Prima parte, polemică drapată în erudiție, se termină cu o întrebare-cheie: *Cum mor operele de artă?* Nu există cauză dovedită, sînt doar factori. Primul dintre ei e „sațiul lecturii”. Cartea, în mîinile cititorului ei, îi stă mai mult în grații cu cît cedează mai greu. Însă, „destinul e totdeauna mai puternic: toate sfîrșesc prin a ceda lesne și tuturor” (p. 113) Alt motiv e creșterea, cu timpul, a unor cititori mai deștepti decît cartea, pentru care ea e, fatalmente, răsufletă. În fine, dispariția lumii din care vine cartea: „este o mare eroare estetică să credem că Homer are pentru noi același farmec și preț ca pentru contemporanii săi care miroseau a lapte și a pastramă de capră.” (p. 114). E tot o valoare estetică, însă înstrăinată, „acoperită de mușchiul și de ciupercile hidoase ale unor nesfârșite comentarii, întreținute de necrofonii cu ochelari ai Universităților din lumea întreagă.” (p. 115) Disgrațioasă conectare la aparate, de care nici o carte bună nu scapă...

Părțile a doua și a treia, de întîmpinări și aplicații, unde stau alături monștri și vise, merită un alt comentariu, separat. Întregesc, linii mai scurte și mai apăsate, o dare – da, chiar așa; datorită unui scriitor față de meseria lui – discretă, lipsită și de morga manualului, și de fronda manifestului. Însă turnînd din plin și apa moartă-vie a unuia, și apa regală a celui alt.

Simona VASILACHE

Simptomatologia nu trebuie să ne evoce manifestările unor boli periculoase în corpul literelor românești. Ea este mai degrabă semiologie.

BSERVAREA scenei literare și a câmpului cultural, cu valorile, tendințele și relațiile lor, presupune o disponibilitate critică pe care nu mulți o împărtășesc. E o formă de generozitate, o reală deschidere către actualitate; un efort de înțelegere și cuprindere a alterității. Fiecare critic are, desigur, un anumit sistem de lectură, o modalitate

predilectă de interpretare, o viziune de ansamblu asupra literaturii contemporane. Problema este că prea puțini critici, la noi, fac efortul de a se obiectiva, înregistrând realitatea artistică în schimbare și, totodată, valorile non-circumstanțiale ale acestei literaturi.

Pentru X sau pentru Y, critic-ideolog ori critic convins de propria măreție, operele, autorii, grupurile și direcțiile apar numai prin omologarea sa. Ceea ce el nu vede (se face că nu vede) nu există. Și cum pentru fiecare critic de direcție sensul literaturii este unul singur, rezultă că, puse laolaltă, diferitele sinteze nu comunică. Se exclud chiar una pe alta. Scriitorii mari pentru X sunt insignifianți pentru Y și viceversa. Criteriul secționării și al valorizării nu mai este unificat-estetic, ci fluid-ideologic.

De ani buni, „optzecistul” Ion Simuț face eforturi notabile de a se desprinde de militantismul postmodernismului autohton (un postmodernism deloc tolerant și relaxat, ci încruntat, mohorât, suspicios), pentru a deveni, cum spune, o parte din conștiința critică a literaturii române contemporane. *Simptomele actualității literare* e un titlu care-l reprezintă atât prin conținutul eterogen, dar integrat al volumului, cât și prin termenii de pe copertă, reiterați simbolic. *Incursiuni în literatura actuală* (1994), *Revizuirii* (1995), *Critica de tranziție* (1996), *Arena actualității* (2000), *Reabilitarea ficțiunii* (2004), iată mai multe probe ale unui interes constant pentru o problematică reunită: a canonului, a revizuirilor critice și a tendințelor literare, evidențiate pe măsură ce se cristalizează. Simptomatologia nu trebuie să ne evoce manifestările unor boli periculoase în corpul literelor românești. Ea este mai degrabă semiologie. Depășind palierul comentariului de text, autorul aspiră la o înțelegere sistemică a literaturii contemporane, ironizându-i pe criticii de poezie care ar fi pierdut, odată cu „pulsul actualității”, „orientarea în sfera mult mai largă a literaturii”.

Mi se pare foarte interesant că pentru Ion Simuț aceste două funcții nu sunt în conflict. Aparent, o perspectivă mai amplă asupra literaturii implică supra-înălțarea, detașarea de evenimentul relativ al zilei. Istoricul are nevoie de o distanță, iar modul în care el reduce sau ignoră realizările „epocale” ale săptămânii în curs este deosebit de frustrant pentru actorii prezentului. Pentru criticul orădean, însă, priza și pulsul actualității sunt decisive în configurarea ansamblului. Critica de întâmpinare, cu valorizările ei imediate având efect în aceeași dimensiune, este apropiată de istoria selectivă, înalt-reductivă, esențializatoare. „Nu se mai poate face istorie literară ruptă de actualitate”, arată el într-un interviu luat de Nicolae Băciut, iar în altul, acordat Iolandeii Malamen, se plasează în aceeași conjuncție: „Domeniul meu de competență (cum se cere să fie precizat în documentele universitare) se află – îmi place să cred – la interferența criticii cu istoria literară, două preocupări imposibil de despărțit.” (p. 366).

La prima impresie, *Simptomele actualității literare* e un volum de strânsură. Apar aici: discuții asupra canonului și revizuirilor, un studiu de caz cu evaluarea șanselor noastre de a primi în următorii ani Premiul Nobel pentru literatură, un amplu comentariu pe marginea *Istoriei literaturii române contemporane* a lui Alex. Ștefănescu, portrete de scriitori (se reține în primul rând cel făcut lui Nicolae Breban), polemici cu criticii de poezie, cu partizanii non-fictivului memorialistic și cu tinerii realizatori ai *Dicționarului Echinoc*. Nu lipsesc interviurile și confesiunile de critic, răspunsurile la diferite anchete și un grupaj de perle din examenele de admitere la Litere. Temele de discuție, ca și diferitele cercetări și analize ale criticului (tirajele ante- și post-revoluționare, autorii introduși în manuale, cărțile premiate

Cu cărțile pe masă

Ion Simuț, *Simptomele actualității literare*, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 2007, 376 p.

de Uniunea Scriitorilor, după vechiul și noul regulament, inflația de poeți mediocri, de reviste proaste și de analiști impovizați), intră în același cadru problematizant deja schițat. Ion Simuț are câteva teorii la care ține și pe care le susține cu fiecare prilej, indiferent de subiectul dat. Să le iau pe rând.

Prima, în ordinea statistică a referințelor, este cea legată de „criza poeziei”. Centralitatea poetică a canonului estetic din perioada comunistă a dispărut. Astăzi, „nu se mai poate conta pe poezie”, fiindcă ea nu mai are nici o piață, a murit pentru public, supraviețuind doar în abordările unor critici autiști. E o relicvă romantică și neomodernistă, o curiozitate din categoria antichităților, un bolovan (!) ce va fi rejetat cu o acută criză de fiere din burta epocii consumiste. Componenta lirică ar trebui redusă și în manuale. „În mileniul III, poezia devine din ce în ce mai străină omului”. După cum se vede, criticul desprinde din observarea cifrelor de audiență a poeziei (mult mai mici în comparație cu proza și, pe de altă parte, într-un contrast frapant cu succesul la publicul larg din anii '60) o concluzie neagră asupra legitimității poeziei ca gen literar. E o mare naivitate. Formele și genurile artistice nu se acreditează prin tiraje de masă. Înflorirea sau epuizarea lor nu depind, matematic, de vânzarea produselor din aria respectivă. Dacă ar fi așa, ar însemna că literatura comercială gen Dan Brown ori Paulo Coelho ar fi superioară prozei mari a lui Llosa și Kundera. Poate ar trebui și aceasta din urmă să dispară, fiindcă Llosa nu vinde ca Dan Brown. Nici un critic serios (cum vrea să fie mereu Ion Simuț) n-ar putea susține o asemenea enormitate.

Dincolo de asemenea evidențe, poezia contemporană este extrem de vie și imprevizibilă. Vitalitatea ei artistică

comentarii critice

nu e condiționată de tirajele mici, de vizibilitatea restrânsă, de manifestările grafomanilor lirici, ușor de penalizat. Ea se verifică prin apariția unei noi generații de poeți, cu vârfurile ei și cu un interes exclusiv (o vocație) pentru un gen ce și-a diminuat, indiscutabil, relevanța socială, dar rămâne major în interiorul literaturii. Nu poezia este în criză, ci, poate, receptarea ei, în care aș include și un anumit tip de discurs: emfatic, prețios, necritic. A citit însă Ion Simuț (admiratorul poetului Constantin Crețan) versuri de Ioan Es. Pop, Daniel Bănuțescu, Mihail Gălățanu, Marian Drăghici, O. Nimigean, Nicolae Coandă, Constantin Acoșmei, Marin Mălaicu-Hondrari, Liviu Georgescu, Svetlana Cârștean, Marius Ianuș, Ruxandra Novac, Ștefan Manasia, Dan Sociu, Claudiu Komartin? *I doubt about it*. S-a uitat el cumva pe internet, să vadă accesările și traficul site-urilor de poezie contemporană? (Un singur exemplu, la *poezie.ro*. Vizitatori în ultimele 24 de ore: 8.473. Vizitatori în ultimele 7 zile: 60.512. Vizitatori unici: 54.529. Vizitatori în ultimele 30 de zile: 225.109...) Mă îndoiesc și de acest lucru. Fiind un critic specializat de fapt pe proză (așa cum alții, de la Gheorghe Grigurcu la Al. Cistelean, sunt specializați pe poezie), Ion Simuț are despre genul liric nu judecăți, ci prejudecăți sever-diletante.

Net mai serioasă, deși susținută de asemenea cu un polemism uneori impropriu, e teza *reabilitării ficțiunii*, după consumarea în deceniul trecut a unui tsunami diaristic și memorialistic. Criticul înregistrează corect dinamica literară, variabilitatea în diagrama raportului de forțe. Anii '90 au fost în primul rând ani de recuperare documentară, non-ficțională, a unor adevăruri istorice mult timp îngropate și indexate ca teme de cercetare. Când, atâtea decenii, scriitorii au fost obligați să tacă, să „uite”, să evite multe subiecte, să se facă a nu vedea realitatea din jur și istoria din urmă, încercând de aceea să le exprime indirect, voalat, parabolic, este absolut logic ca primii ani de libertate să vină cu un torent testimonial. Și îmi pare la fel de logic că, treptat, acest avânt s-a temperat și accentul s-a mutat pe ficțional, pe epic, pe roman. Ion Simuț are perfectă dreptate când constată fenomenul, mutația, dar ce nu înțeleg este de ce simte el nevoia să exagereze într-un sens oricum câștigat. Pentru criticul nostru, jurnalul și memoriile sunt „o literatură a secundarului”, iar critica ar trebui – nici mai mult, nici mai puțin – „să intervină pentru a tempera această modă a jurnalelor și a mărturiilor din umbră”. Intervenționismul sancționat la critica de poezie este acum practicat pe cont propriu. Dar, cu cărțile pe masă, fără teorii care să sacrifice realitatea vie a literaturii pentru a salva o schemă falsă, țin oare de o literatură a secundarului, în sens peiorativ, *Jurnalul fericirii* al lui N. Steinhardt, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* al lui Ion D. Sîrbu și *Jurnalul* lui Mihail Sebastian? Interesul maxim al publicului, al criticii, al școlii deodată nu mai contează?

Pomind de obicei bine la drum, rațional și argumentativ, Ion Simuț ajunge pe parcurs în contradicții flagrante: deopotrivă cu actualitatea literară și cu tezele pe care le susține. Discuția despre canon și cea despre revizuirii, legate într-o aceeași concepție critică, avansează o serie de opinii pertinente și multe sugestii prețioase. Dar nici în cazul de față, concluziile de etapă și de final ale lui Ion Simuț nu sunt creditabile. A spune că nu există un singur canon, estetic, ci mai multe, incompatibile, și că prin urmare Mircea Cărtărescu nu poate fi atașat la nucleul tare al literaturii române fiindcă postmodernismul e „anticanonic”, arată îndepărtarea autorului de o problematică, altfel, preocupantă pentru el. Cum să nu poată fi pus un scriitor contemporan pe o listă canonică restrânsă, care transgresează generațiile și epocile literare selectând ce e mai valoros în ele? Și de ce am mai lua, atunci, pulsul actualității literare, la ce ne-ar mai interesa simptomatologia ei, de vreme ce o anumită ordine canonică e încremenită o dată pentru totdeauna, imposibil de completat și ajustat ulterior?

Ca de fiecare dată, în ce mă privește, nu pot să ignor, în promițtoarea critică de simptome și probleme a lui Ion Simuț, tocmai problemele ei interne de articulare și simptomele îngrijorătoare de confuzie, opacitate, pledoarie în gol. ■

istorie literară

Șerban Cioculescu, cronicar teatral

CĂTĂ LUME mai știe azi că Șerban Cioculescu a fost timp de un an și câteva luni cronicar de teatru? Evenimentul s-a produs, printr-un capriciu al întâmplării, la sfârșitul anului 1945. Nou înființatului ziar Semnalul, condus de Sebastian Șerbescu, îi lipsea cronicarul teatral.

La rugămințile insistente ale lui Tudor Vianu (rudă cu Șerbescu), Șerban Cioculescu a acceptat, în cele din urmă, oferta prietenului său, ofertă pentru care, cum spunea el însuși, nu simțea o „deosebită atracție”.

Prima cronică a apărut joi, 20 septembrie 1945, și, era dedicată spectacolului Despot Vodă de Vasile Alecsandri, reprezentat în deschiderea stagiunii Teatrului Național la Sfântul Sava, în regia lui Victor Bumbescu. Cronică, favorabilă, se încheia cu mari elogii: „un spectacol excepțional, de un nivel artistic înalt”, care veneau – fapt semnificativ – de la un critic renumit pentru pana lui ascuțită, câteodată chiar nemiloasă. Au urmat, printre altele, cronici la spectacolele: Mitică Popescu, Zburător cu negre plete, Dictatorul, Madona, Ultima oră, Nebunul, Bal la Făgădău, Macbeth, Dama cu camelii, Strigoii, în total 24 de cronici. Cea din urmă, datată ianuarie 1947, a apărut însă în ziarul Liberalul (I, nr. 268). Era vorba despre piesa Nevasta pantofarului de F. G. Lorca la Teatrul Muncitoresc, în traducerea și regia lui Lascăr Sebastian. Cauza schimbării ziarului a fost neînțelegerea survenită în colaborarea cu conducerea Semnalului, mai exact cenzurarea articolelor criticului. „Responsabilul gazetei s-a crezut îndreptățit să cenzureze ocult critica moderată a unui colaborator, nepripit la condei”. Nu era prima dată. Se aducea astfel „o nouă încălcare a dreptului criticii, cu prilejul comentării discursului de instalare a directorului întâieii noastre scene”. Noul director era Ion Pas. Începea o perioadă grea pentru libertatea de exprimare în România, care avea să dureze patru decenii.

N-aș vrea să închei această scurtă prezentare fără să pomenesc împrejurarea în care am luat contact cu cronicile în discuție. Acum câțiva ani, am găsit pe un raft din biblioteca criticului un caiet vechi de matematică, cu filele îngălbenite de vreme. Răsforindu-l, am văzut că avea lipite pe ele, în ordine cronologică, cronici de teatru, decupate dintr-un ziar. În dreptul fiecăreia se preciza data și locul apariției. Consultându-l și pe soțul meu, Barbu, acesta și-a amintit că, într-adevăr, tatăl său colaborase o bună bucată de timp la Semnalul, cu cronici teatrale. De aici a pornit apoi investigația mea, confirmată și de lectura Amintirilor teatrale. Oferim cititorilor noștri cronică la spectacolul cu piesa Zburător cu negre plete de F. Aderca, reprezentată la Teatrul Național (sala Studio).

Simona CIOCULESCU

Teatrul Național-Studio: Zburător cu negre plete de F. Aderca

EXPERIENȚA negativă din punct de vedere al spectacolului, înfăptuită de Teatrul Național cu piesa unuia din cei mai buni scriitori ai noștri, este un prilej nimerit de reexaminare a raporturilor dintre teatru și literatură. Ca în nici unul din spectacolele vieții literare, teatrul solicita sufragiile și trăiește din succes. În timp ce însă, celelalte opere literare sunt făcute să fie citite la masa de lucru, opera teatrală e datoare să înfrunte lumina rampei și să-și verifice puterea dramatică asupra publicului, prin mijlocirea spectacolului. Textul unei piese de teatru care urmărește spectacolul și succesul, nu poate așadar pivota, în felul unei poeme sau al unui eseu pe axa preocupărilor strict individuale, ale autorului. Visul, fantezia, paradoxul, disocierile lucide foarte interesante în alte sectoare ale literaturii, se cuvin dozate cu cea mai mare măsură în teatru, ca să nu descumpănească acel element greu receptiv față de cerebralitate, care este publicul. Pentru că, nicăieri publicul nu este mai tiranic decât la teatru. Aici își simte dominația și și-o exercită abuziv. În procesul sufletesc al aderării, nu se lasă călăuzit de calitatea literară a textului, ci de o seamă de factori periferici artei: strălucirea decorurilor, vulgaritatea îmbietoare a replicilor, construcția geometrică a piesei, limpezimea conflictului, transparența caracterelor, etc. Confecția abilă a fabricantului de piese teatrale îi este plăcută deoarece nu-l silește la un efort de înțelegere. Glumele proaste, pe care le citește și în paginile presei umoristice curente, îi stănesc râsul cel mai voios. S-ar putea formula, cam în acest fel, arbitriul gustului public: pe cât de nepretențios, față de producerile ieftine ale industriei dramatice, pe atât de dificil când se află înaintea unei opere singulare, rod al reflecției și al unei năzuinți înalte.

Pe de altă parte, regia care dispune, prin spectacol, de soarta unei piese, reușind adeseori cu texte submediocre, pare a-și pierde eficacitatea când este chemată să interpreteze un text neobișnuit și să-i asigure condițiile scenice cele mai potrivite. În acest fel, colaborarea dintre regizor și autor este cu atât mai insuficientă, cu cât este mai necesară spectacolului de artă.

D. F. Aderca n-a căutat căile umblate ale teatrului cu rețete fără greș. I-au plăcut nouțetea, riscul, aventura. A născocit, în stilul expresionist al momentului literar (piesa datează, pare-se, din 1923), o șarjă intelectualizată a iubirii. Piesa sa se recomandă ca o „comedie lucidă”, sau, prin alte cuvinte, ca o construcție cerebrală. Năzuințele autorului se justifică prin acea fuziune rară a poeziei cu paradoxul. Zburător cu negre plete e un experiment de teatru, care manevrează simbolurile. Autorul concepe sexe, într-un mod antinomic: femeia reprezintă sentimentalitatea, pentru că e o faptură centrată pe forțele sufletești ale afectului: bărbatul este seducătorul rece, demonic, pentru care cucerirea femeii se propune cu strășnicia logică a unei operații matematice. Plecând de la acest fel de a privi raporturile dintre sexe, d. F. Aderca a închipuit o femeie care ar adormi visând la Zburător, căreia Zburătorul i-ar apare aievea, pe care ar seduce-o, ar fecunda-o, cu consimțământul confortabil al soțului, ca să o părăsească apoi, din neputința fixării și nevoia variației. Visele femeii, ca și alte imagini retrospective, ale trecutului, au fost încredințate ecranului. Spectatorii asistă la o acțiune scenică, simultan cu proiecțiuni cinematografice, pentru lărgirea viziunii. În zadar! precauțiunea gratuită! explicitările de strălucită

restigios, în frac și cu mască, d.

Emil Botta a încarnat seducția virilă, condimentată cu jocurile de artificii ale inteligenței.

calitate intelectuală, precum și cele sensibile ochiului, pe calea imaginilor nu au avut priză asupra publicului, a celui distins public, compus în majoritate poate din invitați, gazetari, oameni de litere, teatraliști și prieteni alfabeti, cum spun englezii. Oricât ar fi de selectat, publicul teatral este învățat să ceară spectacolului evidențele logice, iar nu sugestii lirice, acțiune progresivă, și nicidecum ezitățile și impleticirile conștiințelor în destrămare, întâmplări reale sau posibile măcar, dar nu simbolice. Am asistat așadar la un spectacol îndoit: la acela scenic, în care nu s-a simțit mâna sigură a regiei, ca să pună în valoare virtualitățile prețioase ale textului, prin acte de autoritate (în înțeles artistic); și la spectacolul măhnitor al sălii, cu reacțiuni de colegieni în libertate, reacționând neinteligent față de paradoxele și scânteierile lirice ale dialogului.

D-na Lily Carandino, devotată cu pasiune și înțelegere rolului încredințat, a atins momente de emoție intensă. Textul, compus în zigzaguri, a supus-o însă unei permanente tensiuni.

Prestigios, în frac și cu mască, d. Emil Botta a încarnat seducția virilă, condimentată cu jocurile de artificii ale inteligenței.

Rolul grotesc al soțului a fost deținut de d. I. Manu, cu un remarcabil efort de compoziție, atent să evite șarja.

Decorurile în alb și negru n-au servit poate atmosferei de paradox și patimă, pentru care ar fi fost mai potrivite culorile sau proiecțiunile stridente.

Zburător cu negre plete mi s-a părut că a suferit la reprezentare de necolaborarea dintre autor și regizor. Colaborarea este cu totul necesară când cel dintâi bruschează deprinderile publicului, printr-un text îndrăzneț. Tehnica teatrală trebuia să rezulte dintr-un acord, realizat pe teren, după un rând de repetiții. D-lui F. Aderca i-aș mai imputa lungimea actului întâi, iar d-lui N. Massim, director de scenă lipsa unui corectiv, printr-o regie mai activă, mai nervoasă, mai expresivă. Intercalarea filmului mut de dimensiuni prea mici și de calitate fotografică-realistă, nu mi s-a părut fericită.

O piesă modernă, cu simboluri expresioniste, se putea dispensa de concursul unei pelicule în cel mai bun caz, corectă, dar necorespunzătoare cerințelor de artă (planuri prime, intense, halucinante).

Am învederat unele calități ale dialogului; sunt însă și monologuri mult prea lungi și oțios literare, ca povestea marginală Halimalei sau chiar ca aceea în care entitatea masculină: El (așa se cheamă protagonistul) se prezintă în amintire ca un tânăr țigan, tăietor de lemne, lapidat și flagelat de Ea (pe atunci copila), dar sărutându-i picioarele. N-am gustat nici repetiția procedurii, atât conjugal, cât și extra-conjugal, al escaladării balconului, cu revolverul în mână; sau ca să-l legitimizeze, El trebuia să se mențină pe firul logic al reîncarnării tinereții soțului. Arta abstractă a d-lui F. Aderca e însă plină de neprevăzut și își găsește logica proprie în ilogism. Am plecat de la teatru cu impresia unei neînchegări.

Mai este timp, să se îndrepte greșelile de regie și să se adapteze textul, unui alt ritm?

27 noiembrie 1945

ules Renard l-a zugrăvit astfel pe Vinătorul de imagini: „Ochii sînt ca o plasă în care imaginile se prind de la sine“.

ULES RENARD l-a zugrăvit astfel pe *Vinătorul de imagini*: „Își lasă armele acasă și se mulțumește să privească. Ochii sînt ca o plasă în care imaginile se prind de la sine“. Este modul specific al multor poeți de a răspunde chemărilor Dianei. Chiar domnia ta, scumpe domnule Odobescu, ai fost un nesățios vînător de imagini: „Și-n adevăr, să stăm strîmb și să judecăm

drept: oare ce desfătare vînătorească mai deplină, mai nețărnută, mai senină și mai legănată în dulci și duioase visări poate fi pe lume decît aceea pe care o gustă cineva cînd, prin pustiile Bărăganului, căruța în care stă culcat abia înaintează pe căi fără de urme? Dinainte-i e spațiul nemărginit; dar valurile de iarbă, cînd înviate de o spornică verdeață, cînd ofilite sub pîrlitura soarelui nu-i insuflă îngrijorarea năstatornicului ocean. În depărtare, pe linia netedă a orizontului se profilează, ca moșoroaie de cîrțițe uriașe, movilele, a căror urzeală e taina trecutului și podoaba pustietății.“ Ceea ce evoci în cadențe iscusite e o înlănțuire de voluptăți leneșe, o vînătoare contemplativă; „căci mie unuia – cum mărturisești singur –, dacă cumva mi-a plăcut vreo vînătoare, apoi a fost tocmai aceea în care picioarele și minile au mai puțin de lucrat“. Te potriveai de minune întru aceasta cu Vasile Alecsandri, de care te va apropia cu dreptate criticul G. Ibrăileanu: „Odobescu, sufletește, a fost un Alecsandri, cu toate deosebirile dintre dinșii; [...] același epicureism și scepticism, aceeași plăcere a îndeletnicirii cu lucrurile frumoase, același aristocratism rafinat“. La Alecsandri, în spațiul familiar al Mirceștilor, vînătoreala se prefăce într-un prilej de reverii inofensive:

*Pe colnic, în zarea luncii, un plop mare se ridică,
Cu-a lui frunză argintie făcînd umbră pe vâlcică.
Vinătorul la tulpină-i cade-n visuri iubitoare...
Două veveriți pe-o creangă rîd de arma-i lucitoare.*
(Vinătorul)

Resursele de umor ale poetului, racordate motivului cinegetic, reapar și în alt pastel:

*Răspîndind fiori de moarte, luntrea cea de arme plină
Cînd la umbră se dosește, cînd s-arată la lumină;
Iar pe mal, în liniștire, un bătlan, pășind încet,
Zice: „Nu-i peișea lumii... vînătorul e poet!“*
(Balta)

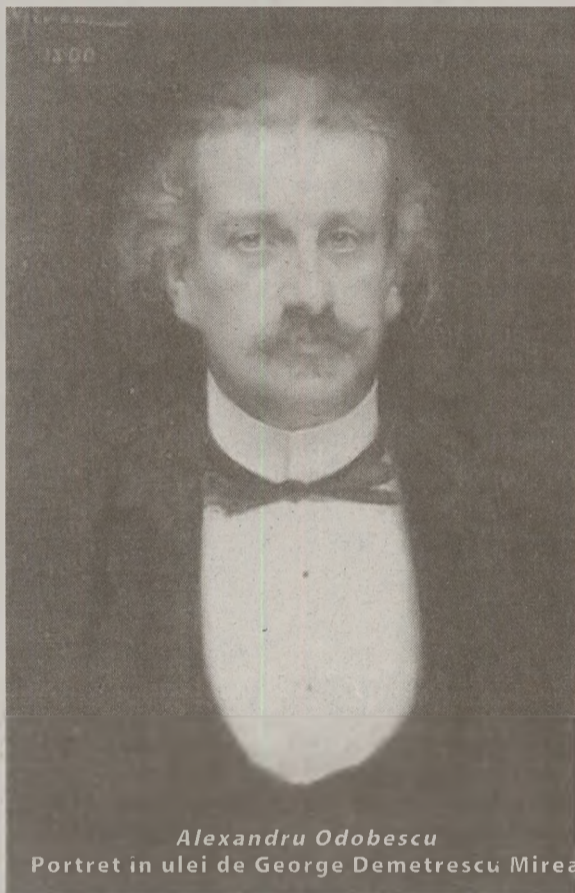
Un vînător-poet a fost și Duiliu Zamfirescu, precum ne încredințează reflecțiile lui din *O vînătoare de vulpe în Campania romană*, amintire a timpului petrecut în Italia: „Cînd din întîmplare mă duc la vînat, e semn de pace: pădure, iazuri, cîmpii sunt atîtea tainice chemări ale firii, încît pușca rămîne cu țevile plecate. În țara asta mai ales, cite lucruri nu sunt mai frumoase decît vînatul! Unde mai pui apoi că o asemenea teorie scutește de a da alături. Dar poate o să mă-ntrebi de ce atunci ies cu pușca. Ei, asta-i! Parcă dumneata întrebunțezi toate instrumentele ce le porți asupră-ți! Așa e firea omenească făcută: mai încaleci un cal, mai iai o pușcă de-a spinare, ia așa, ca să-ți mai treacă de dorul strămoșilor“.

În cursul veacului XX, vînătorii-poeți vor deveni tot mai radicali în opțiunea lor estetizantă. În ciuda aparențelor amenințătoare și severe, acțiunea cinegetică descrie, la Vladimir Streinu, un ritual cvasireligios:

*Cu flintă grea, cu tolba și corn la cingătoare,
Pașesc în văzul lumii la cruntă vînătoare.*

Epistolă către Odobescu

(III)

Alexandru Odobescu
Portret în ulei de George Demetrescu Mirea

*Rămas însă de poteri, sub catarâmi și zale,
Cucernic, un călugăr grijește de-ale sale.*

*Eu țin de al acelui Sfînt Hubert moale cin:
Văd cerbul, plec genunchiul, las pușca și mă-nchin.*

Poetul percepe pădurea ca un templu, iar jugaștii, paltinii și arinii ca pe niște frați ai săi:

*Poftesc la veacul dulce, nemăcinat de ornice,
La somnu-vă nici moarte, nici viață și statornic*

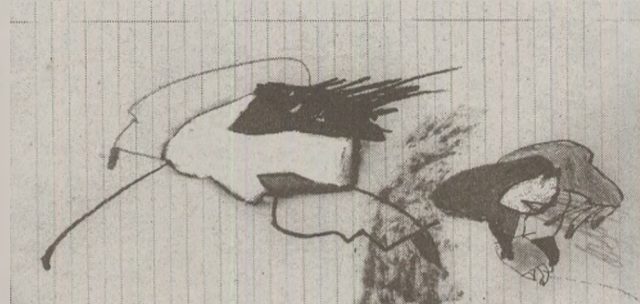
*Vegheat de luminoșii ochi mari căpriorești,
Gâlbii ca untdelemnul în sfinte albe cești.*

*...Și-apoi cu flintă, tolba și corn la cingătoare,
Mă-ntorc de la vestita-mi temută vînătoare.*

Pe un drum înrudit va pași mai tîrziu poetul Ștefan Aug. Doinaș. Decorul silvestru îi deschide acestuia poarta ascensiunii supreme, vegheată și călăuzită de blindele fapte ale codrului:

*Intră-n pădure singur, pe-nserat,
cînd ursu-și linge labele de miere
și ruginișul zării, presărat
pe creștete, vibrează a-nviere.
În loc de pușcă, sufletul să-l ții
în mînă, ca pe-un arc de abur, care
cu virful sfintei nevinovății
rănește totul fără vindecare.*

*Împrospătează-ți arcul în izvor.
Cînd fiarele cutează să te-nfrunte,*

î n s e m n ă r i

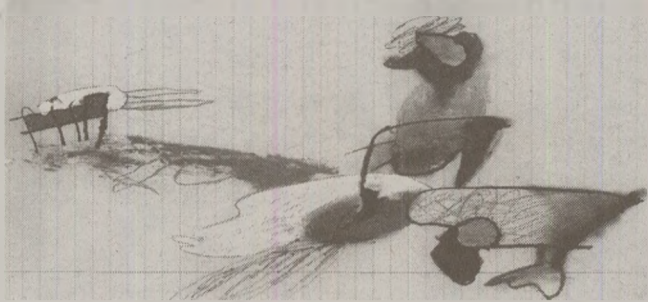
*să nu te-ntrebi de unde vin, ce vor:
lovește-le cu-o lacrimă în frunte.
Apoi, purcede-n sus. Ca un șirag
în urma ta, spre rai, prin frunza moartă,
te vor conduce cerbii pînă-n prag
și vor izbi cu coarnele în poartă.*
(Pseudokynegheticos)

Ai regăsit, scumpe domnule Odobescu, într-unul din poemele de mai sus, o imagine asupra căreia zăboveai îndelung în cartea domniei tale: aceea a Sfîntului Hubert, „vînătorul afurisit care-și vînduse sufletul către diavol pentru ca să poată lovi tot drept, printre brazi și printre stînci“, și care, „printr-o minune cerească, se prefăcu în blindul și cuviosul episcop și apostol al Ardenelor creștinate“... Rezemat de balustrada unei terase, în răgazul unei vizite la Bruxelles, ascultam zvonul neistovit al orașului, profund și tulbure ca murmurul mării, în vreme ce vechile acoperișuri tremurau, sub ușoara pînză de cețuri. Spre sud, dincolo de inelul compact al foburgurilor, vedeam pata de verdeață a pădurii Soignes, ultima rămășiță a marelui lanț forestier ce se întindea odinioară de la Sambre pînă la Escaut. Într-o poiană a codrului acestuia i s-a nălucit legendarului Hubert ivirea cerbului miraculos, episod ilustrat de gravura lui Dürer pe care domnia ta o așezi între „mărețele embleme ale artei vînătorești“, alături de antica *Diană cu ciuta* și de *Diana de Poitiers* a lui Jean Goujon. În mica biserică din Tervueren (la sud-est de Bruxelles) se mai păstrează și astăzi cornul de vînătoare al lui Hubert, în tăcerea căruia mi se părea că aud un ecou venit de acasă:

*Îngînat de glas de ape
Cînt-un corn cu-nduioșare
Tot mai tare și mai tare,
Mai aproape, mai aproape.
.....
Blîndu-i sunet se împarte
Peste văi împrăștiat,
Mai încet, tot mai încet,
Mai departe... mai departe...*
(M. Eminescu, *Povestea teiului*)

Legenda convertirii Sfîntului Hubert se încadrează unui scenariu mitico-ritual studiat în detaliu de Mircea Eliade. O similitudine izbitoare atestă legenda Sfîntului Eustațiu, respectiv a generalului roman Placidus, care descoperea o cruce între coarnele cerbului urmărit la vînătoare, iar acesta prindea a-i grăi cu glas omenesc. „Istoria – relevă Mircea Eliade – [...] își are obîrșia în sursele sanscrite“. Tema mai cuprinzătoare este aceea a „animalelor-călăuză“, între care se evidențiază cerbii; unul dintre ei, rugat de Charlemagne, îl trece peste riul Gironde, altul îl conduce prin Alpi. În ansamblu, „urmărirea unui cervideu are ca rezultat o schimbare radicală a situației, sau a felului de a fi al vînătorului. Este vorba de o «ruptură de nivel» se trece de la viață la moarte, de la profan la sacru, de la condiția obișnuită la suveranitate. [...] În toate aceste cazuri ruptura de nivel fondează un nou mod de a exista (și asta e adevărat și pentru variantele în care eroul moare sau pătrunde în altă lume)“. O asemenea „ruptură de nivel“ puteam desluși cu claritate și în poemul lui Ștefan Aug. Doinaș, unde cerbii îl însoțeau pe falsul vînător în drumul său către paradis și îi anunțau sosirea lovind cu coarnele în poartă. Convergent în semnificații se arată, din nou, un exemplu citat de Mircea Eliade: „Într-o poezie islandeză din secolul al XIII-lea, cerbul solar este descris cu picioarele pe pămînt și cu coarnele atingînd cerul“.

Ștefan CAZIMIR

comentarii critice

DIN CAPUL locului trebuie să mărturisesc faptul că nu am citit înainte de revoluție extraordinarul roman de debut al Gabrielei Adameșteanu *Drumul egal al fiecărei zile*. În anul apariției sale, 1975, eram elev în clasa a VIII-a, iar cea de-a doua ediție (și ultima din perioada comunistă), din 1978, m-a prins în liceu, perioadă în care eram prea puțin preocupat de actualitatea literară. Consistentul dosar de presă care însoțește ediția din 2008 dovedește însă că impactul apariției acestui roman a fost unul destul de mare în epocă, mai toți criticii importanți ai vremii scriind despre el cu profundă comprehensiune și nedisimulat entuziasm. Citit astăzi, după mai bine de trei decenii, romanul își păstrează intactă prospețimea, ba mai mult, prin reincluderea unor pagini căzute la cenzură și revizuirile ulterioare, el devine o frescă greu de egalat a vieții cotidiene în timpul regimului comunist.

La o primă lectură, *Drumul egal al fiecărei zile* este romanul maturizării unei tinere, în pragul deceniului șase al secolului XX. Prin episoade aparent disparate din viața cotidiană, cititorul este martorul trecerii personajului central de la adolescență la maturitate, al experiențelor existențiale fundamentale din cei câțiva ani care despart viața unei cvasi-copile dintr-un orașel de provincie de cea a unei studente bucureștene, aflate în pragul măritisului.

Puține eroine din istoria literaturii române ar putea rivaliza cu Letiția Branea în privința minuțiozității detaliilor în care este zugrăvită. Faptele, gândurile, visele, senzațiile, angoasele Letiției sunt mereu la vedere, dar aceasta nu tulbură cu nimic latura de mister a personajului, natura sa contradictorie. Cu cât aflăm mai multe, cu atât personajul Gabrielei Adameșteanu devine mai credibil, dar și mai dificil de înțeles. La capătul lecturii este greu de spus dacă Letiția Branea este o personalitate puternică sau foarte vulnerabilă, o învingătoare sau o învinsă. Gândurile, obsesiile, spaimele, trăirile și reacțiile sale oferă argumente pentru fiecare ipoteză. Cert este faptul că mediul în care este nevoită să trăiască este unul complet lipsit de intimitate. Acasă locuiește în aceeași cameră cu mama și cu un unchi, iar la București, unde este studentă, împarte camera de cămin cu alte patru colege. Ședințele de UTC, convocările la biroul de cadre, dosarele care trebuie completate cu cele mai diverse prilejuri sunt tot atâtea atentate la intimitatea propriei persoane și potențiale pericole la adresa carierei personajului. Reversul medaliei este un soi de autism, de închidere în sine a Letiției, care urmărește cu maximă atenție tot ce se întâmplă în jurul său, fără a omite propriile trăiri, gânduri și senzații. Rezultatul, conturat din succesiunea derulării unor zile aparent banale, dar pline de semnificații, este un portret de mare delicatețe, al unei tinere pentru care viața este o luptă continuă pentru supraviețuire. Chiar dacă auspiciile existenței Letiției Branea nu sunt dintre cele mai favorabile (tatăl, despărțit de mamă), este reținut de mai multă vreme, spectrul dosarului prost îi amenință în orice clipă viitorul) ea își păstrează în permanență demnitatea și o anumită inocență. În tot răul, viața sa se înscrie într-un soi de normalitate a bunului simț, fapt ce conferă romanului o mare doză de credibilitate.

O calitate importantă a cărții este dată de lipsa sa de tezimă. Deși zugrăvește cu maximă precizie viața cotidiană a zăpăcilor de la sfârșitul anilor '50 și începutul anilor '60, cu privațiunile materiale, teama permanentă, lipsa de perspective, Gabriela Adameșteanu nu își propune să condamne în mod explicit vechiul regim sau să moralizeze. Este clar că, în edițiile sale succesive romanul a suferit modificări majore și că au apărut detalii despre natura reprobabilă a regimului comunist care nu ar fi putut vedea lumina tiparului în ediția din 1975. Toate acestea (problema deținuților politici și a familiilor acestora, chestiunea avorturilor clandestine, ședințele de demascare publică și excludere din UTC, mizeria cotidiană, ternul social) nu au altă miză decât să pună și mai bine în evidență personalitatea protagonistei, să-i deschidă cititorului

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Arta supraviețuirii

Gabriela Adameșteanu, *Drumul egal al fiecărei zile*, ediția a V-a revăzută, postfață de Sanda Cordoș, Editura Polirom, Iași, 2008, 356 pag.

noi căi pentru înțelegerea gândurilor și faptelor, acesteia.

Despre Gabriela Adameșteanu s-a spus, pe bună dreptate, că este o precursoră a optzeciștilor în descrierea banalului cotidian, a realității terne, lipsite de eroism și chiar de semnificații deosebite. Câteva dintre tablourile sale sociale sunt cu adevărat relevante, precum această descriere a atmosferei dintr-o gară de provincie, desprinsă parcă dintr-un film neorealistic: „Ca întotdeauna, ajungeam prea devreme, stăteam fără vorbă în picioare, în mijlocul peronului care vuia de strigăte. Din când în când câte un tren intra încet, împâclind aerul cu fumul negru, și-atunci țărani alergau spre scările pline și

împingeau, icnind, sacii cu pâine neagră. Speriat de control sau doar din greșală, cineva vărsase o damigeană de țuică și izul ei învăluia tot aerul gării. Femei uscățive, cu broboade cu ciucuri lucioși și haine bărbătești peste fustele crețe, stăteau, de ore încremenite pe bănci, lângă papornite în care cotodăceau găini, mirosind a ud și-a cotețe. Prin ușa bufetului bufnea o duhoare de vin ieftin odată cu înjurăturile încăierării” (p. 29). La fel de pitorească și plină de detalii este coada matinală a celor veniți să cumpere gaz.

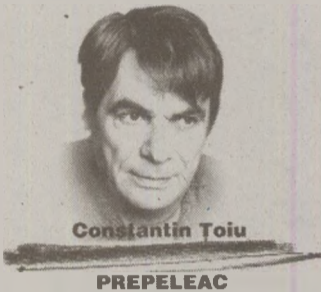
Într-un comentariu din 1985, regretatul Laurențiu Ulici observa că particularitatea prozei Gabrielei Adameșteanu stă în raporturile, mereu schimbătoare la nivelul textului, dintre memorie și imaginație. „Când memoria și imaginația se subminează reciproc, rezultatul este perspectiva distanțată, relativistă, când ele se substituie una alteia, efectul este intimitatea auctorială, fie în biografism, fie în ficțiune, după cazul substituirii” – scrie criticul, care conchide că operatorii narativi ai romanului Gabrielei Adameșteanu sunt „memoria contra imaginației și invers și memoria ca imaginație sau invers”. Cu siguranță, observația criticului este corectă, chit că ea s-ar putea aplica, în doze variabile, tuturor romanelor scrise la persoana I singular. Un melanj artistic între memorie și imaginație sunt aceste gânduri ale protagonistei la adresa mamei sale, rămasă singură în orașelul de provincie după moartea fratelui său: „Dar unde mai putea fi pentru mama, atunci când, seara, împingea cheia în broască și deschidea ușa spre cele două camere, de-acum prea multe, încremenite în liniștea de care se temea, și rămânea în prag un timp, privind aceeași masă din sufragerie, pe care farfuriile nu-și mai aveau locul, și bucătăria prea ordonată, fără miros de mâncare? Cum puteau fi nopțile ei, când se tot trezea, tresărind, în cămașa umedă pe care soviaia să o schimbe, și ochii, năuci de somn, i se opreau cu spaimă, amintindu-și, pe licărul însângerat al candelii?” (p.177) Autoarea recompune aici angoasele mamei, imaginându-și propriile sale angoase, într-o eventuală situație similară.

Oricât ar părea de bizar, în pofida a tot ceea ce s-a scris despre ea, proza Gabrielei Adameșteanu nu este, câtuși de puțin analitică. Ca o mare prozatoare ce este, scriitoarea descrie, nu problematizează. Descrie ceea ce vede, ceea ce simte și ceea ce gândește. Chiar dacă precizia detaliilor, mai ales în ceea ce privește viața interioară, duce, automat la unele concluzii analitice, acestea îi aparțin cititorului, nu autoarei. Textele Gabrielei Adameșteanu nu au, în mod direct, vreo componentă eseistică. Chiar dacă, inevitabil, un om cu spiritul de observație al prozatoarei nu poate rămâne rece la cursul istoriei și la dramele oamenilor. Din acest punct de vedere, proza Gabrielei Adameșteanu seamănă cu cea a lui Nicolae Breban. Alături de stilul foarte îngrijit, aceasta este latura care conferă romanelor Gabrielei Adameșteanu gradul foarte ridicat de artisticitate.

Scris cu multă sensibilitate și inteligență, romanul de debut al Gabrielei Adameșteanu, *Drumul egal al fiecărei zile*, este, după mai bine de trei decenii de la apariție, mai actual ca niciodată. O carte prin care cei de ieri își vor redescoperi fărâme din propria tinerețe, iar cei de azi pot intra în cotidianul unei epoci peste care, firesc, se așterne uitarea. ■

primito

- Marcel Mureșeanu, *Totul e altfel*, cuvânt înainte de Irina Petraș, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2007 (versuri). 136 pag.
- Liviu Popescu, *Înțelegerea tainelor*, Iași, Ed. Tipo Moldova, 2007 (versuri). 116 pag.
- Ion Nuță, *Limbă și cultură românească în Basarabia*, prefață de Andrei Vartic, Bacovia, Ed. Vicovia, 2007. 272 pag.
- Icu Crăciun, *Izbăvirea prin cultură*, publicistică literară. Cluj-Napoca, Ed- Grinta, 2007. 122 pag.
- Ion Oltean, *Poeme rupestre*, Tg.-Mureș, Ed. Ardealul, 2007 (versuri; prezentare pe ultima copertă de Eugeniu Nistor). 80 pag.
- Valeria Manta Taicuțu, *Romanul inorogului*, Rm.-Sărat, Ed. Valman, 2008. 168 pag.
- Alina Cristina Jucan, *Cine mă aude*, Cluj Napoca, Casa Cărții de Știință, 2008 (versuri). 76 pag.
- Monica Mureșan, *Ochiul nopții*, poeme, Arad, Ed. Viața Arădeană, col. „Viața de pretutindeni”, 2008 (prefață de Sabin Bodea). 72 pag.

Ecouri la Olimpiadă

UN PROVERB al celui mai vechi, mai înțelept și mai numeros popor din lume spune că... *e mai bine să fii cu un înțelept în pierdere decât cu un viclean la câștig...*

Observație profundă. De bun simț și cu o bătaie de milenii, - s-a văzut.

A trebuit să dea peste China, comunismul, cu maoismul lui cu tot, pentru ca ideea chineză de succes să se transforme într-o manipulare indiferentă cum, - chiar și printr-un fals, numai scopul propagandistic să fie atins...

Efectul a fost propagandistic. Căci ce voie să înalte propaganda, - la deschiderea Olimpiadei, - punând să cânte o fetiță adorabilă de cel mult 6 ani, cu vocea (în *plai-back*) a unei vedete de 15; sau ce gimnastică făceau copiii, maimuțicile acelea... de 8-9 ani, despre care se zicea că împliniseră 15-16... în loc să ne lase muți de admirație, ne cobora pe treptele cele mai de jos, până la cel mai jalnic joc viclean...

A fost, - această idee de succes, - o *superserie* totală; - și totalitaristă... Ceea ce nu se poate nega. Lumea a înghițit și a tăcut...

Totul s-a desfășurat sub veghea *Marelui învățător*, al cărui portret înrămat ca al unui bunic străjuie *Piața păcii celeste*, unde, în iunie 1989, nici nu puteai să pui jos piciorul - după reacțiunea violentă, - (mă făcusem că nu știu și rugasem șoferul, prin interpret, să oprească nițel, să calc o secundă în faimoasa Piață Tien-an-men.

Nici vorbă. Nici pomeneală - șoferul zâmbea, superior... Îmi aduc aminte tancul și studentul oprit cu brațele desfăcute înaintea lui și blindatul, cotind în dreapta, în stânga, - chipurile, să nu-l calce - de ochii unei televiziuni străine...

*

Propune-le activiștilor chinezi o a doua sărbătorire a *Jocurilor olimpice* și voi fi surprins iarăși cum înțeleg ei lucrul lăsat nouă moștenire de grecii vechi, făuritorii ideii simple de bine și de frumos, iubitorii formelor geometriei lui Euclide, proslăvirea trupului uman, a Omului... O exaltare până la minciună, uneori.

Nu ceva cât se poate de natural... *Mai tare... mai repede... mai sus!*... și celelalte însușiri ale corpului omenesc, virtuțile simple care formează un Om și la care aspiră Omul...

*

Nu individul a fost proslăvit la această Olimpiadă, ci masele de indivizi, tratate politic, organizate politic.

A fost *Circ* cu lumini orbitoare, cu acrobați și acrobații pe sârmele invizibile, cu chipuri fosforescente de mascați care nici nu păreau a gândi...

Olimpiada „galbenă“?... *Olimpiada 2008?*... Comunismul gata să ridice, prin capitalismul, pe care voia să-l dărâme și care printr-o *fractură* ideologică nu se știe cum deveni altceva, o forță a lumii... și *cal și măgar*... ce înalță zgârie nori pentru sărăcimea cea mai feudală din lume, și asta rapid într-o generație, făcând întreg globul terestru să se crucească...

Dar nimic nu stă în calea Unei Utopii pe termen scurt...

O Chină păzită și azi de zâmbetul dulceag al lui Mao, care a început împreună cu umbra nouă a lui Mao, o *nouă revoluție culturală*, - de-a-ndoaselea...

*

Credeam că eu eram singurul român, care vede critic Olimpiada...

Noroc că m-am înșelat... În *Evenimentul zilei* de marți 26 august a.c. N. Manolescu semnează un articol memorabil despre jocurile olimpice și despre greșeala *Comitetului* respectiv de a face astfel reclamă țării, care a încălcat și încălcă mereu drepturile omului...

E destul să recitești *delicioasa* comparație cu *Potemchinada*,... ibovnicului împărătesei Ecaterina a doua, a Rusiei. Utopia este un Imperiu ce ne domină și astăzi, sufletește. Suntem supușii lui Gr. Potemkin, oricât ne-am scutura.

Spiritul olimpic rămâne însă călimara străveche de cerneală *Noire de Chine*, care, de mii și mii de ani, trece pe hârtie, - una făcută din viermi de mătase -, faptele cele mai diverse și mai absurde, ca și când ea ar atrage atenția lumii, să nu le repete...

Dixi et salvavi animam meam!... ■

Setare

VERBUL *a seta* a intrat în româna actuală prin intermediul limbajului informatic, mai exact al utilizării calculatorului și a altor aparate electronice. Adaptare tipică a verbului englezesc *to set*, *a seta* este folosit cu sensul de „a fixa, a stabili“ (anumiți parametri de funcționare). În *Noul dicționar universal al limbii române* (2006), termenul e înregistrat cu o definiție strict tehnică (și oarecum limitativă): „a instala unul sau multe programe într-un calculator“. Folosirea programelor de calculator în engleză a favorizat, la noi, răspândirea largă a cuvântului, prin preluarea unor indicații de funcționare; de altfel, în programe apar și alți termeni din aceeași familie lexicală (*reset*, *setting* etc., echivalați în română prin *a reseta*, *setare* etc.). Pătrunderea verbului în jargonul utilizatorilor de calculatoare și de internet și de aici în limbajul familiar a fost foarte rapidă. Alături de folosirile strict tehnice - *a seta un program, un format, rezoluția, parametrii pentru căutare, adresa de e-mail, limba mesajelor* etc. - se găsesc astăzi destule îmbinări aproape suprealiste, produse de aplicarea la prelucrarea imaginilor și mai ales la jocurile pe computer: *se setează puterea loviturii*, *densitatea fulgilor de zăpadă*, *viteza găinilor*, *contexte autentice*, furnizate cu ușurință de Google.

Specifică limbajului familiar este folosirea reflexivă a verbului, în construcție cu mai multe prepoziții, între care este clar preferată *pe*; *a se seta pe ceva* devine, în contextul metaforei cognitive om-mașină, un sinonim doct al termenului „a se fixa“, „a se regla“, „a adopta o anumită idee, un anumit program sau comportament“ etc.: „în momentul în care tu *te setezi pe ceva*, ești de neoprit, indiferent care ar fi argumentele celuilalt“ (*idieta.ro*); „voi reuși treptat să *mă setez pe somn* la ore mai normale“ (*eva.ro*); „să *te setezi după ritmul celor din jurul tău*“ (*sapteseri.ro*) etc. Metafora are o componentă umoristică, în măsura în care reduce comportamentul uman la o operație tehnică de fixare a unor opțiuni („du mécanique plaqué sur du vivant“). Astfel, pentru a slăbi „trebuie să *te setezi pe faptul că dulciurile sau alte alimente «interzise» nu sunt bune*“ (*eva.ro*). Și relațiile amoroase pot fi prezentate în termeni de „setare“: „când întâlnești persoana care are toleranță pe care tu le dorești și defecte tolerabile din punctul tău de vedere, *te setezi pe monogamie*“ (*ele.ro*); „și cum nu poți să continui așa, *te setezi din nou pe «liber»*“ (*mayra.ro*). Mai des (și mai logic), *setarea* apare în sfaturile pentru construirea unei cariere, ca în exemplul următor, în care anglicismul *a se seta* apare în concurență cu și mai greu acceptabilul *a se focusa*: „mai exact, în loc să *te setezi pe obținerea* unui post în domeniul ales, mai bine *te focusezi pe o listă de companii importante*“ (*flu.ro*). În aceste contexte, adesea se reliefează scopul vizat, în construcții cu prepoziția *pentru* - „atunci când începi un nou an știind încotro

te îndrepti și cu un beneficiu dorit în minte, *te setezi pentru succes*“ (*jobsbiu.ro*); „*te setezi pentru a-ți atinge scopurile*“ (*ro.dreamsmap.com*) - sau cu o prepoziție circumstanțială: „în felul acesta *te setezi să nu treci cu vederea* ocaziile ce ți se ivesc pentru a-ți îndeplini vaziul“ (*elady.ro*); „*te setezi să nu primești gol* cu orice preț“ (*andreivochin.ro*). În registrul cel mai puțin formal al comunicării, *a se seta* primește și precizarea (oarecum tautologică) „la cap“ sau „în cap“: „*ți recomand să te setezi întâi la cap* cam câte kg vrei să dai jos“ (*sfaturi.eva.ro*); „important este „*să te setezi tu în capul* tu pe ideea că nu poți continua asta“ (*forum.desprecopii.com*).

Și mai răspândite par a fi construcțiile cu participiul adjectival *setat*, de obicei urmat de prepoziția *pe*; dacă exemplele anterioare proveneau mai ales de pe forumuri și bloguri, acestea sînt întâlnite destul de des și în jurnalism: „Markó Béla este «*setat*» pe autonomia maghiarimii“ (*roportal.ro/stiri*); „Agenda Israelului e *setată pe retragerea* din Cisiordania“ (*Cotidianul*, 23.05.2006); „«Roboțiii» de la Dacia rămân *setați pe grevă*“ (*Gândul*, 11.04.2008); „Volei masculin, Divizia A1, etapa a XVIII-a. *Setați pe înfrângere*“ (*Desteptarea*, 10.02.2006).

Sensul verbului *a reseta* nu e pur și simplu deductibil din sensul lui *a(se) seta*, ci este deduct de diferit, lucru explicabil tot prin legătura cu indicațiile tipice ale programelor informatice: contextul său tipic este cel al repornirii unui calculator, posibilă metaforă pentru un nou început existențial: „aș vrea să îmi uit trecutul... să *mă resetez*. Să o iau de la capăt“ (*jurnaldeocazie.wordpress.com*); „sau aș putea să *mă resetez*. Să uit tot și să o iau de la început cu sufletul tabula rasa“ (*jumale.ro*). Nu e însă imposibilă o utilizare care să presupună, metaforic, doar schimbarea atitudinilor: „ura și disprețul... nu aduc decât nefericire și boală celui care urăște și disprețuiește. *Resetează-te*. Vezi și calitățile și umorul din om“ (*adevarul.ro*). Sensul familiar-argotic pe care l-am semnalat la un moment dat („a dispărea“) nu pare să se fi instalat într-adevăr în uz. *A se reseta* e concurat de *a da reset*, de obicei folosit ca termen de jargon tehnic - „când *dau reset* la calculator“ (*board.bitefight.ro*) - , dar care are uneori și sens metaforic: „*dau reset* la creier și o iau de la capăt“ (*onlinesport.ro*); „de ce unii oameni (majoritatea) care *dau reset* și vor să se reconstruiască?“ (*andreiGeorge.ro/forum*).

Succesul verbului *a (se) seta* și al familiei sale lexicale se explică nu numai prin moda anglicismelor sau prin presiunea informaticii, ci și prin faptul că termenii pot acoperi, metaforic, o zonă semantică plină de nuanțe și de ambiguități psihologice: *setarea* este voluntară, dar sugerează și o supradeterminare în termeni pozitivi („tenacitate“) dar și negativi („încăpăținare, obsesie“). Într-un fel, *setarea* înlocuiește, în era electronică, *bransarea* tipică epocii de fascinație a electricității. ■

GHEORGHE GRIGURCU:

„La judecata de apoi a literaților, nădăjduiesc să fiu sancționat cu precădere ca poet”

A renunța la convingerile pe care ți le-ai format în timp n-ar fi decât o automutilare

— Domnule Gheorghe Grigurcu, în urmă cu opt ani, vă provocam la o discuție amplă, pe care am recitat-o de curând, când mi-am încheiat cartea de dialoguri. Deși îmi promiseseam mie însămi să nu mă mai „exerseze” vreodată în acest gen de „jocuri empătice” (un capitol încheiat), nervul, sinceritatea și prospețimea răspunsurilor dvs. de atunci mi-au stîrmit iarăși curiozitatea: în ce măsură ați rămas sau nu fidel propriilor convingeri? Dar, mai întâi, aș vrea să știu care este starea fizică, psihică și afectivă în care vă regăsiți?

— „Curiozitatea” în cauză nu e numai a dvs. Eu însumi sînt uneori interesat de „starea” în care mă aflu și drept urmare încerc să scriu ceva, așa cum bunăoară mi-aș lua tensiunea sau temperatura. Dacă textul produs mi se pare satisfăcător, e un indiciu că și „starea” cu pricina e bună. Dacă nu, citesc sau ies la plimbare cu cîinele, în speranța că nebuloasa lăuntrică se va risipi, că va apărea lumina unei relații convenabile cu eul meu. Aceasta, în ceea ce privește condiția așa-zicînd umorală a ființei, cea din care decurge și capacitatea comunicării scriptice cu rol de autentificare (un soi de instanță notarială prin care ființa girează actele apte a o reprezenta). Cît privește „convingerile”, aici mobilitatea ar fi neîndoios păguboasă. Ele iau naștere și se consolidează printr-un proces lent, aidoma unui țesut ce intră definitiv în componența organismului tău, asigurînd egalitatea cu sine a conștiinței. A renunța la convingerile pe care ți le-ai format în timp n-ar fi decât o automutilare. Elementele lor ajung a coincide cu fizionomia ta, sînt similare unei fotografii dintr-un buletin de identitate. Cu toate că lucrurile nu sînt chiar foarte simple. Valéry aprecia convingerea drept „un cuvînt ce permite să se pună, cu bună știință, tonul forței în serviciul incertitudinii”. Lăsînd la o parte nota ironică pe care poetul francez o pune în joc, să admitem atributul de viață, ca să mă exprim astfel, al convingerilor noastre, osmoza lor cu un mediu care le pune mereu în cauză. Ele nu sînt inerte, mineralizate, semne moarte, ci factori ce se confruntă cu ambianța, suferă provocările acesteia. Ceea ce s-a afirmat în legătură cu credința religioasă, și anume că ea n-ar putea inspira încredere decât dacă e încercată de îndoială, s-ar putea susține în raport cu toate convingerile capabile a ne orienta existența. Dubiul nu încetează a le testa. E nevoie de o anume energie pentru a ți le limpezi periodic, extrăgîndu-le din fluxul inevitabil opac al diversității trăirilor.

— Vă invit acum la un exercițiu incomod: ați accepta, cu spiritul dvs. liber, să încercați a vă detașa o clipă de propriul eu, pentru a vă face singur cadou un portret cît se poate de caustic și neprietenos, așa cum v-ați vedea schițat, să zicem, cu ochii unui detractor înverșunat?

— E un „exercițiu” dificil, nu-i așa? Adoptînd perspectiva unui „detractor”, s-ar cuveni a mă socoti arbitrar la culme, resentimentar, invidios, un monstru de rea-voință ce-și îngăduie a nu-l admira pe Nichita Stănescu, a lua distanțe față de Marin Sorescu, a reaminti compromisiunile politice făcute de o seamă de scriitori de vază, de la M. Sadoveanu, T. Arghezi, G. Călinescu la Marin Preda (ultimul, oricum, nesituîndu-se pe treapta marilor interbelici). Și cîte alte ticăloșii! Evident sporite de perfidia de a nu încerca nici pe departe a-i nega în totalitate pe importanții autori ce-au pactizat cu Diavolul roșu, ci a ne referi, în registru negativ, doar la consecințele

afurisitului pact în producția lor. N-ar fi fost infinit mai comod, mă întreb cu integră gravitate, să trec peste opiniile mele reale, să-mi calc pe conștiința cîntînd în cor, respectînd tabuurile, înclinîndu-mă în fața modelor generaționiste ori de altă factură, acoperindu-mi obrazul cu fardul gros al conjuncturalismului? Recent, un condei pe care-l socoteam prieten mă mai incriminează și pentru inconsecvență, e adevărat pe un fundal al acuzelor cu care sînt obișnuit, vizînd o consecvență prelungită pe mai multe decenii într-un „demolarea” valorilor naționale. O premieră. Neîngăduindu-mi-se astfel nici măcar minimele variații pe aceleași teme, de ordin microanalitic și stilistic, nu-mi rămîne decât... să nu mai scriu și să mă mulțumesc a-mi retipări textele vechi pînă la sațietate. Și același condei pe care-l suspicionez de obiectivitate nu ezită a mă trata drept xenofob, și încă în varianta penibilă a antisemitismului, doar pentru că vînătoarea de vrăjitoare antisemite pare a rentă și ea la ora actuală. Făcîndu-se a uita împrejurarea că am luat nu o dată apărarea unor etnii pe care nu toți concetățenii noștri le privesc cu cordialitate, condeiul în chestiune mă face să regret, într-o perspectivă contrafactuală, faptul că n-am devenit un național comunist robust în șovinismul său, cu șansa de a fi propulsat în fruntea unor formațiuni politice, de-a ajunge în Parlament, de-a întreprinde dulci voiaje peste hotare etc. De ce oare n-am avut mai mult spirit pragmatic? Dacă tot sînt scuturat de rever pentru ură etnică, de ce să nu fi profitat barem de beneficiile deloc negliabile ale posturii?

— Invocîndu-l pe Petru Creția, într-o discuție telefonică pe care am avut-o de curînd, mi-ați reproduș răspunsul pe care vi l-a dat, la un moment dat, cînd l-ați anunțat că ați scris ceva despre el: „Nu mă mai interesează!” (un răspuns, aș spune, cioranian). Îmi mărturiseați că exact așa simțiți acum și dvs. legat de ceea ce se spune și se scrie despre dvs. Așadar, lucruri care altădată vă afectau acum rămîn fără ecou? Care este motivația acestei indiferențe? Este înțelepciunea care dă altă perspectivă lucrurilor? E sentimentul zădărniceii, cu o altă înțelegere a lumii și a moralității? E pulsivitatea de mîrire, de vanitate? Sau oboseala care protejează? Ce e?

— Aș putea să vă răspund, lejer, ceva din toate la un loc. Asta implică, însă, dacă înțeleg bine, și o reciclare a conceptului de vanitate, care n-ar fi chiar așa de reprobabil cum se înfățișează la prima vedere. „Pînă la urmă, glăsuiește Unamuno, vanitatea este groaza de neant, de mii de ori mai înspăimîntătoare decât infemul însuși”. Deci un vanitos n-ar putea inspira înțelegere, compasiune... Din păcate, nu sînt, nu mai sînt (chiar dac-am fost nițel, cîndva, foarte demult) vanitos spre a mă bucura de un atare protecționism al semenilor. La baza mai din adînc a vanității se află anxietatea, nesiguranța, de nu chiar spaima, simțăminte imature, care țin de un romantism al ființei, gata a plonja, compensator, în aparență, în convenție, în frivolitate. Ceea ce se scrie în prezent despre persoana mea mă lasă realmente din ce în ce mai indiferent, probabil pentru că, prin firea lucrurilor, m-am maturizat. Ba chiar, oribil cuvînt, am îmbătrînit. N-aș mai putea accepta vanitatea scriitoricească și nici un alt soi de vanitate, deoarece aceasta e inconsistentă, jenantă ca semnificație ontologică, recurgînd la reprezentări convenționale, la trucaj, la mască. Macerat de sentimentul că e prea puțin ori nimic, vanitosul teatralizează ieftin, introduce un manechin care să i se substituie. În situația unui om de litere, un manechin ce așteaptă să fie ornat de omagii critice. Spre dezolarea probabilă a unor confrăți, nu mă simt în stare a mă deda la asemenea treburi. Cît privește Petru Creția,

a cărui reacție produsă cu vreun sfert de veac în urmă, într-un înveliș, să subliniez, de impecabilă politețe, mărturisesc că m-a surprins, a fost și rămîne un gînditor și un erudit de primă mîna, căptușit cu o mare sensibilitate poetică, una din acele rare personalități a căror valoare o poți stabili admirativ pornind de la oricare din aceste laturi ale sale.

Prin mijlocirea fiecărui mare critic, dobîndim efigii inedite

— În ce proporție vă mai „umplu” acum poezia, eseu, studiul critic, aforismul? S-a devitalizat vreuna din aceste forme literare în favoarea alteia, în timp?

— Nu s-au „devitalizat”, în economia activității mele, care urmează trasee stabilite mai demult. Dar am impresia că, în mai mare măsură decât confruntarea unei continuități, de altminteri, la vedere, vă interesează relația dintre domeniile scrisului meu. Am început cu poezia și o slujesc pînă azi, cu emoția unei împliniri caracteristice, neegalată poate decât de formula apoftegmatică și de jurnal. La Judecata de apoi a literaților, nădăjduiesc să fiu sancționat cu precădere ca poet. Așa cum am declarat în repetate rînduri, critica s-a ivit pentru mine ca un adjuvant, ca o anexă a lirismului inițial, care a căpătat, din aproape în aproape, proporții nebănuite, din dorința unei activități permanente, a unei „profesionalizări” în sfera literară. Se cuvine însă o precizare. Departe de a o disprețui, de a o socoti o întruchipare a „neputinței” de-a crea, îmi place să văd în critică un produs al eului în figuri similare cu cele ale literaturii în genere. La fel ca scriitorul (*de facto*, scriitor el însuși), criticul își pune la masa de joc personalitatea pe care și-o poate cîștiga sau pierde în calificarea sa estetică. El interpretează operele altora, precum un actor, umplînd alveolele goale ale textului (orice text literar conține asemenea alveole, în așteptarea receptorilor, practic în număr infinit cu vibrația sa în unicită. Cîtuși de puțin „parazit” al creației comentate, criticul o completează cu materia propriei sale trăiri, îi insuflă, el, energia vieții sale spirituale. Și în felul acesta nu e de mirare că, prin mijlocirea fiecărui mare critic, dobîndim efigii inedite, nu o dată tulburătoare, ale autorilor asupra cărora se aplică. Pe bună dreptate, Oscar Wilde observa că un critic de vocație este „cel ce ne face să vedem o operă de artă sub o formă diferită de această operă însăși”. Sublimă nouă întruchipare a operei, grație unui vampirism nu al criticului, ci al operei, care supraviețuiește absorbînd sîngele moral al celui ce-o trece prin cifra personalității sale, asigurîndu-i resurrecția.

Istoria nu va fi în măsură a expurga de azi pe mîine tarele noastre caracteristice

— Despre trecutul literaturii noastre și viciile „contactului nostru genuin cu valorile estetice” v-ați exprimat în mod repetat și generos. Pentru prezent, am putea vorbi și despre o oboseală a începutului de secol, după modelul celei a sfîrșitului de secol? Apoi, lăsîndu-i în urmă pe cei „cari au fost”, ne așteaptă un întreg secol de cultură... Cum va fi el? Care vă sînt previziunile?

— O oboseală, prin urmare, la sfîrșit, dar și la început de secol, precum o astenie de primăvară. Este ea reală ori s-ar putea lămuri mai curînd printr-un scepticism, printr-o dezorientare, printr-o buimăceală a noastră, a

eticheta cu o decepționantă grabă lucrurile care nu-i convin. Sînt convinși că dincolo de încordarea logică sau numai pamfletară a discursului polemic există și alte repere ale acestuia, precum tactul, delicatețea și, cînd e cazul, solidaritatea. M-am străduit a nu le încălca, preferînd, atunci cînd s-a aflat în cauză un om apropiat sau pe care-l stimam în chip deosebit, a mă adresa lui personal, prin viu grai sau printr-o epistolă, înainte de a redacta textul disociativ și de a-l da „pac la gazetă”. De cîte ori un autor care a scris despre mine în chip nedrept și-a schimbat atitudinea, n-am ezitat a-i strînge mîna întinsă. Cazistica răzburării e amplă, relevînd că acest concept ce se interferează cu justiția face cu neputință trasarea unei granițe nete, indiscutabile între pedeapsa „legală” și impulsul vindicativ, de ordin primar, cu reziduuri biologice. Napoleon și nu numai el a susținut că, iertînd un adversar, dovedești că-i ești superior.

Am cunoscut și prietenii trădate

— Aveți tabieturi care vi s-au accentuat cu timpul? Vă găsiți acum refugiu în altele decît cele de altădată? Ce mai face cîinele dvs., Roky?

— Cuvînt de origine turcească, tabietul indică un mod de viață oriental, tihnit, dedat deliciilor confortului. Or, eu nu am parte de așa ceva, scrisul însuși fiind o ocupație stresantă. Neobișnuit cu delectantele preocupări rituale ale vieții cotidiene, am nevoie în schimb de scurte pauze ale muncii mele, care nu se întreprind nici măcar în zilele de mare sărbătoare ale anului. De momente în care părăsesc cu oarecare violență atmosfera citit-scrisului, pentru a face plimbări de regulă în tovărășia cîinului Roky, pe care vād că nu l-ați uitat. Încerc astfel să mă smulg din programul tot mai încărcat cu trecerea anilor, pentru „a mă reda mie însumi”, adică unei visări fără obiect precis, unei meditații vagi cum un arc destins...

— „Dar unde au dispărut ceilalți, prietenii tuturor zilelor și nopților, tuturor orelor?” (din Jurnalul lui Alceste). Mai aveți nostalgia prietenilor?

— Apropierea dintre oameni poate avea mobilitate felurite. Voltaire observa că indivizii răi au complici, voluptuoșii companioni ai desfrîului, interesele asociate, politicienii partizani, principii curteni ș.a.m.d. Dar prietenia, ce înseamnă în fond prietenia? Se cuvine a o socoti o relație dezinteresată, o gratuitate, o estetizare *sui generis* a existenței. Interesul brut este exclus, rămînînd doar unul purificat, al cultivării simțămîntului în sine. Marginalizarea de care am avut fără încetare parte, prin instituirea unor distanțe geografice și temporale, m-a prejudiciat și în privința prietenilor. Cei trei-patru prieteni „de vîrf” de care m-am bucurat din adolescență pînă azi nu se mai află pe această lume. Cîțiva confrăți cu care aș fi dorit fierbinte să mă întîlnesc și să peripatizez îmi sînt accesibili exclusiv prin telefon și corespondență, păstrîndu-se într-o potențialitate care deopotrivă mă stimulează și mă mîhnește. Am cunoscut și prietenii trădate. Una, mult dureroasă, pe care am socotit-o cea mai însemnată a vieții mele, a fost cu V.L., coleg de facultate la Cluj, cu un an înaintea mea. L-am păstrat în memorie drept cel mai înzestrat tînăr pe care l-am cunoscut vreodată, capabil a deveni — așa mă așteptam și mă încearcă tristețea că s-a întîmplat altfel — un nou Cioran, un nou Noica, un nou Mircea Eliade. Căsătorindu-se la un moment dat și avînd de la început dure neplăceri cu soția, mi s-a confesat cerîndu-mi consiliul. În virtutea foarte strînsei noastre prietenii, i-am sugerat, după cum era normal, să divorțeze. Dar a aflat... soția, care, ca urmare a intinelor noastre discuții, mi-a trimis o epistolă furioasă. Cel pedepsit am fost eu. Cei doi au rămas împreună și, cu totul surprinzător, drastic neraționali, V.L. mi-a întors spatele. Nicio scuză, nicio explicație, nicio mesărire de regret din partea lui. Deși nu i-am greșit cu nimic, nu ne-am mai văzut de atunci, un răstimp de vreo treizeci și cinci de ani, pînă la stingerea sa din viață, anul trecut. Multă vreme am ruminat gîndul (excesiv?) că atitudinea neasemuitului meu amic n-a fost demnă nici de un prieten adevărat, nici de un bărbat adevărat, fără să întrevād o altă interpretare plauzibilă a acesteia, dar la ce bun? Am păstrat imaginea iradiantă a unui genialoid care jongla cu ideile subtile de unui monstru de sensibilitate. Atît a fost să fie. Alte decepții de același gen n-au avut nici pe departe miza afectivă a celei produse de V.L. și, în plus, pe care, m-au găsit, cum s-ar spune, vaccinat. Unica mea consolare a fost aceea că eu, oricîte slăbiciuni aș fi manifestat pe alte planuri, pe cel al prieteniei mi-am păstrat lealitatea. Bineînțeles, nu sînt dispus a-i

trece la capitolul nobilei relații pe acei autori ce mă caută la telefon ori corespundeză cu mine, insistenți nevoie mare atîta timp cît urmăresc un interes, neezitînd a mă trage de mîncă neconținut cu doleanța ce-a ajuns a mă obseda zi și noapte, „scrie despre mine”, dar care se cufundă în tăcere, îndată ce interesul a dispărut...

Am senzația unui om care-și ascultă vocea înregistrată demult pe o bandă magnetică

— Faceți dese deplasări, invitat fiind prin orașele țării, uneori sînteți chiar subiectul unor colocvii literare. Cît vă mîngîie acest gen de recunoaștere?

— Da, sînt invitat cîteodată, în unele orașe ale țării, în semn de „recunoaștere”. Dar nu vă ascund că, în pofida bunăvoinței amfitrionilor cărora le mulțumesc din inimă, ele au pentru mine un gust cumva postum, gustul celui ce, vorba lui Caragiale, referitoare la o analoagă situație, „începe să trăiască după ce a murit”. La ce să mă mai aștept? Ce s-ar mai putea repara? Viața, în miezurile ei palpitînde, în frăgezimile ei chemătoare, în fascinantele-i proiecte, stă să se încheie. În studenție, m-am aflat sub tăvălugul proletcultismului dezlanțuit, suspectat, prigunit, neizbutînd a publica decît extrem de puține rînduri într-o revistă cu nume sideral, care, fie spus în treacăt, la ceasul de față mă ignoră. La terminarea facultății, am fost dat deoparte cu totul din presă. Pînă către treizeci de ani, mă simțeam un ratat, o epavă. Căile unei activități literare îmi apăreau blocate, o penavă. Unei reviriment literare mă produce, și parțial s-a și produs, la angajarea mea, în 1965, la proaspăt resuscitata revistă *Familia*, dar după cîțiva ani în care, ca redactor al ei, n-am scăpat de umilitoare discriminări, am fost dat afară din motive „curat murdar” politice, așa cum am fost în două rînduri exmatriculat ca student. Mi se reproșă că n-am scris nimic despre partid și că nu l-am citat niciodată pe „tovarășul” Ceaușescu. Lipsa dreptului de-a mai avea un serviciu timp de șaisprezece ani, ca și imposibilitatea de a părăsi Amarul Tîrg, unde m-am văzut izgonit, mi-au consumat o altă bună bucată din existență. Să mai amintesc dificultățile prin care treceam în calitate de solicitant la edituri, amînat la calendele grecești ca un indezirabil ce eram (unul din volumele mele a făcut un stagiul de așteptare de opt ani)? Mă regăsesc în această postură în excelențele pagini memorialistice ale lui Constantin Mateescu, care au meritul de a zugrăvi veridic tribulațiile scriitorului român nedispus a sluji propaganda totalitară și a-i adula pe puternicii zilei. Legat, în stil feudal, de o glie neprielnică, n-am scăpat nici de atenția băieților cu ochi albaștri, care, în vigența lor copios retribuită, m-au anchetat, mi-au perchezitionat locuința, mi-au confisecat manuscritele. Acest din urmă episod a avut o urmasare tragică. Silit a asista la scotocirea casei de către harnicii zbiri, ore și ore în șir, tatăl meu, grav bolnav, a suferit un șoc din care nu și-a mai putut reveni, stingîndu-se peste cîteva zile... Așadar, stimată Dora Pavel, cum m-ar mai putea „mîngîia” tipul de „recunoaștere” pe care-l menționați în întrebarea dvs.? Am senzația unui om care-și ascultă vocea înregistrată demult pe o bandă magnetică ori își privește chipul de odinioară fixat pe o peliculă. Cuvintele măgulitoare, gesturile curtenitoare ce mă întîmpină în unele prilejuri festive se adresează unei persoane pe care, chiar într-o mult mai mică proporție, ar fi ajutat-o considerabil, ar fi îmbărbătat-o enorm, dar care, acum, nu mai există...

— Aveți o operă impresionantă, domnule Grigurcu. Cele peste 50 de volume de versuri, aforisme, eseuri, studii critice (adevărata istorie literară) v-au legitimat de mult ca pe un veritabil „critic de direcție”, cum ați fost numit, grefat pe un spirit vertical, justițiar. Dacă ați fi... invitat să intrați în Academia Română, credeți că acolo, în acel for, v-ați mai manifesta la fel de insurgent? Și credeți că ați reuși, în sfîrșit, din acel rang, să vă faceți auzit, să schimbați ceva în ierarhiile culturii române?

— La ce bun să vorbim despre ceea ce nu s-a întîmplat și nu se va întîmpla nicicînd? Modesta mea persoană, tinzînd spre consecvență și crezuri de același tip, diferent de cotele de carieră (brrr, rece termen!) la care am acces sau ba, pînă-n această etapă crepusculară, intră, cu sau fără voia cuiva, în mișcarea dialectică ce compune tabloul mobil al literaturii. Ierarhiile acestuia nu sînt imuabile, avînd perspectiva, cu concursul nostru sau al altora, a se optimiza necurmat.

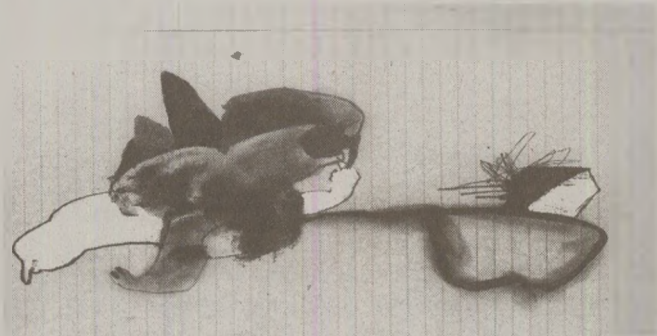
Interviu realizat de Dora PAVEL

celor care stăm, ca să-l parafrazez pe Esenin, cu un picior în trecut și cu altul în viitor? Specificînd că trecutul și viitorul sînt acum brutal diferite, din pricina totalitarismului care l-a marcat pe cel dintîi. E un fenomen dezagreabil pe care — n-avem ce face — trebuie să ni-l asumăm. Totuși, ce e cu viitorul? Repugnîndu-mi postura vaticinară (Leon Bloy îl numea pe profet „omul care-și amintește viitorul”), mă mulțumesc a înregistra reacțiile prezentului ca pe un soi de eșantion concomitent al perioadelor revoluate și al celor ce vor veni. Un optimism exacerbat, de factura idealizării naive a „intrații în Europa”, a instaurării unei democrații perfecte, taumaturgice, ni se prezintă din capul locului deplasat. Sînt înclinat a acorda mai mult credit posturii circumspicte, mereu prudente, care nu pierde din vedere factorii endemici, de sorginte nu doar comunistă ci și fanariotă ori chiar cu mai lungi rădăcini balcanice, ale obștii noastre stigmatizate de un set de moravuri dubioase, între care oportunismul nu ocupă ultimul loc. Istoria nu va fi în măsură a expurga de azi pe mîine tarele noastre caracteristice. Putem să ne facem că nu le vedem, să ne comparam în ele „făcîndu-ne că lucrăm”, vedem memorabile vorbe atașate bardului, împotriva lor, sau, la fel de bine, putem să le vituperăm cu mînie cioraniană ori cu paroxistică supralicitare a acesteia, cum procedează H.-R. Patapievici. Rezultatul e același. Doar că în al doilea caz naționalismul, inversat cu furoare prin diatriba antinațională, are un aer masochist, rimînd în realitate cu sadismul xenofob. Soluție naivă a întoarcerii pe dos a aceluiași material.

Nu sînt un «demolator» fioros, un canibal axiologic

— Sînteți un ins vindicativ?

— Îmi amintesc o scenă de pe la sfîrșitul anilor '60, din sala cu oglinzi a Casei Scriitorilor. Cuvînta Zaharia Stancu, președintele breslei noastre, un om surprinzător stilat ținînd cont de modesta-i obîrșie și formație, cu șarmul unei autorități ce i-a îngăduit să-și atenueze multe compromisuri prin cîteva măsuri reale în favoarea scriitorimii, obținute ca un hafir din partea autorităților de atîtea ori reticente ori de-a dreptul răuvoitoare. La sfîrșitul alocuțiunii sale, cu o fizionomie crispată, s-a rostite cam așa: „Toți dușmanii mei, toți, începînd din tinerețe pînă azi, au murit. Toți, cu excepția unuia singur, care mai trăiește în Spania”. Vizîndu-l pe Pamfil Șeicaru, avea alura unui șef de trib ce anunță o victorie sîngeroasă... Eu, unul, nu sînt răzburător. Deși unii mă vād ca pe un „polemist prin excelență”, cum v-ați exprimat și dvs., nu sînt ceea ce s-ar putea numi unul gata a călca peste cadavre pentru a-și impune opinia. Cîtuși de puțin animat de intenții nimicitoare, m-am ferit a-i contesta în totalitate pe autorii de valoare ce m-au dezamăgit printr-o anume etapă ori prin anume aspecte ale producției lor. Nu sînt, Doamne, un „demolator” fioros, un canibal axiologic, deoarece continui a-i admira pe Argezi, Sadoveanu, G. Călinescu, a prețui *Moromeții I* și chiar o seamă din cărțile lui Eugen Simion, critic însemnat, nici vorbă, cu toate că, între însemnatele obiecții ce i se pot aduce, e și aceea că d-sa ocolește cu obstinație discuția punctuală, preferînd a se pronunța eliptic, a

istorie literară

A

STĂZI M. Blecher este un nume de referință al romanului românesc, unul dintre cei mai traduși și mai promovați scriitori interbelici, considerat un inovator și un precursor al romanului postmodern, un prozator canonic, cu o cotă deosebit de ridicată. Nu a beneficiat de situația favorabilă dintotdeauna, după cum nu este acesta singurul moment de valorizare și succes.

Un fapt mai puțin știut, o adevărată surpriză pentru oricine recitește cronicile apărute cu ocazia publicării, este că romanele lui Blecher, îndeosebi, *Întâmplări în irealitatea imediată* au fost întâmpinate în epocă (1936-1939) cu un entuziasm uluitor și că majoritatea cronicilor, nu puține, sunt mai mult decât laudative. Verdictul a fost unanim și s-a vorbit despre apariția unui scriitor autentic, talentat, senzațional, chiar despre o vogă a acestui autor. Blecher a cunoscut succesul de critică și consacrarea înainte de a se stinge și acestea nu au fost motivate de circumstanțele tragice ale destinului său, de sentimentul de compasiune și solidaritate cu un confrate suferind, ci de valoarea certă intuită și argumentată de comentatorii operei sale. E drept că mai întâi s-au făcut auzite vocile prietenilor sau cunoscuților săi: Geo Bogza, Mihail Sebastian și Sașa Pană, dar mai apoi s-au pronunțat cu privire la opera lui critici importanți ai momentului: Pompiliu Constantinescu, Eugen Ionescu, E. Lovinescu, precum și numeroși scriitori: Octav Șuluțiu, Ieronim Șerbu, Felix Aderca, etc.

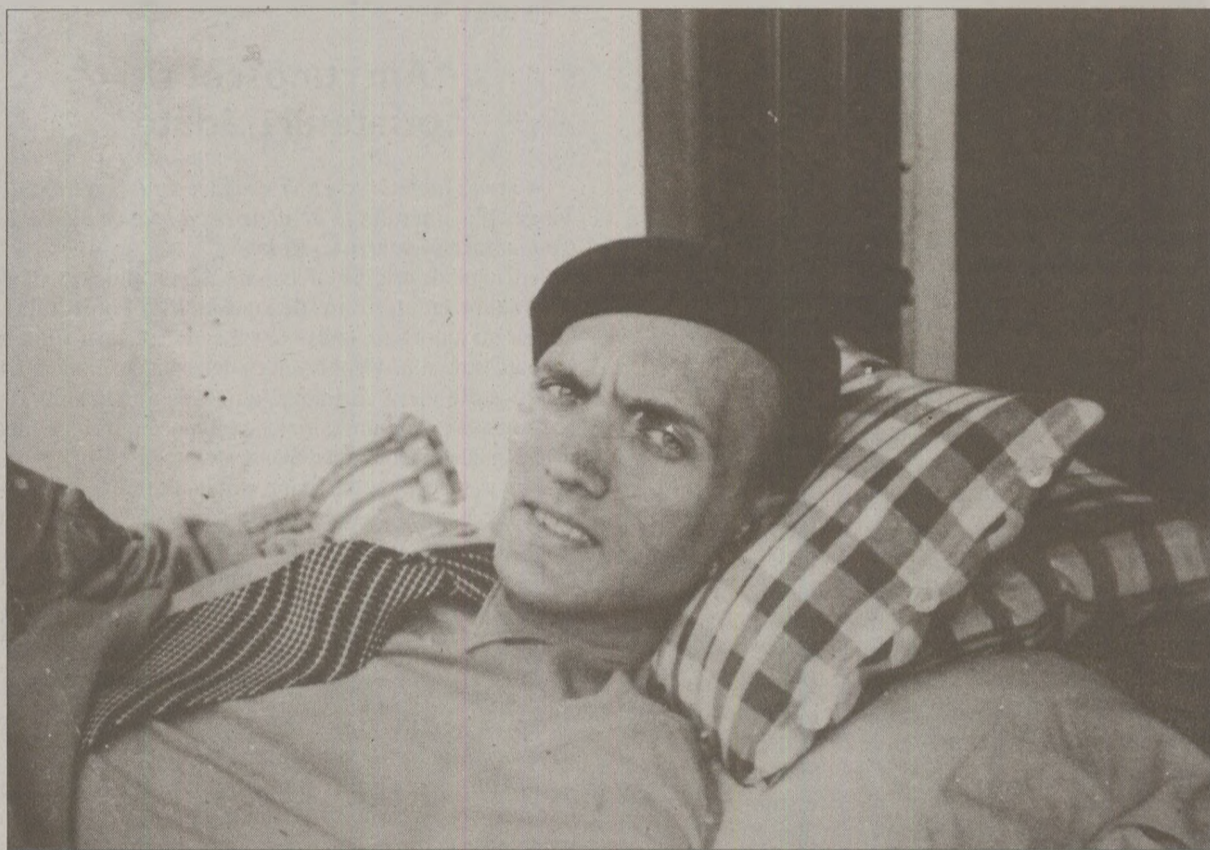
Ca orice prozator original și valoros, Blecher nu a cunoscut succesul de public, cărțile lui nu au înregistrat vânzări substanțiale. Lipsa de empatie a cititorilor poate fi justificată, dar în mod paradoxal, nici măcar criticii care îi proclamau valoarea și talentul nu au înțeles cu adevărat natura specială a scrierilor lui și nu l-au interpretat în mod adecvat, cu excepția lui Ieronim Șerbu și, evident, a lui Eugen Ionescu. În 1936, pe la sfârșitul lunii ianuarie, când a apărut *Întâmplări în irealitatea imediată*, criticii nu erau pregătiți să recepteze o astfel de operă, cu atât mai puțin publicul. Blecher spargea tiparele narrative cu proza sa și producea uimire și frustrare; rareori, afirmă Miron Grindea „a reușit o operă literară să impună o inhibiție atât de violentă cititorului”. Calitățile lui literare și talentul nu puteau fi însă contestate de nici un critic sau cititor de gust. În acest sens voi cita opinia lui I. Peltz exprimată într-un articol din *Adam*, apărut la câteva luni de la moartea lui Blecher: „Și, totuși, M. Blecher poate fi considerat drept unul dintre cei mai mari prozatori români contemporani. E ceva care ne scapă, nouă, tuturor, criticilor, scriitorilor și teoreticienilor de toată mâna; e ceva care sparge tiparele modei și ale „opiniilor” – și se afirmă, în ciuda regulii și a „științei”; e ceva care ține de miracol (...)”

Particularitățile cele mai semnificative ale acestei etape a procesului de receptare ce stă sub semnul unui „debut uluitor” sunt: 1. verdictul axiologic unanim al criticii, 2. lipsa succesului de public, 3. contestarea calității de roman a primei scrieri blecheriene și 4. încadrarea și interpretarea inadecvată a prozei *Întâmplări în irealitatea imediată*.

În ceea ce privește valoarea operei lui Blecher, tin să menționez faptul că toate cronicile și articolele dedicate celor două scrieri blecheriene sunt pozitive, chiar deosebit de entuziaste unele. Nu există nici măcar o voce care să conteste talentul literar al acestui scriitor sau care să nege calitățile artistice ale scrierilor sale și noutatea experimentului realizat. Mihail Sebastian scrie: „rareori certitudinea de a mă afla în fața unui scriitor de vocație a fost mai directă la lectura cărții acestui tânăr debutant”; calitățile literare ale lui Blecher îi par „excepționale” și îi prevede un „mare destin literar”. Octav Șuluțiu consideră *Întâmplări... „o carte uluitoare”, „o carte unică”, „o carte mare”, iar Blecher este din punctul lui de vedere un scriitor nou și original. Pompiliu Constantinescu, destul de temperat de obicei izbucnește cu patos „rareori se întâmplă (...) să întâlnim un-debut*

Un fapt mai puțin știut, o adevărată surpriză pentru oricine recitește cronicile apărute cu ocazia publicării, este că romanele lui Blecher au fost întâmpinate în epocă (1936-1939) cu un entuziasm uluitor.

M. Blecher în epoca sa

mai revelator”, dar este conștient de faptul că prima scriere blecheriană nu va cunoaște succesul de public din cauza „caracterului ei special” și a îndrăzelii acestei experiențe. Ca și Sebastian, Pompiliu Constantinescu pare a prefera cel de-al doilea roman al lui Blecher; *Inimi cicatrizate* este, în opinia lui, cartea care-l impune pe Blecher ca mare scriitor, consacându-l. Eugen Ionescu, atât de dur cu alții denumește *Întâmplări... „o capodoperă”, cea mai interesantă carte a anului 1936, o carte excelentă, extraordinară, ce depășește chiar Cimitirul Buna-Vestire al lui Arghezi, apărut în același an, în schimb a doua scriere îl dezamăgește. Ieronim Șerbu îl integrează pe Blecher categoriei restrânse a acelor scriitori „ai unei proze esențiale, intensă, cu adânci semnificații”, considerându-l un prozator original. E. Lovinescu în *Istoria literaturii române contemporane 1900-1937* nu emite o judecată de valoare asupra operei lui Blecher, dar menționează debutul remarcabil al acestuia și simplul fapt de a-l include în această lucrare canonică ține loc de verdict.*

Am ales doar câteva dintre opiniile critice spre prezentare, pe cele mai semnificative, pe cele exprimate direct, fără rețineri. Un număr mult mai mare de cronici și articole de volum au ca obiect scrierile blecheriene: Geo Bogza, Ion Biberi, Felix Aderca, Sașa Pană, Mihail Gresian, Lucian Boz, Miron Grindea, Tiberiu Iliescu, M. Rudich, I. Peltz, Pericle Martinescu, Petru Manoliu, Constantin Fântâneru, D. Trost și alții remarcă originalitatea și caracterul inovator al operei tânărului autor și importanța apariției acestuia în panorama literaturii române din deceniul al patrulea al secolului XX. Imaginea de ansamblu a receptării operei lui Blecher este una consistentă, unitară din punct de vedere axiologic, este imaginea „unui succes de critică cum de mult n-a cunoscut viața noastră literară”, după cum afirmă Gh. A. Harabagiu, autor al singurului interviu cu Blecher, publicat în *Rampa*, în februarie 1937.

Dacă din punct de vedere al verdictului valoric, lucrurile sunt clare, aprecierea e unanimă și opiniile ulterioare vor urma aceeași direcție, cu totul altfel se prezintă situația discursului interpretativ, a termenilor

în care e discutată opera lui Blecher. În acest punct al demonstrației se impune o discuție separată a celor două proze, în fapt voi insista asupra romanului *Întâmplări în irealitatea imediată*, cel analizat și încadrat într-un mod inadecvat, ocupându-mă colateral de cel de-al doilea care nu a suscitât controverse și nu a fost discutat impropriu.

Una dintre cele mai acute probleme cu care s-au confruntat criticii și exegeții la momentul debutului lui Blecher și care a provocat în mare măsură interpretarea și încadrarea eronată a prozei lui a fost definirea speciei literare a *Întâmplărilor...* Majoritatea nu i-a recunoscut capacitatea de a-și organiza epic viziunile, experiențele și a inclus *Întâmplări în irealitatea imediată* sub zodia jurnalului. Sebastian vorbește despre „jurnalul unei sensibilități”, „jurnalul unei conștiințe”, Pompiliu Constantinescu despre caracterul hibrid și ambiguu al acestei scrieri care „nu e un roman, dar nici un eseu, care nu e un poem și nici un jurnal intim”, Ion Biberi vede în ea „un veritabil jurnal”, „une sorte de journal psychologique”, Octav Șuluțiu „un fel de jurnal intim, o confesiune”, E. Lovinescu crede că „nu are nici o legătură cu epica”, Tiberiu Iliescu vede în ea „un jurnal trist al exasperării”. Alți exegeți folosesc concepte precum „confesiune”, „memorial”, „confidentă”, cu privire la prima proză.

Singur în epocă, Ieronim Șerbu, într-un articol din *Vremea*, 1936 precizează că *Întâmplări...* nu e un eseu, ci „un roman plin de o intensă viață spirituală, de episoade epice de o rară frumusețe”, iar „Blecher nu s-a realizat doar în reflecție, în abstracție, dar și în epic, cu aceeași vigoare și originalitate, așa încât el e un prozator”. În cea de-a doua cronică dedicată lui Blecher, Octav Șuluțiu pare a reveni asupra primei păreri și denumește *Întâmplări în irealitatea imediată* roman, e drept, nu roman în accepția ortodoxă, literară a cuvântului precum *Inimi cicatrizate*.

Ceea ce pentru noi astăzi reprezintă în mod evident un roman veritabil, autentic, un roman autobiografic în opinia lui Radu G. Teșosu sau o autoficțiune narativă, pentru majoritatea contemporanilor lui Blecher era un

jurnal, fapt ce demonstrează noutatea și modernitatea formulei românești a *Întâmplărilor...* care devansează epoca și rigiditatea conceptului de „roman” cu care se opera în perioada respectivă. Nucleul dur al criticii asimila abuziv epicul cu romanescul (formula lui Radu G. Teșosu), concepție îndreptățită într-o oarecare măsură, întrucât până atunci prea puține scrieri subminaseră autoritatea epicului și coroborând acest fapt cu natura autobiografică și tonul confesiv al scrierilor blecheriene putem înțelege de unde incapacitatea de a judeca *Întâmplări...* ca pe un roman și într-o oarecare măsură chiar și *Iinimi cicatrizate*. Cea de-a doua scriere a lui Blecher nu este afectată în aceeași măsură, nu i se contestă calitatea de roman, deoarece beneficiază de prezența persoanei a III-a naratoriale, deci de o perspectivă obiectivizată, asemănătoare formulei românești tradiționale și prin comparație cu *Întâmplări...* seamănă mult mai mult cu producțiile momentului.

De la jurnal, la integrarea operei lui Blecher sub umbrela prozei de analiză psihologică, analiză atât de la modă în epocă, nu a mai fost decât un pas și mulți dintre critici l-au făcut discutând scrierile lui Blecher în termeni de „confesiune”, „sinceritate”, „analiză”. Printre aceștia se numără Pompiliu Constantinescu, Mihail Sebastian, Ion Biberi, E. Lovinescu, Octav Șuluțiu (parțial), Mihail Gresiian, Tiberiu Iliescu și M. Grindea. Primii trei comentatori menționați mai sus apreciază capacitatea de analiză a lui Blecher, unicitatea universului spiritual descris, autenticitatea experienței sale și denumesc *Întâmplări în irealitatea imediată* „confesie spirituală de mare luciditate” (Pompiliu Constantinescu) sau „act dramatic de confesiune” (Sebastian). E. Lovinescu integrează proza lui Blecher în capitolul dedicat *Epicii de analiză psihologică în Istoria literaturii române contemporane 1900-1937* subliniind că este vorba de „literatură confesională de ultimă emisie a noii generații”.

Octav Șuluțiu consideră scrierea lui Blecher confesiune, cu precizarea că specifică este „postularea permanentă a atitudinii metafizice, problema cunoașterii e substanța acestei cărți”, nu tratarea psihologică. În aceeași direcție merg Ieronim Șerbu și Eugen Ionescu, cu deosebirea că ei sunt mult mai radicali decât Șuluțiu și afirmă clar că Blecher depășește sfera psihologicului și tocmai în aceasta constă noutatea și specificul prozei.

Ieronim Șerbu în cronică din *Vremea*, numărul 432, din 1936 consideră proza de analiză psihologică depășită și fără rezonanță la public, modelul Proust fiind devansat de experimente narative mult mai moderne precum cele ale lui Huxley, Wassermann și Malraux, scriitori care au creat un nou model literar, explorând metafizic, nu psihologic temele eterne ale prozei. Blecher face parte în opinia lui Șerbu din acest grup de inovatori, el este un prozator cu o viziune personală, teribilă a realității iar romanul său de debut „o carte a cunoașterii”. Lucian Boz alătură numele lui Blecher de cel al lui Kafka, Ovid S. Crohmălniceanu nefiind așadar pionierul absolut al acestei apropieri spirituale.

Eugen Ionescu, al cărui articol este publicat după cel al lui I. Șerbu, în *Facta*, în mai 1936, denuște *Întâmplări în irealitatea imediată* „o carte esențial metafizică” și subliniază faptul că Blecher nu se oprește la psihologie, la efecte, ci „trecând prin psihologie, prin emoție, depășește totuși planul psihologic”. Concepția inovatoare a lui Blecher, aspirațiile metafizice și talentul literar garantează „o lungă durată culturală operei lui”.

Critica de după 1966, când Blecher va fi redescoperit și revalorizat va urma direcția interpretativă trasată de Șerbu, Ionescu, Șuluțiu, nuanțându-și discursul descoperind noi și noi valențe ale operei lui Blecher: suprarealiste, expresioniste, postmoderniste și va asigura operei lui cea durată culturală pe care i-o prevedea Eugen Ionescu. Chiar și după 1966 persistă totuși o anume reticență sau timiditate a criticilor în a denumi prozele lui Blecher romane, fapt determinat și de apariția ultimei scrieri, postume, *Vizuina luminată* în 1971. Acest prim moment de receptare critică a lui Blecher, de efervescentă exegetică și de interes pentru destinul scriitorului, va fi urmat de o lungă perioadă de uitare și tăcere, întreruptă în 1966 de Ovid S. Crohmălniceanu care readuce în atenția lumii literare opera lui Blecher.

Ada BRĂVESCU

Corespondență din Praga

Aripi de ceară

↑ NCEPUTURILE receptării operei lui Mihai Eminescu în Slovacia sunt legate de poetul Ivan Krasko (1876-1958), care făcuse în tinerețe studii gimnaziale în Transilvania, la Sibiu și la Brașov; anume în acei ani cunoscuse creația lui Eminescu a cărui poezie l-a însoțit practic toată viața. Tălmăcirile sale au apărut în presa literară slovacă în tot decursul perioadei interbelice, iar în volum au fost strânse abia în 1956, sub titlul *Tiene na obraze času* (Umbre pe pânza vremii; SVKL, Bratislava). Cert este că simbolismul slovac a descoperit în marele poet român anumite aspecte ale unui romantism târziu, înrudit cu simbolismul; de aceea poezia lui Eminescu i se părea atât de apropiată. Iată de ce, în persoana lui Krasko, Eminescu a găsit un traducător congenial.

Un alt literat slovac, atras de opera veșnic vie a lui Eminescu, a fost Karol Strmeň (1921-1994), un poet aparținând curentului catolic modernist, care s-a impus și în calitate de traducător din Dante, Rilke și Paul Claudel. În 1943 a publicat 24 de poeme eminesciene pe teme erotice și intime, în volumul *Výbor z poézie* (Poezii alese; Obroda, Ružomberok), cu prefața lui N. I. Herescu. După război, Strmeň a emigrat în Statele Unite, iar selecția lui, apreciată elogios pe vremea ei, a apărut într-o nouă ediție bibliofilă, intitulată *Daleko od teba* (Departate sunt de tine), abia după căderea comunismului (Petrus, Bratislava 1999, cu ilustrații de Al. Brătescu-Voinești).

În prezent, mediul cultural slovac, la fel ca și cel din Cehia, este extrem de receptiv la noutățile literare, cinematografice și dramaturgice provenind din România. În această ordine de idei este suficient să reamintim succesul de care s-au bucurat versiunea cehă a romanului *Simion liftnicul* de Petru Cimpoeșu, filmul *Patru luni, trei săptămâni și două zile* al regizorului Cristian Mungiu și piesa de teatru *Stă să plouă* de Lia Bugnar. În contextul acesta merită multă admirație curajul româniei slovace Libuša Vajdová care s-a decis să realizeze o nouă prezentare a liricii eminesciene în Slovacia, dintr-o perspectivă contemporană. Din opera poetică a lui Eminescu a ales 36 de poeme, iar versiunea lor în limba slovacă a elaborat-o împreună cu poeta Viera Prokešová. Volumul in-folio, de o sută de pagini, a apărut în condiții grafice excelente spre sfârșitul anului trecut la Bratislava, sub titlul *Křídla z vosku* (preluat din poemul *O, nțelepciune, ai aripi de ceară!*) la Ed. MilaniuM, Dunajská Lučhá. La realizarea volumului a contribuit, pe de o parte, Institutul G. Călinescu din București, punând la dispoziție noua

bibliografie eminesciană, precum și fotografii și mostre de manuscrise, și, pe de altă parte, Institutul Cultural Român, oferind un grant pentru publicare.

Cehoaică fiind, poate nu sunt sută la sută îndreptățită să evaluez calitatea tălmăcirii în limba slovacă. Totuși îndrăznesc să afirm că poeta Viera Prokešová a reușit nu numai să exprime majoritatea nuanțelor fine de sens din poemele lui Eminescu, dar a izbutit și acolo unde poetul și traducătorul ceh Vilém Závada eșuase acum 44 de ani (vol. M. Eminescu: *Až zářívoda tmavá*, SNKLU, Praga 1964), și anume în redarea faimoasei muzicalități a versului eminescian. Alegând mijloace lexicale, poeta a preferat limbajul contemporan, în detrimentul arhaismelor și poetismelor vetuste, procedeu care îl apropie pe Eminescu de sensibilitatea cititorului de astăzi. Cu puține excepții a respectat și prozodia originală: octosilab, decasilab sau dodecasilab, sonete, o strofă sapfică.

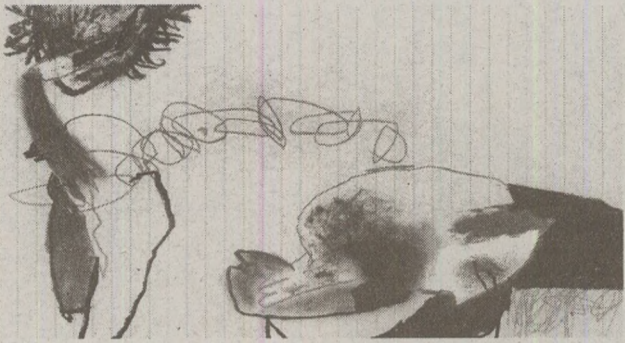
Selecția poemelor în volum mi se pare suficient de reprezentativă pentru a oferi o imagine despre evoluția creației poetice a marelui romantic, deoarece include atât scurte poezii lirice, erotice și reflexive, cât și poeme mai lungi, pe teme filozofice. Precizez, de asemenea, că prezentul volum se poate mândri – spre deosebire de selecțiile precedente – și cu poemul *Lucefărul*; după părerea mea, această prima traducere a poemului în limba slovacă a reușit să redea într-o manieră adecvată motivele și atmosfera capodoperei eminesciene.

Un alt avantaj al volumului *Křídla z vosku* îl constituie postfața și biobibliografia poetului român, semnate de Libuša Vajdová, texte care îi permit cititorului slovac să se orienteze mai bine nu numai în faptele din viața și opera lui Eminescu, ci și în discuțiile și polemicele de astăzi, al căror scop este demitizarea imaginii „din manuale” a scriitorului național și reconstituirea adevăratei sale fețe umane și creatoare.

Prin intermediul noului volum, cititorii slovaci, dar și cei din Cehia, vor beneficia de o ocazie binevenită de a face cunoștință cu lirica poetului de la care pomeste evoluția poeziei române moderne. În calitate de românistă îmi asum plăcuta obligație de a le felicita sincer pe cele două traducătoare din Slovacia, d-na Viera Prokešová și d-na Libuša Vajdová, pentru extraordinara lor reușită într-o întreprindere deloc simplă, pentru care domniile lor au obținut de curând și prestigiosul Premiu Ján Holl, rezervat celei mai bune traduceri de poezie, publicate în anul 2007.

Libuše VALENTOVÁ

l i t e r a t u r ă

IGUR că lucrurile nu s-au desfășurat cu atâta simplitate, ci au avut un parcurs cu mult mai complicat până la încropirea legăturii sentimentale între Bunica Parmenia și colonel. În primul rând au reacționat rudele apropiate reprezentate de o verișoară primară, furnătoare de pipă și supraviețuitoare a trei bărbați – foști soți – inși cu vitejie dăcică în sânge, cu priviri cu mult

mai fioroase decât ale unui fost lider de sindicat al dascălilor din orașelul nostru. Bunica se îndrăgostise de el la vernisajul expoziției unui „artist plastic foarte important”, cum era anunțat pe afișul atârnat într-o piuneză de ușa sălii „Simeza nouă”. „Foarte importantul” făcând parte din breasla dascălilor, liderul de sindicat și-a dat seama machiavelic și rapid că el era cel mai potrivit să vorbească despre expozant. Vorbise atât de frumos, cu o voce atât de afectată, încât participanții – în afara unora, pricepuți cât de cât într-ale picturii – nici n-au băgat de seamă că el vorbește o jumătate de oră despre nimic. Abia la sfârșit, parcă aducându-și aminte ce rost avea el acolo, a încheiat:

– Stimate doamne și onorați domni, noi nu avem de vizitat o simplă expoziție de pictură, ci un fenomen artistic – vă mulțumesc, doamnelor și domnilor.

Lumea l-a aplaudat cu o oarecare conștiințiozitate, după care s-a repezit la saleurile discret-râncede, dar mai ales la tava cu păhărelele cu votcă mirosind delicat a benzina de brichetă.

Bunica Parmenia rămăsese stană în fața unui tablou până când pictorul, îndatoritor, se apropiase de ea întrebându-o:

– Mă scuzați – aveți vreo nelămurire? Mă scuzați... E un tablou pe care l-am pictat foarte greu – mă scuzați..., fiindcă am folosit multă simbolistică altoită – scuzați expresia – pe postmodernismul care, și el, a fost un fel de acoperiș – mă scuzați – al multor... A, o clipă – mă scuzați: mi se pare că e cu capul în jos... Da, deci, așa cum spuneam...

Însă Bunicii Parmenia îi ardea de simbolistică și de postmodernismul pictorului cu capul în jos, ca de bunicul când se întorcea de la cârciumă în cele trei labe ale lui făcându-l uitat pe banca de metal din fața blocului. În imaginația și memoria ei se înțepenise figura liderului de sindicat pentru care – îi povestise în șoaptă surorii ei – l-ar fi abandonat pe bunicul fără nici o remușcare, ba atașându-i de pulover chiar un bilețel cu inscripția: „Mă, te-am părăsit, fin'că bei ca un porc și mi-ai degradat prestigiul de nu mi-l mai repar până-i hăul...”

Adevărul era că prestigiul bunicii arăta în imaginația mea și a Claudiței ceva mai zdrențuit decât fusta ei cu croiala în cloș, țesătura căreia – roasă de vreme și de molii – făcându-l pe vecinul de la apartamentul 37 s-o întrebe fără nici o jenă:

– Doamna Parmî, dacă nu ți-i cu supărare, dumeatale nu porți budigăi?

Măgarul!, am gândit noi – eu, cu soră-mea Clanta, doar prefăcându-ne că ne jucăm, de fapt trăgând cu urechea și de-abia așteptând să scăpăm de Bunica Parmenia, mereu gata să ne certe, să ne tragă de urechi sau să ne țină flămânzi câte-o zi întreagă. Până la urmă nu s-a întâmplat nimic, liderul de sindicat fiind în relație cu o colegă de sindicalism interjudețean, iar Bunica se săturase să tot viziteze expoziția, cu atât mai mult că, într-una din zile, un individ cu barbă slinoasă și duhnind a trăscau, o întrebase:

– Pardon și *schiz* my, doamnă, dumeatale chiar vrei să cumperi vreun tablou, ori numa' vrei să-l șterpelești pe gratis? Hi-hi-hi!...

Nu bănuiala insului o enervase, ci râsul acestuia sunând precum scrijelitul pe-o oală cu smalțul sărit în câteva locuri, așa că îi trăsese una cu poșeta în cap și ieșise din Galerie având sentimentul că doar demnitatea îi fusese cât de cât ciuntită. Dar trebuie să amintim, neapărat, de mândrie, pe care și-a simțit-o nu numai călcată în picioare, dar și terfelită de-un... De-un... Să-i fi zis rahitic mintal? Nu, nu era de-ajuns. Mai degrabă... Una peste alta a mai enervat-o și tâmpita de soră-sa, care a întreat-o de față cu bărfitoarea profesionistă a scării:

– Parmi, dragă, ce-ți mai face belitu' ăla de sindicalist? E nebună și asta!, exclamase în gând Parmenia, dar bravase:

Dumitru Hurubă

Posibilul amant al bunicii Parmenia...

– Dracu' să-l scarmene! Scuze, madam vecină...
– Da' ce ai, soro? L-ai prins cu flagrantu' gol?, s-a minunat întrebătoarea.

– M-a înervat unu', dragă! Un jegos cu barbă flendurită care se tot gudura pe lângă mine la expoziție...

Și le-a povestit toată trășenia încheind-o exclamativ:
– Un rahat cu barbă, ce să vă mai spun!

Sigur că povestea s-a aflat rapid, distribuită pe toată scara, ornamentată în plus de către vecină cu înfloriturile de senzație necesare cum că pitecantropul ăla ar fi pipăit-o pe la săni pe Bunica decretând răgușit:

– Ay, nană, trăsni-m-ar, ce văduvă faină ești! Auzi: nu te măriți cu mine? Am confort sporit, vând cînșpe tablouri și te fac o integrare la Venetia ce n-a văzut Parisu', lacul Titicaca și toată civilizația aztecă...

Însă, Bunica Parmenia n-a mai fost curioasă să vadă și alte minuni ale lumii: l-a pocnit pe artist cu poșeta și a plecat furioasă spre casă...

Aici problema e nițeluș mai încurcată, fiindcă, bărfitoare-bărfitoare, dar se pare că vecina avea informații care se bazează pe zicerea populară despre foc și fum...

Necazul a fost, însă, altul și cu mult mai mare, adică de-a dreptul senzațional: pe bărbos îl găsisse președintele Filialei după niște tablouri neexpuse (fiindcă erau nereprezentative pentru personalitatea pictorului), într-o poziție destul de bizară, strigase la el, îl porcăise, îl amenințase cu chemarea poliției, cu parchetul, cu pușcări, cu deportarea în Taigaua Siberiană... Fără nici un rezultat însă, astfel că a dat telefon la poliție și la salvare spunând că era vorba despre o urgență. Președintele a fost pe loc avertizat de o voce oficial-amenințătoare:

– Domnu' pictor, să nu atingi nimic, să nu vă mișcați și, în general, să rămână totul așa cum ați descoperit la intrarea în Galerie.

– Bine, zisese președintele disperat, dar sunt în genunchi lângă persoană...

– Nu contează, domnule! Vă mișcați – riscați să se interpreteze la reconstituire și investigații, înțelegeți?

După mai bine de două ore, veniseră doi domni cu priviri atât de fioroase, încât președintele avu pentru o clipă în fața ochilor spectrul unei celule cu un gemuleț prin ale căruia gratii se vedea o fărâma de cer pe care scria cu majuscule luminoase: „Mă, președințule, ești un prost!”

– Acum, puteți să vă ridicați, îi zisese unul din ei.

– Păi, asta e, că nu pot, domnilor... Am artrită la ambii genunchi și după șederea asta pe ciment, mă rog, pe gresie – înțelegeți...?

– O.K.! Unde spuneți că e cadavrul?

– Păi, nu cred că e chiar un... Mă rog, îl știu pe respectivul: a bătut și el ceva, a căzut și... Se mai întâmplă să mai și murim, nu-i așa?, oricui...

Și totuși, da: era un cadavru, căzuse, dar se înțepenise cumva în poziția „patru labe”, o poziție hilară la urma urmei pentru un om intrat în comă sau chiar mort, părănd pregătit ca, în orice clipă, să se ridice și să ia startul spre ale lui. Au chemat medicul legist, care a venit însoțit de reporterii televiziunilor locale – toți foarte importanți și meseriași – au filmat, s-au făcut fotografii, inclusiv înspre fundul cadavrului unde cele două petice aplicate pe pantalonii rupți fluturau alene, dar cu o oarecare distincție, datorită curentului de aer din Galerie, iar la un moment dat, careva a zis:

– Luați-l, să-l ducem la morgă până vor veni după el ai săi...

Brusc și brutal apărură, însă, două probleme: una că nu prea avea cine să îl ridice, și-a doua, când zisese președintele:

– Păi, domnilor, chestia e că asta nu prea are pe nimeni care să-l ia de la morgă...

Eh, lucrul dracului!, gândiră oficialii. Numai asta ne mai lipsea acum, după integrare: bețivul și tâmpitul asta ne vatămă prestigiul orașului...

– Măcar să-l scoateți naibii din Galerie, se impacientase președintele, până nu află lumea, că rămânem fără vizitatori.

Bunica se îndrăgostise de el la vernisajul expoziției unui „artist plastic foarte important”, cum era anunțat pe afișul atârnat într-o piuneză de ușa sălii „Simeza nouă”.

Avea dreptate, așa că purceseră la treabă: prinseră mortul, sau ce-o fi fost, de subsiori pregătindu-se să-l târască spre ieșire în timp ce careva suna după ambulanță. Însă...

– Ce-i, mă?, s-a ridicat dintr-odată în picioare cadavrul. 'Tu-vă muma voastă de ciumeți! De ce nu lăsați omu' să s-odihnească o țărucă, mă?

Imediat l-au abandonat încercând să iasă cam în același timp pe ușa, fix ca într-un film cu Stan și Bran. Rezultatul a fost o grămadă rugbistică învățată cu reporterii de televiziune... Izbutise și președintele să se ridice în picioare, se apropiase de fostul cadavru, îl prinse de barbă și, privindu-l în ochi, îi trăsise o palmă cu toată puterea, după care îl amenințase:

– Mă, cadavrule, Văslicuț, tataie, ai mârliț capra în dosu' șurii! Adică, mi-ai făcut-o! Șapte beri, atât te costă cazarea și durerea mea de genunchi. Iar dacă te mai prind pe-aici în halul ăsta, te-am rupt, înțelegi? Te trimit cu scăfăria la cerșit... Marș după bere!

– Dă-o nabii de afacere, dom' președinte, că puteai să mă lovești mai încet, ce dracu'!, se plânse celălalt. Că mă pocniși tomna în locu' unde mă lovi și nebuna aia cu poșeta...

– Puteam, mă, puteam, da', fratele meu, sunt nervos fin'că am niște dureri de artrite de te văd în carouri și nu mai știu ce fac, pricepi? Da' care nebună te-a lovit?

– Parmenia.
– Nevasta lu' Calindrosu? Hai, mă! Baba aia? Da' ce naiba-i făcuși?

– I-am lădat țâțele și cre'că am și ciupit-o nițel, că eram în starea aia, știi tu... Mă, să fiu al... Mă rog... Adică, dom' președinte, scuza-mă, da', pe cuvânt, are niște țâțoace ca de văduvă de război...

– Sfinte Sisoie! Văslicuțule, nu mai bea, omule, că... Cum dracu', mă, de te pretezi la chestii de-astea? Babă, țâțe... Te-a bolunzit băutura... Să te duci neapărat la un psihiatru...

– După ce îmi vernisez „personală”...

S-ar părea că Bunica Parmenia e scoasă momentan din situație? Nici vorbă! Doar se pare!, pentru că în drum spre terasa cu berea, Văslicuț a întâlnit-o și o întrebase:

– Ay, Doamne, tanti, tot cu țâțele alea faine umbli pe stradă? Nu vrei să te fac un Las Vegas? Vând cînșpe tablouri și...

– Ești un porc de om!, îi zisese ea încercând să-l lovească din nou cu poșeta. Om bătrân și bagabond – nu ți-i rușine?

Văslicuț se ferise, dăduse cu capul de-un indicator cu „Oprirea interzisă” și alunecase spre pământ ca paralizat. Speriată, Parmenia s-a aplecat, l-a prins de mână vrând să-l ajute să se ridice. Însă „căzutul” nu părea să mai aibă viață în el. La urma urmei, își făcu ea curaj, eu n-am nici o vină, nu l-am lovit, nu l-am împins, plus că miroase a alcool... E un bețiv ordinar... Își trase mâna scârbită și cu gând să-l abandoneze, dar...

– Hopa!, o agățase el de mână. Nănuță dragă, ai încurcat-o, da' rău-rău de tot, pricepi? Dacă nu vii cu mine la un „pepsi”, îmi scot certificat medical și ai feste-lit-o, fin-că am sânge în cap – înțelegi, măicuță? Uite...

Și Văslicuț își trecu mâna prin păr, pe după ureche, arătându-i apoi degetele înroșite.

– Vezi? Ce zici? Eu am glumit, iar dumeatale vrei să mă omori? Ai auzit de Gherla? Da' de Poarta Albă? Eu o să scap cu viață șiiii..., da', ca să-ți demonstrez că sunt un domn intelectual, ți-oi da mere cu praștia, peste gardul pușcării...

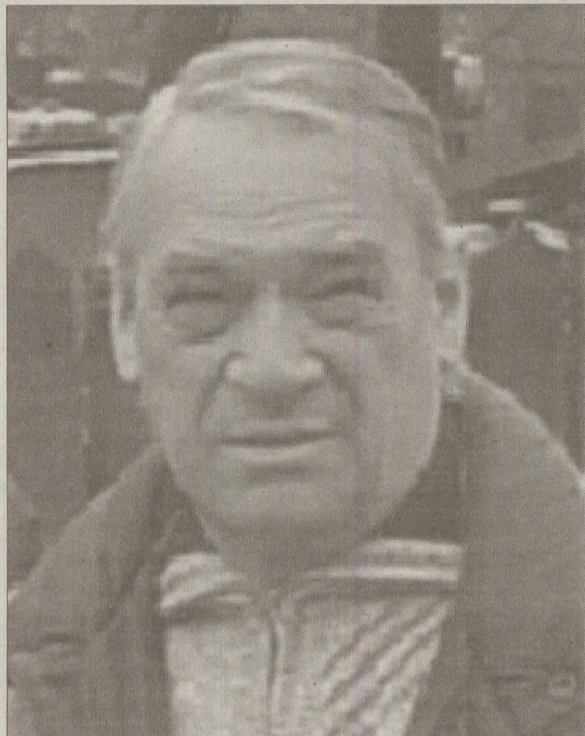
Parmenia începuse să tremure...

– Și ce vrei să fac acum?

– Nimic, leliță, absolut nimic. Nimic, fin'că ești o doamnă făinuță și... Auzi? Vii cu mine la un „pepsi” și povestim... Ce naiba? Arăt mai rău decât bărbatu' matală? Păi, nu beau eu cu el cot la cot? Nu-l știu eu pe Calindrosu, adică ăla care a trecut prin toate partidele

L i t e r a t u r ă

Înființate în urbea noastră din '90 încoace? Nu e cel de-i linse pe toți în... scuză-mă, pentru un ciolanăș oricât de mic? Și mai face și pe moralistu'... Adică nu e el contabilul de la pensionari, care-l învățase pe președinte tot felul de ilegalități și porcărisme storcându-i o mulțime de bani după care îl băgase în gura presei? Nu e ăla, care merge spre casă în trei picioare, fin'că se ciomăgise cu nea Tereanu de la scara nouășpe? Ce zici, doamnă? Vii, sau nu? Că-mi arde caninu' dup-o bere...

Parcă mergând cu spatele, Bunica Parmenia îl urmăse la terasa cu mese din tablă rudimentară acoperite cu câte-o bucată de mușama care, Parmeniei, îi aduseseră pe loc aminte de crearea suprarealistă a pictorului expozant. Se așezaseră la una din mese, venise un fel de ospătară trăgând pofcios dintr-o țigară și-i întrebăse cam răstit:

- Consumați ceva?
- Două beri, răspunsese lătosul...
- Unal, i-o retezase Parmenia.

- Bine. Una și-un pepsi - e bine, doamnă?
Ospătară, cu o ținută vestimentară de abia ieșită târâș dintr-o plantație sălbatică de jnepeni și măceșii, le adusesse comanda și le trântise pe masă recipientele spunând:

- Patru lei și șapțișpe bani...
Tăcuseră un timp, apoi Parmenia zisese:
- Eu cam am grabă...
- Eh, doamnă, lasă că... De fapt, te deranjează că stai la masă cu mine? Te temi de dom' Calindrosu? Sau, hai să ți-o spun oblu: matale ți-ar strica la prestigiu o relație cu... Să zicem, cu mine? Uite, mă rad, îmi pun cravată și mă fac un intelectual foarte valabil. Și-ți spun: dacă vrei, vând cînșpe tablouri și o luăm către Veneția - îți jur, doamnă! Uite-aici autoportretu' meu, fără barbă, în costum, cu cravată... Doamnă Calin..., adică nu: cum îți zice pe numele mic? Că pe mine mă cheamă Teofil Aslan... Teo, îmi zic prietenii mai apropiați...

Microcipul din creierul Parmeniei dăduse imediat semnal, așa că ea l-a întrebat:

- Sunteți cumva ceva neam cu doamna doctoră de la Cluj?

- Păi, da, doamnă, îi sunt un fel de nepot... Dacă vrei o prospătură de gerovital, te-ajut cu plăcere, fin'că știi cum e: o mână spală pe alta, iar amânduoaăă delapidază, fix ca în preasfânta liturghie a democrației - hi-hi-hi!... Da' tot nu-mi spusăși cum îți zice pe numele mic...

- Parmi...
- Parmi?!? Extraordinar! Păi, nu vorbim noi aici de Parma, Italia și chestii?!... Doamne, ce le mai aranjează Prealuminatul! Parmi! Mai e doar un pas pân' la Veneția, doamnă. Gondole, canțoane, mandolinate, pizza, o sole mio, oh... Pfai, mamă! Îți dai seama, doamna Parmi? O cină la Veneția, chitară, cantilene, cantate, Verdi, Capello... A, pardon: Capello ăsta nu e ceva pe la fotbal? Mă rog, nu mă prea pricepe la chestii din astea, da' va fi o... un... Că nici nu știu cum să-i zic... Parmi - ce nume predestinat, draga mea, doamnă! Predestinat, să fiu al drrrra... Scuză-mă. Păi, matale, tu, fără Italia ești ca o ciorbă de fasole fără ciolan afumat - iartă-mi comparația... Vând cînșpe tablouri - înțelegi? - și-o facem de capră...

- De oaie, se spune!, îl corectase Bunica Parmenia cu asprime.

- Bine, de oaie, a acceptat Teo pe loc. Pssst! Ia, fii atentă: ăla nu e Calindrosu tău? Ay, trăsni-m-ar! Să vezi acu bal!...

- Las'că nu nici un bal, numa' că trebă să plec... Bună ziua și la revedere...

- La re... Hei, stai: da' cu noi, cu Veneția, cu Parma, cu... Pe scurt: cum rămâne?

- Nici cum!
Două cuvinte-ghilotină - atât.

Bunica Parmenia părăsise terasa cu demnitate, se apropiase de bărbatu-so, Calindrosu, și-i zisese, ca să audă numai el:

- Unde mergi, mă, Iosăpule?

- Laaaaa-ooo-votcääää, mamă, răspunsese el cântând cu un fel de duioșie cuvintele... Te jignesc cumva? Da? Bine, atunci, renunț - mă duc să sorb un Alexandrion, ca să nu-ți stric prestigiu', doamnă.

- Nu-ți mai vine mintea la cap...
- Se teme de pustietatea de-acolo, doamnă. Așa că, nici o șansă...

- Hai acasă, că puși ca un butoi cu varză stricată...
- Eah. Miros a democrație, mami, a integrare, a...

Ce știi tu?

- Ar trebui să-ți fie rușine: om bătrân și nu te mai saturi de băutura - ești de minunea cartierului... Că te las într-o zi și îmi iau lumea-n cap... Și nu-mi mai zice „mami“!

- Bine, ciumi!

- Las'că te opăresc io într-o seară, îi promisese ea cu hotărâre în glas.

Și chiar îi fulgerase prin minte să accepte ideea lui Teo de a pleca împreună undeva, oriunde... „Cînșpe tablouri!“ Chiar: cât o costa un tablou? Și-apoi, ce-știu cât mai am de trăit, gândise, da' la patrușopt de ani încă mai am poftă de viață, fi-r-ar a...

- Da, mă, Iosăpule, mă duc în lume și te las aici pădunchilor, să trăiești ca într-o cocină...

- Ideea nu mi se pare rea, acceptase Calindrosu, da' mai negociem...

În orice caz, aventura cu pictorul și plimbarea cu o gondolă la Veneția nu i se mai păruseră Parmeniei atât de imposibile și de imorale.

(Fragment din romanul „Uraaa, Bunica are un amant...!“, în curs de pregătire)

calendar

23.08.1924 - s-a născut Paul Everac
23.08.1934 - s-a născut Corneliu Ștefanache
23.08.1938 - s-a născut Dușan Petrovici
23.08.1948 - s-a născut Andrei Pleșu
23.08.1973 - a murit George Cuișuș (n. 1923)
23.08.1986 - a murit Ion Clopoșel (n. 1892)

24.08.1820 - a murit Ioan Budai-Deleanu (n. 1760)
24.08.1868 - a murit C. Negruzzi (n. 1808)
24.08.1872 - s-a născut Raicu Ionescu-Rion (m. 1895)
24.08.1927 - s-a născut B. Elvin
24.08.1943 - s-a născut Mircea Iorgulescu
24.08.1980 - a murit Alec. Duma (n. 1913)
24.08.1988 - a murit Ecaterina Săndulescu (n. 1904)

25.08.1902 - s-a născut Camil Baltazar (m. 1977)
25.08.1907 - a murit B.P. Hasdeu (n. 1838)
25.08.1935 - s-a născut Mihai Sabin (m. 1975)
25.08.1940 - s-a născut Mihai Pelin
25.08.1952 - a murit Tiberiu Crudu (n. 1882)
25.08.1975 - a murit Romulus Dianu (n. 1905)
25.08.1977 - a murit Kós Károly (n. 1883)

26.08.1881 - s-a născut Panait Cerna (m. 1913)
26.08.1946 - a murit Livia Maioreșcu-Dymsza (n. 1863)

26.08.1947 - s-a născut Mariana Ionescu
26.08.1953 - s-a născut Ion Simuț
26.08.1991 - a murit Nicolae Smeureanu (n. 1923)
26.08.2007 - a murit Val Condurache (n. 1947)

27.08.1897 - s-a născut Tomcsa Sándor (m. 1963)
27.08.1917 - a murit Ion Grămadă (n. 1886)
27.08.1917 - a murit Anton Naum (n. 1829)
27.08.1918 - s-a născut Leon Levitchi (m. 1991)
27.08.1924 - s-a născut Mariana Dumitrescu (m. 1967)
27.08.1928 - s-a născut Mircea Zăciuț (m. 2000)
27.08.1930 - s-a născut Z. Ornea (m. 2001)
27.08.1938 - s-a născut Mircea Braga
27.08.1942 - s-a născut Dumitru Dinulescu
27.08.1942 - s-a născut Ovidiu Ghidirmic
27.08.1943 - a murit George Ulieru (n. 1884)
27.08.1965 - a murit Eusebiu Camilar (n. 1910)

28.08.1909 - s-a născut Asztalos István (m. 1960)
28.08.1915 - s-a născut Irene Mokka (m. 1973)
28.08.1917 - a murit Calistrat Hogăș (n. 1847)
28.08.1919 - s-a născut Mikó Erwin (m. 1997)

28.08.1924 - s-a născut Viorica Nicoară
28.08.1932 - s-a născut Valentina Dima
28.08.1944 - s-a născut Marin Mincu

29.08.1881 - s-a născut N. Dunăreanu (m. 1973)
29.08.1936 - s-a născut Mirela Brateș
29.08.1946 - s-a născut Ivan Covaci
29.08.1961 - a murit George Mărgărit (n. 1923)
29.08.1975 - a murit Theodor Constantin (n. 1910)

30.08.1910 - s-a născut Augustin Z.N.Pop (m. 1989)
30.08.1922 - s-a născut Maria Zimniceanu
30.08.1928 - s-a născut Magdalena Laszlo Kutiuc
30.08.1936 - s-a născut D. Matală
30.08.1942 - s-a născut Alex. Protopopescu (m. 1994)
30.08.1966 - s-a născut Gelu Vlașin

31.08.1915 - s-a născut Andrei A.Lilin (m. 1985)
31.08.1926 - s-a născut Octavian Grigore Goga
31.08.1927 - s-a născut Dan Deșliu (m. 1992)
31.08.1927 - s-a născut Radu Petrescu (m. 1982)
31.08.1933 - s-a născut George Genoiu

1.09.1847 - s-a născut Simion Fl.Marian (m. 1907)
1.09.1901 - s-a născut Marin Iordă (m. 1972)
1.09.1922 - s-a născut Gabriel Teodorescu
1.09.1926 - s-a născut Alexandru Miron Pop
1.09.1941 - s-a născut Alexandru Grigore (m. 1981)
1.09.1944 - a murit Liviu Rebreanu (n. 1885)
1.09.1947 - s-a născut Ion Mircea
1.09.1948 - s-a născut Ioan Dumitru Danciu
1.09.1952 - a murit Corneliu Moldovanu (n. 1883)
1.09.1966 - a murit Teodor Murărașu (n. 1891)
1.09.1972 - a murit Anişoara Odeanu (n. 1912)
1.09.1974 - a murit Coca Farago (n. 1913)
1.09.1977 - a murit Ștefan Tita (n. 1905)
1.09.1989 - a murit Tr. Ionescu-Nișcov (n. 1898)

2.09.1895 - s-a născut D.I.Suchianu (m. 1985)
2.09.1900 - a murit Aron Denisianu (n. 1837)
2.09.1916 - s-a născut Ion Potopin (n. 1998)
2.09.1920 - s-a născut Florin Murgescu (m. 1993)
2.09.1928 - s-a născut Alexandru Duțu (m. 1998)
2.09.1935 - s-a născut Damian Ureche (m. 1994)
2.09.1940 - s-a născut Viorel Știrbu
2.09.1962 - a murit Natalia Negru (n. 1882)
2.09.1996 - a murit Jean Livescu (n. 1906)
2.09.2002 - a murit Rodica Brașoveanu (n. 1939)
2.09.2005 - a murit Alexandru Paleologu (n. 1919)

3.09.1887 - a murit Timotei Cipariu (n. 1805)
3.09.1917 - s-a născut Eugen Frunză (m. 2002)
3.09.1907 - s-a născut Pavel Dan (m. 1937)

3.09.1919 - s-a născut Ovidiu Drimba
3.09.1923 - s-a născut Nicolae Smeureanu (m. 1991)
3.09.1935 - s-a născut Vasile Spoială (m. 1993)
3.09.1939 - s-a născut Horia Ungureanu
3.09.2003 - a murit Vasile Sav (m. 1949)

4.09.1881 - s-a născut George Bacovia (m. 1957)
4.09.1891 - s-a născut Alexandru Vișianu (m. 1985)
4.09.1930 - s-a născut Eufrosina Molcuț (m. 2004)
4.09.1941 - a murit Sergiu Ludescu (n. 1911)
4.09.1954 - s-a născut Cornelia Maria Savu
4.09.1992 - a murit Dan Deșliu (n. 1927)
4.09.1996 - a murit Ana Boldur (n. 1924)
4.09.2001 - a murit Rusalin Mureșan (n. 1932)

5.09.1857 - s-a născut Maica Smara (m. 1944)
5.09.1858 - s-a născut Alexandru Vlahuță (m. 1919)
5.09.1862 - s-a născut Mihai Lupescu (m. 1922)
5.09.1964 - a murit Ioan Maioreșcu (n. 1911)
5.09.1921 - s-a născut Adrian Marino (m. 2005)
5.09.1925 - s-a născut Rodica Ciocârdel-Teodorescu
5.09.1929 - s-a născut Catinca Ralea (m. 1981)
5.09.1935 - s-a născut Ion Butnaru
5.09.1947 - s-a născut Al. Dobrescu
5.09.1959 - a murit Marta D.Rădulescu (n. 1912)
5.09.1986 - a murit Nicușă Tănase (n. 1924)
5.09.1986 - a murit Al. Voitin (n. 1915)

6.09.1817 - s-a născut Mihail Kogălniceanu (m. 1891)
6.09.1819 - s-a născut Nicolae Filimon (m. 1865)
6.09.1910 - s-a născut Dumitru Corbea (m. 2002)
6.09.1923 - s-a născut Mioara Cremene
6.09.1915 - s-a născut Nicolae D.Părvu
6.09.1950 - s-a născut Nicolae Georgescu
6.09.1972 - a murit George Baiculescu (n. 1900)
6.09.1996 - a murit Anda Boldur (n. 1926)
6.09.2002 - a murit Petru Saitiș (n. 1913)

7.09.1897 - s-a născut Alexandru Traian-Rally (m. 1986)
7.09.1902 - s-a născut Camil Baltazar (m. 1977)
7.09.1902 - s-a născut Șerban Cioculescu (m. 1988)
7.09.1911 - s-a născut Alexandru Bistrițeanu (m. 1976)

7.09.1916 - a murit Nicolae Vulovici (n. 1877)
7.09.1924 - s-a născut Ștefan Luca (m. 1991)
7.09.1930 - s-a născut Ion Arieșanu
7.09.1930 - s-a născut Gheorghe Mihăilă
7.09.1944 - s-a născut Teodor Tihan
7.09.1972 - a murit Dan Mircea Cipariu
7.09.1973 - s-a născut N. Argintescu-Amza (n. 1904)
7.09.1993 - a murit Eugen Barbu (n. 1924)

8.09.1884 - s-a născut George Ulieru (m. 1943)
8.09.1907 - a murit Iosif Vulcan (n. 1841) ~
8.09.1909 - s-a născut M. Blecher (m. 1938)
8.09.1926 - s-a născut Ștefan Bănulescu (m. 1998)
8.09.1926 - a murit Vasile Bogrea (n. 1881)
8.09.1926 - s-a născut Gabriel Ștrempele
8.09.1930 - s-a născut Ion Arieșanu
8.09.1930 - s-a născut Tudor Popescu (m. 1999)
8.09.1930 - s-a născut Petre Sălcudeanu (m. 2005)
8.09.1935 - s-a născut Gheorghe Izbănescu
8.09.1946 - s-a născut Aurel Șorobetea
8.09.1951 - s-a născut Marko Bela
8.09.1964 - a murit Ion Calboreanu (n. 1909)
8.09.1981 - a murit Smarand M.Vizirescu (n. 1901)

9.09.1937 - a murit Alex. Călinescu (n. 1907)
9.09.1938 - s-a născut Vera Lungu
9.09.1943 - s-a născut Dana Dumitriu (m. 1987)
9.09.1944 - s-a născut Lucia Negoită
9.09.1951 - s-a născut Gabriel Ștefănescu
9.09.1960 - a murit Grigore Bugarin (n. 1909)
9.09.1999 - a murit Romulus Vulcănescu (n. 1912)

10.09.1709 - s-a născut Antioh Cantemir (m. 1744)
10.09.1916 - s-a născut Constanța Trifu
10.09.1921 - s-a născut Efrim Levit
10.09.1930 - s-a născut Liviu Călin (m. 1994)
10.09.1944 - s-a născut Eugen Evu
10.09.1950 - s-a născut Marius Stănilă
10.09.1971 - a murit Nicolae Bănescu (n. 1878)
10.09.1978 - a murit Mihail Sobin (n. 1935)
10.09.1986 - a murit Nadia Lavinescu (n. 1914)

11.09.1888 - s-a născut Virgil Tempeanu (m. 1982)
11.09.1911 - s-a născut Aurel Chirescu (m. 1996)
11.09.1915 - s-a născut Silviu Georgescu (m. 1996)
11.09.1924 - s-a născut Ion Rotaru (m. 2007)
11.09.1927 - s-a născut Franz Storch (m. 1982)
11.09.1928 - s-a născut Teodora Popa Mazilu
11.09.1930 - s-a născut Szábo Gyulla
11.09.1945 - s-a născut Cseke Eva Gyimesi
11.09.1963 - s-a născut Mihail Gălățanu
11.09.1973 - a murit Corneliu Belciugățeanu (n. 1922)

11.09.1983 - a murit Barbu Alexandru Emandi (n. 1908)

11.09.1985 - a murit Ion Frunzetti (n. 1918)

12.09.1869 - a murit Constantin Stamati (n. 1786)
12.09.1882 - s-a născut Ion Agărbițeanu (m. 1963)
12.09.1933 - a murit Ion Ionescu-Quintus (n. 1875)
12.09.1941 - s-a născut Ovidiu Tei
12.09.1977 - a murit Ovidiu Cotruș (n. 1926)

literatură non-fiction

APESIUS, *farmacistul de la Auschwitz*, 2006 (Ed. Polirom, 2008, traducere din limba germană și note de Cosmin Dragoste), partea mediană a unei trilogii începută cu *Zile acasă și arta dispariției*, 1986, și promisă a fi sfârșită cu *Ultima întoarcere acasă*, îndosariază documente copleșitoare ale „holocaustului” nazist. Datele culese, zecile de nume și actele lor par mereu pe punctul de a sufoca o

conștiință vie. Dar ele sunt aduse la zi și revizionate dintr-un unghi personal într-un text inspirat definit de Rodica Binder drept „un palimpsest al groazei” (*Un roman documentar copleșitor*, în „Orizont”, 2, 2007). Ceea ce nu-i lucru puțin, într-o vastă bibliotecă a enormei – din multe perspective – probleme. Subiectul nu doar că rămâne actual, dar s-a regenerat după falimentul celui alt totalitarism, de extremă stângă. Cartea lui Dieter Schlesak este una despre producerea și asumarea (etică, metafizică, religioasă) a vinovăției, mai ales a celei reale, directe, dar și despre responsabilitatea omului ca agent, martor, pacient al terorii și suferinței.

Există în noua carte o disponere în timp, dar și o sistematizare a actelor și evaluării lor morale. Tematizarea lor particulară produce interes. Ea există aici, într-un roman, fie el aflat la frontiera dintre ficțiune și nonficțiune.

Iată, deci, tema scriitorului, a morții nu doar limitată din punct de vedere etnic, dar extinsă în perspectivă umană. Vom vedea cât de polemică ajunge această temă, într-o istorie deopotrivă neînțeleasă și a neînțelegerii: «„Așadar, vrei să scrii o carte”, s-a interesat Roland curios: „Ce te interesează?” „Cauzele dispariției noastre.” „Aha, aha, deci vrei musai să critici!”»

Nu putea lipsi nici tema limbii, în particular tema limbii germane, salvată, ca să folosesc termenul lui Elias Canetti, și iubită, după ce fusese constrânsă să devină o limbă a urii distrugătoare de suflete. Chiar și în iadul terestru, spune Adam – autor de jurnal și de versuri, practicant programatic al scrisului ca supraviețuire, după cum notează în prima pagină, el fiind unul dintre martorii cunoscuți numai din această carte –, „Nou simțeam că limba poate să fie un leac.”

D. Schlesak readună totul în cartea sa de o extremă densitate, de la documentul istoric la cel folcloric, atestat trecând prin acela oral, și propune un text mediind între ficțiune și nonficțiune. Obține, într-un sens mai direct autenticist (estetic, în sensul lui Gide, dar și *est-etic*, în sensul lui V. Havel), un *dosar de existențe*. Sau de inexistențe? Mărturiile, scrise, înregistrate sonor, transcrise din memorie, apar la limita dintre viață și moarte. Depozițiile dialoghează asupra acaparatoarei esențialități a umanului și demonicului.

În carte nu avem propriu-zis o instanță narativă, unică sau plurală, dar numeroasele unghiuri de prezentare și dezbateri asigură un fel de punct de vedere foarte deschis, relativizant, dar nu relativist ori echivoc. Capătă cuvânt aici și negaționismul antisemitismului, falsificarea, reinventarea trecutului. O formă atenuată a acestora ar fi ideea că totul a fost doar vis, nu realitate, iar actanții numai un fel de păpuși mecanice. E vorba, cum crede Adam, de o „corupție uriașă”.

Lagărul e, desigur, în mod esențial, un loc al morții grăbite pe multe căi, dar mai întâi de îmbolnăvire prin înfometare, muncă extenuantă, supunere la instrumente de pedeapsă, ca leagănul pentru tortură mortală inventat de Borger, călăul din Stuttgart. Dar tot în lagăr unii pot sărbători Crăciunul. Sau pot frecventa, cu o marcă, pentru 20 de minute, bordelul cu prostituate voluntare, 11 nemțoaice și 9 poloneze. Aici, mai mult decât în alte condiții, prostituatele pot deveni chiar mai înfometate.

Propriei lui Dieter Schlesak și scrierii sale este frământarea conștiinței individuale și etnice. Teza consensuală este aceea că în Ardeal conviețuirea a șase popoare a fost mereu bună. Autocritica săsească ajunge să fie întinsă până la limita iritării spiritului etnic, derapat, într-un mod flagrant necritic, în hitlerism și nazism. Complexele germanului inferior, impur, degenerat, coboară și la ideea absurdă de incest etnic sau – prin expresie antisemită – transformare în „jidani”.

Organizatorul edificului livresc întrebă o dată direct: «„Și n-ai avut pic de conștiință?” *Roland*: „Nu.”» Aici aceasta este regula, aproape fără excepție. Conștiința fiind (sin)ucisă, cine sau ce să mai producă înțelegerea? Visul rău, demonic, preia controlul iresponsabil. „Adam

Sunetul universal

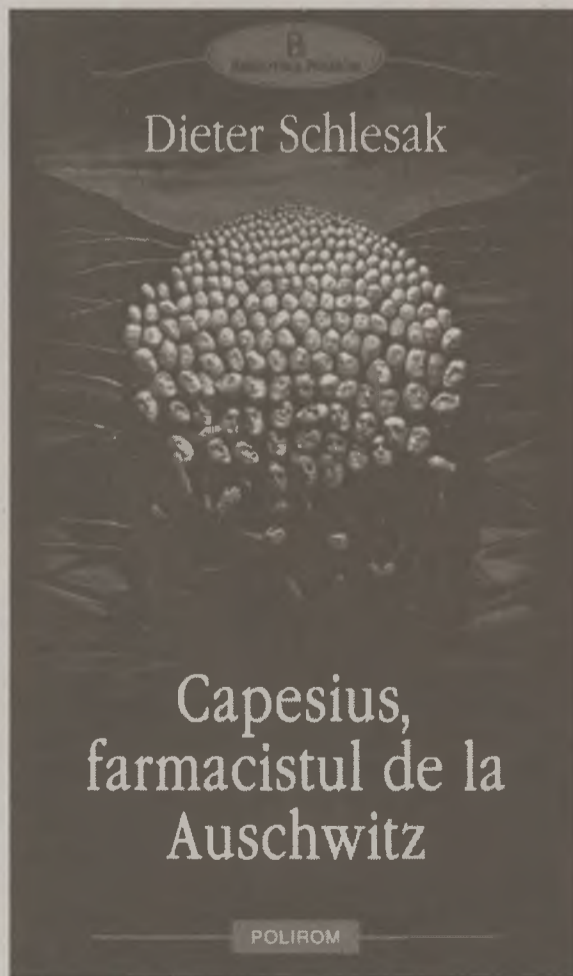
a spus că nu există explicații pentru lagăr, că totul se desprinde, se pierde, ca într-un coșmar; etica nu ar fi decât ceva hilar; există doar *viața pură* și mașinăria lagărului, care își are legile sale, o planetă total diferită, iadul însuși.”

Om al unei generații ulterioare contextului referențial, autorul implicat – puțin implicat evenimential, dar profund implicat în reconstituire – se interesează de familia sa, etnia acesteia, istoria directă.

Angoasa săsească din Transilvania este lămurită prin istoria veche și recentă, din preajma și din timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Pare că nimic nu este eludat. Și sunt aspecte puțin sau deloc discutate, precum relația dintre Garda de Fier legionară și grupul etnic german. Vocea „auctorială” notează că „entuziasmul pentru Führer era patologic în Ardeal”. Exista, însă, se mai precizează, obligația legală a germanilor transilvăneni ca să facă serviciul militar în S.S.

Deportarea sașilor în URSS, în ianuarie 1945, urmează reprimirii cu ochi răi în propria comunitate, „acasă”. Sașii cu spirit de corp ori turmă sunt prinși astfel între nazism și comunism, fără „credință în sensul suferinței și morții lor”. Nu trebuie uitat, se mai specifică în discursul spectral al cărții, episodul germanilor transilvăneni uciși pe frontul de răsărit după alianța României cu URSS și trădarea Germaniei.

Ne apropiem de partea memorialistică și inevitabil ficțională a cărții. Ali (Karl Wilhelm), fratele mamei autorului imanenț, s-a înrolat voluntar la 26 de ani, a ajuns în lagărul de la Neuengamme și scrie acasă cu nostalgie. Vik Capesius face curte și mamei autorului implicat. Ea îi schițează un portret din amintiri: era violent, rece, lucid, greoi, urât, probabil și cu sânge țigănesc, bun dansator. În prezența lui, mama, Eri, l-a cunoscut pe tatăl „narratorului”, într-o excursie la munte, în Harghita, de Anul Nou. Mai apar Amy, bunica, o mătușă a mamei, Cecilia, căsătorită cu Daniel, fiii lor, Roland (o voce cu mare pondere în carte, profesor de religie în lagăr, despre care între rude se spunea că fusese „mereu cu *cafenii*”) și Reinhard, prezență pur nominală.

Soția lui Roland este profesoară de muzică la Auschwitz. Ei alcătuiesc aici o familie, cu un copil foarte mic. Abia în 1963 Roland dezvăluie prezența sa în lagăr, constatând că „Viața era ca peste tot.” El se simte responsabil pentru alt lagăr, Flossenbürg. Credința profesorului de religie de la Auschwitz este că „Nici o religie nu poate fi tolerantă.” Antisemit fătis, pretins emul al lui Nietzsche, Roland este o minte prea înfierbântată, spre deosebire de Capesius, care e o minte rece. El explică nazismul ca „un fel de religie”, anume religia germană, a cultului morților, strămoșilor, a rasei pure, diferită de cea evreiască, așteptând întoarcerea... Führerului.

Vocile unchiului și nepotului ajung pentru o dată chiar să se identifice. Mărturiile unchiului Roland Albert sunt și ele înregistrate pe bandă magnetică de același narator din romanul anterior (*Zile acasă*), fost profesor în Ardeal, la Daia, cel care, la șapte ani, în Sighișoara, cumpăra fursecuri cu mentă de la Capesius. În 1978, nepotul din generația postbelică (obiectiv cu istoria, dar și implicat moral și justițiar) îl descoperă pe Capesius la Stuttgart, trăind cu familia într-o opulență arogantă.

Figura centrală a cărții și a comunității săsești transilvănene – expusă în centrul tentativei de înțelegere umană – dintr-un moment tragic și demonic al istoriei, Viktor Capesius, născut în 1907 în Miercurea Sibiului, este un intelectual atitrat. Doctor în Filozofie, în Germania, mai căpătase o specializare, în electronică. Reprezentant al firmei Bayer în Ardeal, la Auschwitz el a urmat defetistului (îndoitoiului de victoria nazistă) Krömer, între 12.2.1944-18.1.1945, urcând până la gradul de maior. Triază deținuți pentru gazare, le ia bijuteriile și dinții din aur și, cinic persuasiv, trimite la creode înfiorat, dar rămâne nesupus, nu ajunge nici în truchiparea răului absolut. Dar nu devine o figură contradictorie comună. Condamnat la moarte, în contumacie, la Cluj, în 1947, Capesius ajunge la Stuttgart-West, la începutul anilor '60, și la Göppingen, unde este patron de farmacie și magazin de cosmetice. (Ultimul detaliu are ceva de simbol, firește involuntar, produs de misterioasa realitate, într-un roman care nu vrea să ascundă adevărul. Adam, german luat drept evreu, revine aproape de la începutul cărții: „Posteritatea trebuie să știe totul cât mai exact cu putință.”) Va fi închis timp de nouă ani. În 1964, aflat de șapte ani în celulă, spune că e citat într-o piesă de teatru de Weiss, unde era acuzat că trimisese la gazare 1200 de copii. Procurorul Klüger, în 1965, îl numește „monstru” cinic și demonic.

Ca aproape toți vinovații, niciodată Capesius nu se recunoaște vinovat. Neagă toate învinuirile, începând cu aceea de a alege bolnavii pentru moarte: „nu am participat deloc la trieri”. Se disculpă invocând încrederea sașului transilvan în Germania: „am presupus că ceea ce se întâmpla la Auschwitz e legal, cu toate că mi se părea îngrozitor.” Invocă disciplina de război, datoria urmată la ordin („Dar eu nu aveam nici o putere să schimb lucrurile.”), și recunoaște că îi erau bine cunoscute toate execuțiile prin gazare. Atribuie vina vremurilor, ba e chiar mândru că s-a împotrivit armatei rusești, patrunșă în România. Se crede victimă a propagandei comuniste și a unui proces înscenat.

Atât în aspectele generale, istorice, cât și în cele particulare, biografice, romanul este o alcătuire selectivă, de momente, acte, gesturi, mărturii, cu toatele atent, interesant și atrăgător desfășurate. În cel de-al doilea volum al ciclului său romanesc, Dieter Schlesak scrie, atingând și păstrând un sunet universal, extrem de matur timbrat literar (în sensul cel mai deplin al termenului), o originală și memorabilă sinteză tematică și problematică a unei crize umane marcată apocaliptic.

Marian Victor BUCIU

Concertele, o parte din cursurile de măiestrie, sunt găzduite în Sala Festivă a Primăriei, o bijuterie a stilului galant vienez târziu, sală dominată de cele două candelabre imense, de cristal.

ESTE o întâlnire în egală măsură intimă, în egală măsură mediată, o întâlnire a entuziasmelor juvenile, a tinerilor învățacei cu maestrilor, cu marea muzică. Se poate vorbi deja de o tradiție. Datează de un deceniu și jumătate.

În prima decadă a lunii august, Sighișoara – cetatea propriu-zisă din centrul localității – a găzduit cea de-a XV-a ediție a Festivalului de Muzică Academică. Este un eveniment destinat prioritar tinerilor din România, celor ce studiază în instituțiile noastre de învățământ universitar și liceal. Și nu numai. În vara trecută au fost prezenți la Sighișoara peste treizeci de tineri veniți din Cluj, București, Tg. Mureș, dar și din Germania, din Spania, din Polonia, din Statele Unite.

Este o mână întinsă, oferită de câțiva maestri, în mare parte originari din România, și care ocupă poziții profesionale importante în instituții muzicale de prestigiu din partea de Vest a continentului european. Mă refer în primul rând la acest entuziast artist, la violonistul Alexandru Gavrilovici, concertmaestru al Orchestrei Simfonice din Berna, capitala federală a Elveției. A făcut și face o investiție profesională și una sufletească. Vecine cu abnegația. O investiție ce vizează acumulările privind instrucția celor tineri. Sunt orientați să cunoască, să asimileze standardele circuitelor obișnuite ale vieții muzicale din partea de Vest a continentului european. Investește în relațiile cu colegii de generație – vârfuri profesionale ale acestora – pe care îi stimulează în a se apropia de cei tineri, în a-i înțelege, a-i îndruma.

Mă refer la frații Botond și Imre Kostyák, din Basel, din Elveția, virtuozii ai contrabasului și – respectiv - ai violoncelului, muzicieni ce îmbină în mod fericit activitatea didactică cu cea artistică, la violistul Endre Guran din Austria, la violonista Melinda Béres din Cluj și violista Margit Kardos din Tg. Mureș, două muziciene atașate trup și suflet spiritului Academiei sighișorene, la pianistul și pedagogul Frank van de Laar din Amsterdam. Dar poate cel care intuieste de o manieră mai mult decât potrivită relația dintre tineri și marea muzică este violistul Vladimir Lakatos, din München; știe să dezvolte o comunicare umană utilă comunicării muzicale, utilă în ce privește spiritul muzicii de cameră și proprie marilor valori ale artei muzicale.

Iar rezultatele? Rodesc de la o întâlnire la alta. Deseori de la un an la celălalt. Concertele, o parte din cursurile de măiestrie, sunt găzduite în Sala Festivă a Primăriei, o bijuterie a stilului galant vienez târziu, sală dominată de cele două candelabre imense, de cristal. Prin geamurile galeriei superioare, în răstimpuri, se înserează sunetele clopotelor bisericii din deal, pătrunde adierea vântului, chemarea nocturnă a păsărilor. E o lume de mister, de vrajă, o atmosferă vitalizată de muzica tinerilor, a maestrilor. Aidoma unui laborator viu de alchimie sonoră.

Care au fost marile momente ale Festivalului sighișorean? Nu au fost puține. Am în vedere în primul rând concertul Cvartetului de coarde „Arcadia”, din Cluj, o formație de tineri muzicieni profesioniști dedicați cu credință, cu pasiune, valorilor muzicale camerale. Tot din rândul tinerilor, evoluția sopranei Katrin Adel, din Germania,

La Sighișoara

Tineri muzicieni de pretutindeni își întâlnesc maestrul

Violonistul Alexandru Gavrilovici, fondatorul Academiei de vară

a revelat date prețioase ale unei voci dramatice, consistente, de mare viitor. Dintre recitalurile maestrilor, exemplare s-au dovedit a fi evoluțiile pianistului Viniciu Moroianu, din București, ale cuplului cameral vioară-orgă reprezentat de Alexandru Gavrilovici și Jürg Lietha din Elveția, a sopranei Mihaela Maxim într-un concert dedicat în întregime - de Orchestra de Cameră, de conducătorul acesteia, de violistul Vladimir Lakatos – unui florilegiu de creații ale compozitorilor din Transilvania secolelor XVIII și XIX.

Biserica mănăstirii, biserica evanghelică situată în imediata apropiere a Primăriei orașului, pe de-o parte, de asemenea incinta bine renovată de care dispune vechea Sinagogă din localitate, au reprezentat spațiile alternative în care s-au desfășurat o bună parte dintre concertele Festivalului. Iar Sighișoara dispune de un public atât local, cât și sezonier numeros, domicil primii această hrană spirituală pe care marea muzică este capabilă a o oferi.

În mod regretabil, activitățile muzicale practice ale școlii locale de muzică nu au putut fi corelate cu marile evenimente ale Festivalului, acest eveniment de prețioasă anvergură europeană. Este vorba de deficiențe ale sistemului managerial local de învățământ, cel care nu reușește a fructifica oportunitățile, șansele profesionale ale unui asemenea eveniment. Căci – profesioniștii cunosc acest

a r t e

lucru! – de la muzică nu se ia vacanță niciodată!

Spiritul comunicării muzicale camerale triumfă de fiecare dată aici, la Sighișoara. Sunt condițiile de lucru ale acestui laborator intim, sunt posibilitățile atât de ofertante ale verificării imediate practice la nivelul publicului. Iar în acest sens îmi apare a fi cu totul semnificativ faptul că muzica enesciană pentru ansamblu de corzi a „Preludiului la unison”, din Suita 1-a pentru orchestră, a fost aleasă drept simbol prețios al Festivalului. A fost intonat cu deplina conștiință privind semnificațiile acestui act muzical-artistic. Atât în primul concert, concertul de deschidere al ediției, cât și în audiția de încheiere a Festivalului, în concertul cursanților. În mod cert, Festivalul sighișorean al muzicii academice este o instituție. Iar pentru ființarea acesteia, atât autoritățile locale, Liceul Teoretic „Joseph Haltrich”, Fundația „Elan”, cât și susținătorii din afara granițelor țării, și-au dat mâna. Este vorba, spre exemplu, de Asociația „Cultura Viva” – Sighișoara-Berna, de Fundația „ProHelvetia”.

„Ani în șir, în Elveția – mărturisește Alexandru Gavrilovici, directorul artistic al Festivalului - am susținut numeroase cursuri de măiestrie. Am considerat firesc să transfer o parte a acestor activități în România natală. În urmă cu un deceniu și jumătate am fost doar doi profesori și câțiva studenți. Astăzi suntem zeci. Iar concertele, multe dintre acestea, se ridică la nivelul circuitelor importante ale vieții muzicale europene.”

Contactele cu tinerii, cu maestrul, cu profesorii sosiți din țară, din străinătate, cu unele valori muzicale mai puțin vehiculate în sălile de concert – lucrări mai puțin cunoscute dar care aparțin marilor epoci de muzică, apoi schimbul de valori, contactele profesionale și umane directe, reprezintă împreună ansamblul de realizări ale edițiilor din urmă ale Festivalului sighișorean al Muzicii Academice.

Concertul Orchestrei de tineret a Academiei - Biserica luterană din Cetate

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

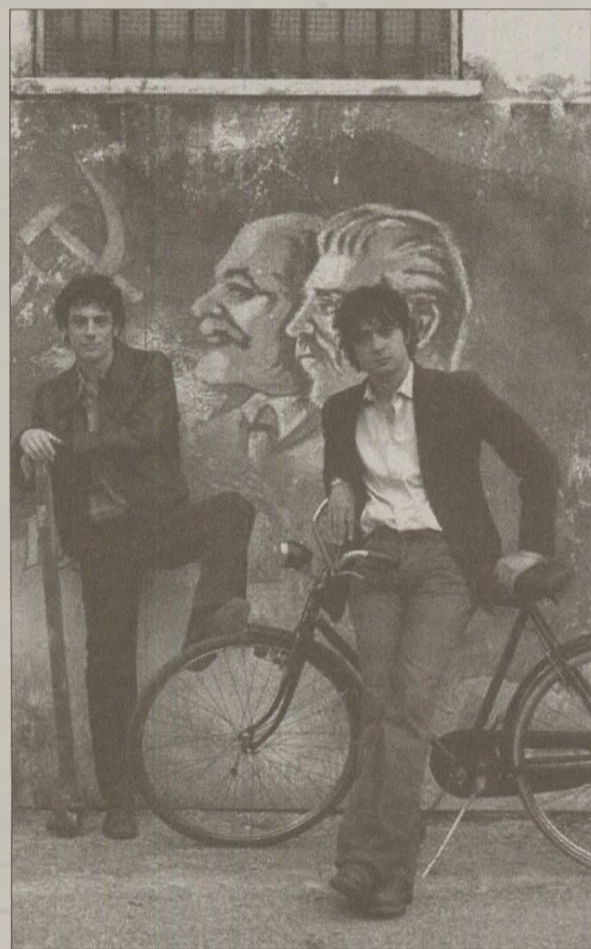
FILMUL lui Luchetti realizat după romanul *Il Fasciocomunista* de Antoni Pennacchi aduce cu sine în buna tradiție a filmului italian toată acea energie debordantă a meridionalilor, pasiunea lor și uneori și frivolitatea lor, o nebunie care are ceva senzual, ceva dintr-un preaplin care trebuie irosit. Această vitalitate care-și caută descărcarea în orice, pentru care orice cauză merită îmbrățișată se regăsește la cei doi frați unici – de remarcat că sintagma li se poate paradoxal atribui fiecăruia dintre ei – optînd cu întreg energetismul vârstei pentru două cauze care se înfîlesc ca extreme, fascismul și comunismul. Ideologia este un pretext pentru a investi pasiune, iar Luchetti are meritul de a se plasa echidistant ironic, circumspect față de cele două maladii ale secolului, la fel de nocive, la fel de pline de iluzorii și găunoase promisiuni de emancipare. Regizorul oscilează permanent între doi poli, dragostea fraternă și revoluția promisă de ambele părți în numele poporului suveran cu fraze belicos-lozincarde „Lupta e grea, dar nu ne lăsăm de ea” și alte bla-bla-uri propagandistice, cu demonstrații, încăierări pe stradă și reglări de conturi între facțiunile adverse. Într-un fel, cei doi frați comunistul Manrico Benassi (Riccardo Scamarcio) și fascistul Accio Benassi (Elio Germano) participă la aceste dionisii politice, la o beție colectivă care îi angajează aleatoriu de partea unei tabere sau a alteia. Opțiunile contrare nu definesc maturitatea ideologică, ci tocmai caracterul inerent conflictual, competițional al frăției acestor Romulus și Remus, pentru a stabili care este unicul. Oricît de sentimentaloid ar suna, dragostea învinge într-un fel care convinge, dincolo de angajamente ideologice, care degenerază, dincolo de pasajele dificile din viața celor doi îndrăgostiți de una și aceeași fată, Violetta. Într-un fel, Luchetti mizează pe acest plan afectiv, dincolo de el totul este perisabil, o aventură înobilată de chipurile și emfaza teribilistă a acestor frumoși tineri italieni, aici balanța înclină vizibil spre Manrico. Poate că tinerețea

Mio fratello è figlio unico (Fratele meu e fiu unic, 2008); Regia: Danielle Luchetti; În rolurile principale: Elio Germano, Riccardo Scamarcio; Gen: Comedie, Crimă, Dramă; Premiera în România: 08.08.2008; Durata: 104 minute; Produs de: Cattleya; Distribuie în România de: Independența Film.

oate că tinerețea oferă această provocare perpetuă și un mod unic de a cocheta cu moartea transformată în mireasă ideologică.”

Dragostea și revoluția

oferă această provocare perpetuă și un mod unic de a cocheta cu moartea transformată în mireasă ideologică. Contrar mai tuturor abordărilor pe această temă, Luchetti reușește să arunce în derizoriu angajamentele formidabile ale generațiilor inflamate de idealuri care îi consumă, fără a adopta un ton sarcastic-demascator, didascalic, de amvon, ci cu o ironie tandră, înțelegătoare care îmbrățișează nebunia vârstei, a generațiilor de adolescenți ai anilor '60 ca pe o copilărie prelungită. Manrico este poate cel mai bun reprezentant al acestei adolescențe fulminante, romantice, iar regizorul a ales un exemplar de o frumusețe care ilustrează exemplar tipul italian cu un profil renașcentist, una din acele figuri înscrise pe firmamentul oricărui ideal. În plus, tînărul întrunește sufragiile unei bogate asistente feminine pentru care întrușiparea idealului este cum nu se poate mai apetisantă. Angela Finocchiaro în rolul mamei asaltate de griji, dar mîndră de discursul vitriolant al fiului mai mare, sedusă și ea de promisiunile mincinoase ale unui partid famelic, face un rol de o mare finețe. Accio, mezinul intelectualizat, frustrat, cu o maturizare dificilă trăiește în umbra fratelui și încearcă să se detașeze pe culoarul înrolării sale în slujba fascismului, ceea ce va duce la o confruntare directă între frați. Opțiunea sa este ocazională, iar grotescul și absurdul situațiilor în care este pus îl va determina să renunțe fără a adopta cealaltă doctrină, dar și fără a o respinge vehement. Cum am mai spus, Luchetti nu rămîne prizonierul vreunei iluzii, asistăm la o reuniune comunistă unde toți vociferează simultan, imagine babelizantă a coerenței ideologice a cărei variantă sovietică era votul în unanimitate. Ceea ce adolescența reține din pravila ideologică constă doar într-o sumă de lozinci, o furie contestatară cu un serios substrat sexual, și sentimentul că participă la istorie, că încamează un ideal. Din fericire, regizorul nu face pasul către o „demascare” la scenă deschisă a acestor iluzii, ele construiesc profilul unei epoci, Italia anilor '60, cu ascensiunea stîngii-procuniste, pe fundalul eșecului înregistrat în al doilea război mondial de fascismul mussolinian. Istoria nu este prezentă atît traumatic, cît printr-o serie de nostalgii inerente, cu resuscitarea unor figuri damnante, devenite simple marote pentru tinerii catehizați la școala angajamentului politic. De o ironie grandioasă este măcelărirea operei lui Beethoven, *Oda bucuriei*, de către junii comuniști, cu libretul grotesc-fabulos: „Mao, Lenin, Stalin, mărșăluiesc în drum spre soarele răsare etc”, aceasta după un discurs inflamant al lui Manrico care

se întrece în apoftegme: „Arta singură e masturbare, solidaritatea este caritate etc. etc.” Succesul repurtat în acest rol de animator, agitator al maselor îl împinge către acțiuni mai îndrăznețe printre care și uciderea și jefuirea unui director de întreprindere. *Vivere pericolosamente* își dă roadele și Manrico este vînat și ucis, în timp ce fratele său se maturizează la timp pentru a abandona orice angajament, orice iluzie și a trage în piept aerul mării, aerul libertății. Este unul din cadrele cele mai frumoase pe final. Accio respirînd aerul marin pe o verandă în noua casă a familiei este poate concluzia unui film care ne întoarce acasă la cele cu adevărat importante, care nu devine trist, nici scolastic, care ne oferă din plin bucuria și plenitudinea vieții. ■

Dincolo de fabulație și de interjecție, sculptorița a găsit în viziunea populară și în devoțiunea simplă resursa cea mai eficientă a concilierii.

Pavel Șușară

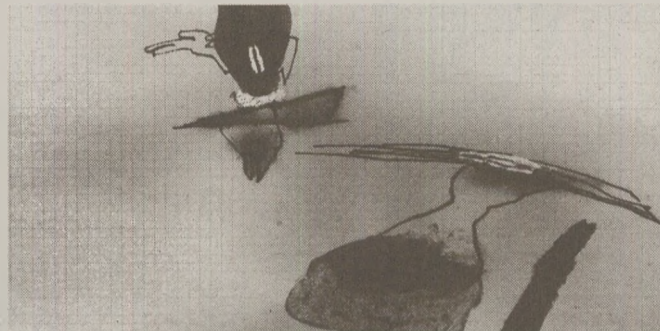
CRONICA PLASTICĂ

Silvia Radu s-a născut în localitatea Pătroaia, în ziua de 30 iunie 1935. A absolvit, în 1960, Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” din București, iar din 1961 expune la majoritatea expozițiilor importante din țară. Este soția unui alt celebru sculptor, Vasile Gorduz, a realizat câteva remarcabile monumente de for public, printre care Sf.

Gheorghe din Timișoara, o adevărată capodoperă a statuarului românesc. Pictura sa, din ce în ce mai prezentă în preocupările artistei, este de o vitalitate aproape expresionistă, dar într-o variantă senină și tonică, mai aproape de extazul mistic decît de dramatismul expresionismului canonic.

Expoziția de sculptură și pictură deschisă recent la Galeria Pogany, Teatrul Național, prezentată de Dan Hăulică și Pavel Șușară, este un portret profund și fidel al unui artist perfect definit, dar a unuia care depășește toate constrîngerile genurilor și sfidează suveran așteptările comode și gîndirea leneșă.

DE MAI MULTĂ VREME, dar lucrurile abia în ultimii ani s-au manifestat suficient de pregnant pentru a fi remarcate, Silvia Radu a început o bătălie, poate chiar acea bătălie pe viață și pe moarte care a însoțit permanent marea noastră sculptură încă de la nașterea sa, cu imperativul figurativismului explicit, cu epica reprezentării dacă îi putem spune așa, pe care se sprijină, de la începuturi, limbajul sculpturii. Iar cînd invocăm limbajul sculpturii, în mod evident referirea se face la statuarul occidental, în mod particular la cel din perimetrul catolic, a cărui ascendență în spațiul clasicității greco-latine constituie o evidență care nu mai are nevoie de nici o demonstrație. Dacă Dimitrie Paciurea, primul sculptor român care a resimțit imposibilitatea coabitării unei arte realiste, de multe ori documentare, așa cum se regăsește sculptura în spațiul său originar, cu aspirația spiritualistă și cu vocația transcendenței din doctrina creștinismului oriental, rezolvă această problemă, aparent insurmontabilă, prin preluarea în tridimensional a bidimensionalului icoanei sau prin fuga în gigantism și în alegorie, dacă Brâncuși se adîncește în arhaic sau se înalță pînă simte tactil lumina glacială și eternă a formei pure, Silvia Radu, mînată fatal de aceeași neliniște, găsește o a treia cale. Ea nu este interesată nici de epica lui Paciurea, de simbolismul său narativ și puțin livresc, după cum nu are în vedere nici depozedarea de materie și dobîndirea stării de levitație pe care Brâncuși le-a experimentat cu atîta strălucire. Lupta ei cu lumea denotativă, cu redundanțele materiei și cu inconvenientul gravitației se duce, de fapt, pe două fronturi: din punctul de vedere al cadrului fizic și moral, aceasta se desfășoară în spațiul eclezial – a se vedea abundența iconografiei sacre, de la îngeri și pînă la formele asimilabile, în repertoriul său de imagini -, iar, din punctul de vedere al viziunii formale și al codificării stilistice, interesul ei merge către modelele inocente ale copilăriei, ale începuturilor de civilizație și, în general, ale marilor momente fondatoare. Există, în aceste forme, la nivelul unor reprezentări ezitante, fără expresie particularizată și fără nici o finalitate proprie, semnele evidente ale unei mari devoțiuni față de modelul originar. Silvia Radu reușește astfel să identifice un spațiu expresiv în măsură să transmită atît o vibrație afectivă profundă și ingenuă, cît și să inducă sentimentul că respirația blîndă a transcendenței este consubstanțială formei și inseparabilă de existența ei imanentă. Iar această performanță rară este obținută fără a sacrifica, prin abuz de materie sau prin fugă excesivă, miracolul încarnării, dar și fără a

a r t e

Silvia Radu sau a treia cale

Inger

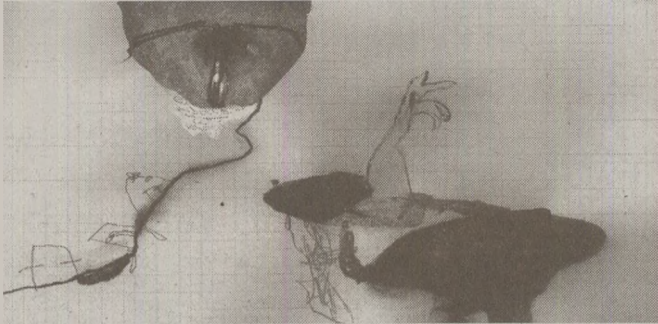

Ingeri

cădea în iluzia că forța plămuirii și a fabulației poate mîntui lumea de pleonasmele substanței. Artistă și-a găsit un orizont optim de contemplație și de manifestare în acele momente în care nevoia de exprimare și de mărturisire este apanajul exclusiv al conștiințelor pure, fie că acestea se regăsesc în lumea copilăriei individuale sau în aceea a umanității care n-a ajuns încă la gîndirea abstractă și la expresia noțională. În acest fel, criza profundă pe care tridimensionalul o trăiește permanent în spațiul cultural răsăritean și-a găsit o nouă rezolvare. Nevoia irepresibilă de a crea forme spațiale, de a transmite mesaje prin discursuri care implică o anumită organizare a materiei, se poate, pînă la urmă, împăca în mod firesc cu interdicția de a crea *chipuri cioplite*. Și asta nu prin subterfugii multiple sau prin manipularea abilității a diferitelor sofisme, ci prin depozedarea *chipului* de aroganța propriei identități și de pretenția intrinsecă a substanței de a se comunica doar pe sine însăși. Dincolo de fabulație și de interjecție, soluții deja experimentate

la nivel maximal, sculptorița a găsit în viziunea populară și în devoțiunea simplă resursa cea mai eficientă a concilierii. Fără a renunța la figurativ, dar și fără a cădea în ego-ul sonor și arogant al acestuia, Silvia Radu s-a întors către expresivitatea crudă, adică necoaptă, și, nu de puține ori, sălbatică, a icoanei populare, fie ea pe lemn sau pe sticlă. Dacă unii dintre îngerii săi expresioniști descind evident din reprezentările fruste ale unei lumi pentru care ordinea vizuală nu este o practică, ci doar componenta strictă a unei irepresibile nevoi interioare, Sf. Gheorghe pare a coborî direct din tiparul fragil și ingenuu al unei icoane pe sticlă de Necula.

Prin această stilistică ambiguă, în care frăgezimile materiei coabitează perfect cu vibrația spirituală și cu o pietate pură, nesistematizată încă prin meditații teologice, în care *chipul* este doar mărturia înaltă a creației și nicidecum semnul de vanitate al creaturii, Silvia Radu realizează una dintre cele mai interesante și mai profunde experiențe ale statuarului românesc de astăzi. Și nu numai. ■

avanpremieră editorială

PREA PUȚIN cunoscut în România, Andrei Iurievici Kurkov (născut în 1961 la Leningrad, dar având domiciliul la Kiev și la Londra) a câpătat deja, atât în țara sa, Ucraina, cât și în Europa, o popularitate deosebită. Romanele lui au fost traduse în 55 de țări, în treizeci de limbi, și editate într-un tiraj general de aproape 4 milioane de exemplare. Într-un interviu dat lui Dmitri Savițki la postul de radio Svoboda, scriitorul declara că, prin ceea ce scrie, se află „în zona de graniță dintre realism și suprarealism”. „Dar”, continua el să se caracterizeze, „ținând cont de faptul că sunt un om postsovietic și sovietic pe dinăuntru, atunci, evident, tot acest cinism, umorul și preferința pentru absurd au rădăcini sovietice. Și de aceea probabil acest interes al cititorului occidental, atât de neașteptat pentru mine.” Romanul lui Andrei Kurkov *Ultima iubire a președintelui* este în pregătire la Curtea Veche Publishing.

Kiev, 1 martie 1985

Dimineată mama l-a dus pe fratele Dimka la un alt profesor psihiatru. Iar eu mi-am pus cămașă albă, pantaloni călcați, un pulovăr gros. Și mai departe m-am înfășurat cum am putut pentru a face față gerului, pentru că vremea din februarie trecuse ușor în cea din luna martie, fără a pierde pe drum niciun grad Celsius.

Știam că sunt oameni care vor să trăiască altfel, care nu încuviințează și nu salută politica partidului. Am auzit că se adună noaptea prin bucătării și povestesc anecdote politice. Chiar auzisem aceste anecdote, dar nu mi se păruseră cine știe ce amuzante. Însă nu-mi puteam imagina că bătrânul care în bordeiul lui nu are nici măcar bucătărie este unul dintre ei. În plus, mi se părea interesant. Și am plecat din nou pe Truhanov, spre David Isaakievici.

Nu era vânt. Podul era nemișcat, acoperit de o crustă de zăpadă, care scârțâia sub picioare. Podul acesta mi-a stârnit mereu uimirea și respectul prin izolarea lui hibernală. Uite și acum, mă uit la picioare, încercând să disting urme proaspete. Dar crusta e neatinsă. Poate că pe această insulă se poate ajunge și printr-o altă parte, pe un drum ascuns. Și tocmai pe acel drum ascuns vor veni oamenii la David Isaakovici la întâlnire?

Într-adevăr, oamenii au venit prin altă parte, mai devreme. În bordei e mai cald ca de obicei, iar pe masă, în loc de Porto, sunt trei sticle de kefir. Pe patul bătrânului stă un bărbos solid, cu nas mare. Nu prea e așa de bătrân, dar e clar că impune un respect deosebit. Pe taburetul din dreapta, picior peste picior, stă așezat un bărbat uscățiv cu nas acvilin și chelie respectabilă. Nici chiar treningul de lână, albastru, cu lampas alb, nu poate ascunde faptul că individul n-are nicio tangență cu sportul. Cel de-al treilea musafir nu e așa de înalt, dar e durduliu, cu o față zâmbitoare, rumen în obraji.

– Acesta este Serioja, mă prezentă bătrânul. V-am povestit de el.

– Părintele Vasili, arată respectuos spre bărbos David Isaakovici. Pe ceilalți îi prezentă mai simplu: Ilia și Fedia.

Mă așezai pe taburet și mă pregății să ascult o discuție inteligentă.

Dar, în loc de asta, David Isaakovici scoase de sub pat un prosop și-l puse cu grija pe masă, alături de kefir.

– Ei, Doamne-ajută! rosti cu o voce de bas părintele Vasili și începu să se dezbrace. Și ceilalți îi urmau exemplul.

– Și tu ce stai? mă întrebă bătrânul.

– Păi ce-i asta? arătați spre cei ce se dezbrăcau. În creier mi se instalase groaza. Îmi trecu prin minte că voi fi agresat de bărbați, așa cum mai auzisem din când în când.

– Hai, hai! mă grăbi bătrânul. Trebuie să te grăbești.

– Unde?

Andrei Kurkov

Ultima iubire a președintelui fragment

– În copcă! Am curățat-o dimineată. Dacă se umple iar de gheață, o să ne zgâriem!

„Aaa!” răsufli eu ușurat în sinea mea. „Deci sunt niște morse, nu homo!”

Și pornirăm desculți pe zăpadă, unul după altul, ținând în mână câte un prosop. Eu sunt ultimul și, cu un sentiment ciudat, mă uit la fundurile albe ale bărbaților, care tresaltă în mers. Mi se par incredibil de vulnerabile. Și la fel îmi pare că sunt și eu. Odată cu frigul mă cuprinsese din nou frica, frica de apa rece.

– Botezul celor beți nu este primit, îmi spuse la marginea copcii părintele Vasili.

Spuse și mă împinse ușor cu mâna. Și zburai în frigul ce mă ardea. Scântele apei îmi licăriră în fața ochilor, mi se înfipseră în piele. Dădui din mâini prin amestecul de apă și gheață, uitându-mă în jur. Surprinsei privirea bătrânului, care, gol, părea o mumie albăstruie pe marginea copcii.

– Nu mai da din mână, că o să te ducă curentul sub gheață! spuse.

Însă eu deja mă cățaram sus, sărind pe gheață, încercând să mă strâng, dar gheața se rupea, zgâriindu-mi mâinile. Deja mă urcasem, când văzui în sfârșit o zgârietură adâncă pe cotul drept.

Bătrânul îmi întinse prosopul. Trupul meu, frecat cu prosopul aspru, se înroși. Dar senzația de frig începu încetșor să se ducă. În locul ei în trup apără o moliciune, iar în cap – indiferență.

Părintele Vasili îmi agăță la gât o cruciuliță de argint.

– Salvarea ta a fost minunea lui Dumnezeu, spuse el, aruncând o privire spre bătrân. Iar acum și tu ai deveni robul lui Dumnezeu. Să te binecuvânteze Domnul.

Mai apoi se băgară în copcă și ceilalți. Și cel mai mult se zbatu în apă bătrânul. Scrâșnea, ofta, se văicărea.

– Asta-mi face bine! zise el. Așa cum este conservarea pentru roșii! Îți lungeste viața!

Bănuiala mea referitoare la începutul unui mod sănătos de viață nu se împlini. Revenind în bordei, în primul rând toți băură câte un păhărel de vodcă „Slava lui Dumnezeu”. David Isaakovici bău vodca împreună cu kefir – ceilalți, nu.

– Acum o să vorbiți despre politică? întrebai eu, stând la masă.

Mă priviră ciudat.

– Las’ să vorbească despre politică viermii pământești, rosti părintele Vasili. Noi o să vorbim despre viață. Pentru că viața este iubire! (...)

Kiev, 1 septembrie 2015

– Ați spus-o foarte bine, turui Kolia Lvovici. Învățați, învățați, învățați!

– N-am spus-o eu, ci Lenin.

– N-are importanță, de mult oamenii au uitat de Lenin! Însă astăzi toți elevii din Ucraina o să se gândească numai la dumneavoastră!

Eu și șeful administrației ne întoarcem de la deschiderea anului școlar. Școala e chiar în fața casei mele, în colț, între Vladimirskaia și Desiatinnaia. Camerele de televiziune transmiseseră în direct. Iar eu spuseseam vreo două cuvinte, luasem clopoțelul și sunasem. Și acum mergem pe Bankovaia.

– Ce avem acolo? îl întreb pe Kolia Lvovici.

– Raportul lui Filin despre starea țării, inclusiv cazul administrației raionale de la Zaporojie...

– Ce, n-au găsit nimic? întreb, reținându-mi cu greu un zâmbet.

– Nu. Fața lui Kolia Lvovici devine imediat posomorât-

Pe taburetul din dreapta, picior peste picior, stă așezat un bărbat uscățiv cu nas acvilin și chelie respectabilă.

îngândurată. Au săpat peste tot. Au verificat toate lacurile de acumulare din regiune.

– Bine, îi stopez emoția. Mai departe?

– La ora paisprezece controlul medical și masajul. La cincisprezece patruzeci întâlnirea cu solista Operei Naționale. Pe urmă ședința de guvern, cu ușile închise.

„În continuare mergem în tăcere. Astăzi o să vină cu siguranță șeful gărzii, colonelul Potapenko, și o să ofteze: „De ce ați plecat fără coloană oficială, fără motocicliști?” Să-l ia dracu’! Un singur lucru mă neliniștește: cum să-l fac pe ministrul de Interne Filin să prezinte situația din țară într-o formă cât mai concentrată, fără a enumera detaliat succesele în lupta împotriva corupției din rândurile Ministerului de Interne. Cifrele astea deja încep să mă enerveze. „Optzeci de mii trei sute patruzeci și trei de angajați au fost eliberați din funcție, treizeci și cinci de mii au fost trecuți la muncă administrativă și penală.” Câți naiba lucrează acolo, dacă o sută cincisprezece mii pot fi aruncați fără nici o problemă din miliție și ea, miliția, încă mai e în stare să facă ceva? Și câte locuri avem în penitenciare? Și asta e o întrebare bună! O să i-o pun lui Filin!

Generalul Filin, cum se dovedește, mă așteaptă deja de o jumătate de oră. Când mă vede, ia o poziție neobișnuită, de parcă prin coloana vertebrală îi trece, pentru câteva secunde, un curent electric. Cu această poziție neobișnuită mă întâmpină trupul lui.

– Ia loc! îi arăt celebra canapea a maiorului Melnicenko.

Știu că nu o să stea jos. Militarii și milițienii se tem de canapeaua asta. Habar n-am de ce se tem mai mult: de superstiție sau de vreo farsă din partea mea. Mereu se așează în fotoliul de lângă canapea. În direcția fotoliului își îndreaptă mersul și generalul Filin, pentru a se putea lăsa, fără alte mișcări și întoarceri suplimentare, pe catifeaua moale, întinsă, de culoare bej.

– Ei, ce avem? îl încurajez pe general.

– N-avem nimic în cazul administrației raionale din Zaporojie. Desfăcu mâinile neputincios. Se pare că lumea criminală nu este implicată. Hoții în legalitate au periat și ei totul, la rugămintea noastră. Se poate să fie implicați aici niște mercenari, vreo echipă specială. Dar nu avem niciun fel de urme.

„Io-te-te”, îmi spusei. „I-a trecut prin cap de echipa specială! Nu-i prost!”

– Bine, continuați, dădui din cap. Principalele forțe sunt acolo, în Zaporojie!

– Păi doar acolo sunt implicate două sute de anchetatori și lucrători operativi!

Cu excepția enigmei zaporojene, situația din țară e normală, obișnuită. Treizeci și șapte de decese – accidente de muncă, optsprezece otrăviri cu final tragic în urma consumului de vodcă falsificată, trei crime la comandă și treisprezece domestice.

– Și lupta cu corupția în rândul organelor? ating tema lui favorită.

Pur și simplu înfloresc. Povestește despre arestarea a doi generali și trei colonei, despre descoperirea unui grup de milițieni care se ocupau cu tâlhăriile pe piața de îmbrăcăminte de la Odessa.

Imediat ce ușa se închide în urma generalului, îl chem pe secretar.

– Ascultă, îi spun. Ascultă cu atenție! Vreau pizza cu creveți și mozzarella. Ad-o în ce vrei, dar să nu te vadă nimeni! Ai înțeles? Îți dau douăzeci de minute!

Zboară din cabinet. Mă așez pe canapeaua maiorului Melnicenko și mă legăn pe ea în stânga și în dreapta,

Controlul medical trecu destul de repede. Doctorul spuse că pistruii nu progresaază și că pielea, după cum arată analizele, e sănătoasă.

ca un Hopa-Mitică. Am o dispoziție ludică ciudată. De parcă sunt încă elev și tocmai am chiulit de la serbarea Primului clopoțel.

Secretarul îmi aduce pizza într-o sac de poștă specială. O jumătate de oră mă delectez cu liniștea. Pur și simplu îi ordonaseam lui Kolia Lvovici să nu lase pe nimeni la mine, în timp ce eu stăteam pe celebra canapea și mâncam pizza. Și această dorință subită nu mă uimi chiar deloc. Nici nu încerc să-mi amintesc când am mâncat ultima dată pizza cu asemenea plăcere. Ciudat.

Controlul medical trecu destul de repede. Doctorul spuse că pistruii nu progresaază și că pielea, după cum arată analizele, e sănătoasă. După ce ascultă inima, dădu din cap satisfăcut. Așa că vizita maseuze chinezoaice pe fundalul controlului medical arăta ca o sărbătoare de odihnă activă. Îmi făcu masajul într-o altă cameră, tot aici, la etajul unu. Cu o delicatete plină de duritate, care pătrundea în interiorul trupului. Eram uimit cât de ascuțite păreau palmele ei pentru piele. Și mirosul uleiului de migdal se combina cu al ei. Vreo douăzeci de minute îmi încărcă trupul cu energie fizică. Deodată îmi dădu seama că alimentarea cu energie se terminase: încă puțin, și o să-mi sară capacul de atâta vioiciune suplimentară.

- Gata! spuse cu severitate, stând pe burtă și întorcându-mi capul spre maseuză.

- Buhao? întrebă ea speriată.

- Hao-hao, o calmă eu pe chinezoaică.

Doctorul mă învățase, de fapt, numai aceste două cuvinte importante din chineză. Buhao înseamnă „rău”, iar hao – „bine”. [...]

Crimeea, 31 decembrie 2015

Niciodată nu mă gândisem că ultima zi a anului poate fi întinsă în atâtea ore și minute plăcute. Azi prin creier îmi umblă niște pitici aparte. M-am relaxat. Sunt departe de Bankovaia, departe de Kiev. Și, dacă e să fiu cinstit, n-am chef să mă duc acolo. Dacă mi-e dat să devin, mai exact, să fiu președinte, ar fi mai bine să primesc în sarcină o țară mai mică și mai simplă. Ceva în genul Crimeei. Aici totul parcă e altfel, aici elita locală se agită în fața mea în mod naiv și sincer. Adică se tem sincer că nu-mi va plăcea ceva și că voi zbiera, voi da din mână și vor fi înghesușiți în ducele locale, în urma unei alte generații de primari-primitori de mită și de corupți din Crimeea. Dar nu am niciun fel de răutate pentru această elită puțin viclană, n-am deloc dorința de a lupta cu ea. De trei ani parlamentul se tot întoarce la proiectul de lege despre corupție și de trei ani nu se poate decide câte categorii de corupție să fie și care trebuie pedepsită, precum și care este parte a

societății actuale și care a tradiției. Să-i ia dracul. N-o să dau această lege în locul lor!

Iar deocamdată stau în fotoliul din piele din fața oglinzii. Deasupra capului meu, mai ales deasupra feței, face vrăji machiorului studioului cinematografic de la Yalta, care se pare că n-a pierdut mai mult timp la instructaj cu șeful gărzii decât cu fața mea. Scopul lui este să mă facă de nerecunoscut.

Asta pentru că vreau să mă plimb pe cheul Yaltei. Nu singur, ci cu Maia. În acest timp, alături de Maia va alerga în lesă un cățeluș. De preferat de culoare castanie.

Peste vreo douăzeci de minute plecăm. Au găsit o mașină simplă, un BMW negru. Însă au închis drumul de jos. Pe de altă parte, e plăcut să privești de la ferestrele ușor fumurii Crimeea obosită din cauza banilor și în afara sezonului. Luminițele caselor și ale căsuțelor, felinarele rare, chioșcurile cu bere puternic luminate, care nu mai au nevoie de frigider.

Alături e Maia, iar câinele – bine spălat și, se pare, trecut prin mâinile coaforului – este un pudel în miniatură. De culoare castanie, așa cum se ordonase.

Și Maia e îmbrăcată cum se cuvine. Cum se cuvine sezonul și debrățăți acele necunoscute. O scurtă-jachetă pe talie, de un maro deschis, cu guler de vulpe ridicat. Și o fustă lungă, îngustă de la șolduri până la genunchi, iar mai jos amplă, pentru a permite libertate pasului. Botine maronii cu toc mijlociu. De vreo cinci centimetri. Am astăzi un spirit de observație foarte ascuțit. Ca un copil, cred că mâine, alături de Anul Nou, va veni ceva foarte nou și foarte important. Dacă nu pentru țară, măcar pentru mine.

Însă cheul Yaltei e aproape pustiu. Nu, desigur, mai sunt trecători. Dar la lumina slabă, pâlăitoare, a felinarelor aproape că nu se văd. Probabil și aici a ajuns electricitatea ieftină.

Mă plimb cu Maia agale, la braț. Am o dispoziție de ștregar. De fapt, e de înțeles. Doar acum mă protest, îmi fac de cap.

- Ce crezi, Knipper l-a iubit pe Cehov? o întreb.

Micul pudel castaniu încearcă să se smulgă și o trage cu putere de lesă, iar Maia se oprește brusc. La fel de puternic trage și pudelul de lesă, și, scâncind jalnic, vine la picioarele ei. Ce supunere drăguț!

- Knipper nu l-a iubit pe Cehov, spune ea, aruncând o privire supărată câinelui. Cehov era plictisitor, iar Knipper era o femeie frumoasă, care adora gloria și-i plăcea să fie în centrul atenției. [...]

Pudelul nostru de astăzi se smuci din nou și capătul lesei alunecă din mâinile Maiei. Cățelușul fugi pe aleea întunecată dintre chei și trotuarul paralel pe care, în șiruri, se întind cafenele și restaurante.

Maia se opri disperată. Alergai după cățelușul ei. În fața se auzi un lătrat sonor.

Pe o bancă stau trei tineri îmbrăcați sportiv. La picioarele unuia dintre ei se întinse leș și un câine ciobănesc, iar lângă el sare, lătrând întruna, pudelul nostru castaniu.

- Hei, tu, poponarule, șuieră spre mine un băiat în scurtă de piele, scuipând din gură țigara neterminată. Ia-ți cățelușul sau o să-i spun micuțului tău „șo!”

- Cine e poponar? mă enervai, și simții cum crește în mine o agresivitate nobilă. Acum te...

- Tataie, trezește-te! Nu mai rezisti până la Anul Nou! Băiatul se ridică de pe bancă și, în același timp, băgă mâna dreaptă în buzunarul scurtei. Acum nu toată lumea își mai permite o înmormântare.

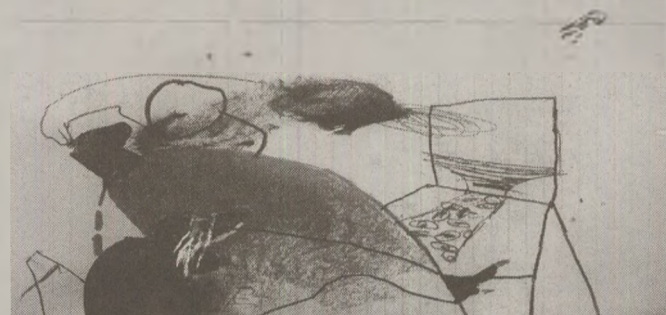
Îmi pipăii febril buzunarele impermeabilului meu elegant. Buzunarele sunt goale, așa cum trebuie să fie buzunarele unui președinte. El nu trăiește din buzunarului său, ci din cel al țării. Mă uitai în jur. Și deodată ceva străluci în spatele băiatului care se ridicase, iar deasupra capului lui se lăsă cu putere o sticlă goală.

„Oare să fie Maia?” îmi trecu prin gând o banuală. Dar nu.

Băiatul care se așezase ca un sac pe bancă mi-l descoperi pe Kolia Lvovici. Imediat cineva mă apucă de mâini de o parte și de alta și mă luă de acolo.

În timp ce încerc să-mi dau seama ce se întâmplă, oprește alături BMW-ul negru. Se deschide portiera. Mă așez și o văd pe canapea pe Maia.

- La restaurantul „Metropol” nu s-ar fi întâmplat așa ceva, spuse ea cu un reproș evident. (...)

avanpremieră editorială

Carpați, februarie 2016, joi

Dimineața cineva bătă la ușă. Rugai să aștepte puțin. Mă ridicai din pat. Mă îmbrăcai. Mă gândeam: cine să bată la o ușă descuiată? Poate generalul Filin? Se pare că numai el se poartă ca și mai înainte, înaintea acestor cutremure. Lvovici și Svetlov intrau adesea fără să mai bată la ușă sau ciocăneau în timp ce deschideau ușa.

- Da! strigai, așezându-mă la birou.

Intră generalul Svetlov. Îi zării imediat ghețele curățate. Numai după aceea observai în mâna lui un plic obișnuit.

- Poșta? întrebai.

Dădu din cap afirmativ. Se așeză de partea cealaltă a biroului.

Plicul se dovedi semnat și deschis grosolan. „Președintelui S.P. Bunin” – era clar scris cu grijă de o mână de femeie.

„Dragă Serioja”, citii și privirea îmi alunecă imediat jos, la semnătură. Tare voiam să înțeleg cine-și permite asemenea familiarități?

Semnătura indescifrabilă, cu înflorituri, îmi spunea prea puțin – revenii la începutul epistolei.

„Îmi dau seama că mă joc cu focul. Mai bine zis, m-am jucat până la sfârșitul anului trecut. Acum mi-e bine și vreau ca acest „bine” să dureze cât se poate de mult. De aceea o să mă răscumpăr cu o informație care te va ajuta foarte mult. Probabil îți va salva chiar viața. În schimb, te rog să uiți de mine și să poruncești tuturor serviciilor tale secrete și servitorilor tăi să facă același lucru. O să rămân în Crimeea cu omul iubit. Iar pe tine te sfătuiesc să-l cauți pe chirurgul Minusenko de la spitalul „Oktiabriskaia” și să-l scuturi bine. Dacă va fi strâns cu ușa bine o să-ți povestească ceva despre inima ta nouă. Apropos, am rupt contractul. Nu mai există. Am avut nevoie de el până la prima mea iubire. Ca o legătură cu trecutul fericit. Acum, când am iubirea aceasta, am hotărât să uit tot ce a fost și pe toți cei care au fost.”

- De unde e? îl întrebai pe Svetlov, care aștepta răbdător să termin de citit.

- De la Maia Voițiehovskaia, din Crimeea.

- Văd. Și de ce e deschisă?

- Ca să nu aibă spori de antrax sau vreo otrăvă, explică liniștit generalul.

- Ei, și ce e cu Minusenko asta? L-ați găsit?

- Desigur, l-am găsit...

- Și ce v-a spus?

- Nu a spus nimic. Ne-a dat asta!

Svetlov scoase din buzunar o mică telecomandă, ce semăna foarte bine cu închiderea centralizată de la mașină.

- Este întrerupătorul dumneavoastră personal...

Luai în mână chestia neagră cu două butoane, o ținui în palmă.

- Și cum, pur și simplu vi l-a dat așa?

- Ei, deloc simplu, zămbi Svetlov. Însă ne-a spus o chestie drăguță. Acest întrerupător a fost cumpărat de la el de oamenii lui Kazimir pentru un apartament uriaș într-un bloc din piața Sofievskaja. E adevărat, din greșală le dăduse o chestie asemănătoare, numai că era de la Audi-ul lui. Acum pot să-o gonească cu ușurință pe bătrânică lui, dar nu vă pot deconecta pe dumneavoastră. E adevărat, va trebui ca o vreme să avem grijă de el.

- Și uite, încercă să aflu greutatea piesei ridicând-o în palmă, uite, asta e libertatea mea?

- Și viața, adăugă generalul. Însă putem începe să acționăm mai hotărât.

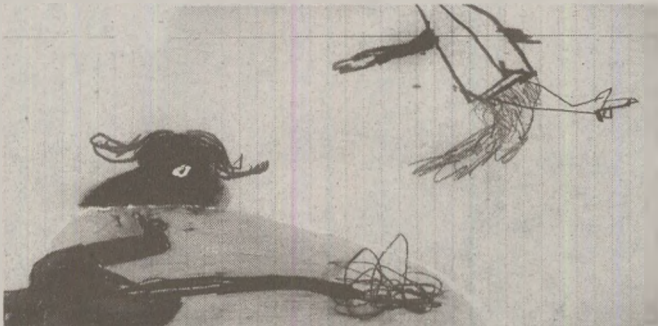
- Acționează. Mă uitai la Svetlov cu recunoștință. Sunt bucuros că nu am greșit în privința ta!

Svetlov se ridică. Se duse spre ușă. Înainte de a ieși se întoarce.

- Trebuie să dormiți serios. Mâine va fi o zi lungă și grea. Și, probabil, enervantă... Privirea lui căzu pe palma mea, în care rămăsese întrerupătorul inimii mele.

- Poate că mi-l dați pentru păstrare? întrebă precaut Svetlov.

Dădu din cap că nu.

m e r i d i a n e

Miercurea Cenușii

(1930)

I

Pentru că nu mai am speranța de-a mă-ntoarce
Pentru că nu mai am
Pentru că nu mai am speranța de-antoarce din loc

pagina

Tânjirii după darul unuia sau după țelul altuia, nemai-
Tinzând (de ce-aș mai tinde?)
Să lupt pentru acestea toate. Vai,
La ce bun vulturul bătrân și-ar mai întinde
Aripile lui? Iar eu
Aș mai jeli paragina
Vre-unei domnii?

Pentru că nu mai am speranță pentru că nu mai vrea
s-adaste

Nu mai speră
Inima mea să mai cunoască infirma glorie-a clipei

faste

Pentru că nu mai cred
Pentru că știu că-mi va rămâne un secret
Clipa aceea de adevărată
Putere efemeră
Pentru că nu mai pot să beau acolo unde
Înfloresc pomii și, curată,
Fântâna-și dăruie strălimpezile unde
Pentru că nimicul iarăși se arată

Pentru că știu că timpul-i întotdeauna timp
Și locu-i totdeauna și numai locu-acela
Iar ceea ce-i prezent, prezent e doar o dată
Și doar pentru un singur loc: acela
Mă bucur că lucrurile sunt așa cum sunt
Renunț la chipul binecuvântat îl las
De-o parte
Mă lipsesc de glas
Pentru că nu mai am speranța de-a mă-ntoarce
De-aceea mă și bucur că voi avea într-astfel parte
De (alt)ceva de construit ceva de care să mă bucur
Ci Domnului să ne rugăm să se îndure de noi toți
Iar eu mă rog să uit aceste lucruri
Pe toate fețele-ntorcându-le mereu
Pentru că nu mai am speranța de-a mă-ntoarce
Fie
Ca vorbele acestea să nu-mi fie
Fără ecou
Iar ceea ce-i făcut să nu mai fie
Făcut din nou
Fie ca judecata să nu fie
Prea neîndurătoare cu noi toți.

Pentru că aripile astea nu mai sunt, oricât le miști,
Bune de zbor ci de zburătăcire
Sunt, cel mult, zburările unei mici moriști
Ce-agită aerul ce-a devenit acum
Tot mai puțin și mai uscat
Mult mai puțin și mai uscat decât voința noastră-n
rătăcire

T. S. Eliot

- În transpunerea Adrianei Carmen Racoviță
și a lui Șerban Foarță -

Învăță-ne, Tu,
Să ne iubim,
Învăță-ne să nu
Iubim
Învăță-ne să împietrim.

Rugați-vă pentru noi, cei păcătoși, acum și-n ora
morții noastre
Rugați-vă pentru noi toți, acum și-n ora morții
noastre.

II

Marie, Maică-a Domnului și Doamnă,
Trei pardoși albi stăteau sub un ienupăr
În răcorosul aer al zilei, ghiftuiți
Cu,-n burta lor umflată, picioarele ficatul
Inima mea ba chiar și conținutul
Sfărmatei mele tigve. Iar Dumnezeu grăi:
Cuvine-li-se oare să trăiască
Oaselor acestora? Și tot
Ce se afla în oasele (uscate
De-acum) se auzi cântând:
Datorită mării bunătați
A acestei minunate Doamne,
Datorită frumuseții ei și intrucât
Ea o cinstește pe Fecioara-n rugăciune,
Ni-i dat să strălucim, și nouă, în lumină.
Ci eu ascuns aici, fățarnic, cer
Ca făptuirea-mi să se dea uitării,
Iar dragostea-mi să-ngrășe deșertul mort și fructul
Dovleacului. Iar eu am să-mi recapăt
Și măruntaiele și ochiul cel ațos
De care pardoșilor le e scârbă.
Doamna în rochie albă,-n contemplare,
Stă deoparte,-n rochie albă. Fie
Ca albul osului să fie prețul
Răscumpărării-ntregii uitări. Nu mai e viață
Într-însele. Așa cum sunt uitat și fi-voi
Uitat mereu, așa și eu uita-voi,
Leal și grijuliu cu ceea
Ce-am de făcut. Iar Dumnezeu și-a-ncredințat
Propria-i proorocie vântului căci vântul,
El singur, știe să ascultare.
Și oasele-și cântau în iarbă cântul
Cum numai greierele are
Să mai cânte:

Doamnă-a tăcerilor
Senină și-abătută
Și-atât de sfâșiată
Și de-ntreagă
Tu, roză a memoriei
Și roză a uitării
Sleită și de viață
Datătoare
Roza singuratică acum
E o grădină
O grădină-n floare
Unde iubirile, cu
Toatele, sfârșesc
Unde sfârșesc chinul
Dragostei ne-implinite
Și, și mai mare,-acela
Al dragostei implinite
Sfârșitul unui drum
Fără sfârșit ducând neunde
Deznodământ a tot ce-i fără
Niciun deznodământ vorbire
Fără cuvânt cuvânt
În nicio limbă rugă
Sfintei Maici
Pentru Grădina unde ia sfârșit
Toată iubirea.

Sub tufa de ienupăr risipite
Și licărind cântă oasele, - e bine

Că suntem risipite, unul
Altuia de ajutor nepreafiindu-i,
Sub ramuri în răcoarea zilei
Sub binecuvântarea nisipului nerodnic
Uitând de ele și de cele-alături
De ele, împreună,-n calmul
Pustiului... Acesta e pământul
Pe care-aveți; bucată cu bucată,
A-l împărți. Și împărțirea-i una, aici,
Cu adunarea. Tot aia e, la ora asta.
Acesta-i locul. Moștenirea ni-i aceasta.

III

La primul cap de scară de la catul
Secund m-am răsucit văzând mai jos
Aceeși siluetă-n răsuciere
Pe balustradă,-n aerul pătulos
Și greu, luptându-se cu necuratul
Cu duhul treptelor, ce are
Chip echivoc: speranță/disperare.

La următorul cap de scară de la catul
Al doilea, uitându-mă în jos,
Tot mai luptau dar nu le vedeam chipul
Obscura scară era umedă, cu zimți
Ca gura-mbăloșată a unui decrepit
Sau ca gâtjeul doldora de dinți
De fierăstrău al unui vechi rechin

La primul cot de la al treilea cat
Văzui, scobită-n zid, o ferestruică
Rotundă cum e fructul de smochin
Prin care se vedea măceșu-n floare
Și-o pastorală, iar o siluetă
Cu trup robust într-un saten
Verzui și siniliu cânta la flaut
Cu sunete subțiri de nai
Vrăjind frumoasa lună mai,
Suflet de vânt, un păr șaten
Perdeluia încântător, o clipă, gura.
Flori de liliac și păr șaten
Plăcere muzică de flaut
Opriți și pași ai minții trecând de catul trei.
Totul se șterge-n urmă: pașii - grei
Curaj, mai mult decât speranță
Și disperare, gâfâind spre catul trei.

O, Doamne, nu sunt vrednic de Tine, nu sunt vrednic
De Tine, Doamne... Eu
Nu-nsir decât cuvinte.

IV

Și cine trece printre violete
Cine trece printre nuanțe-nalte
De verde care domină aici
Învăluită-n alb și-albastru, ca Maria,
Vorbind de lucruri mici
Nemaigândindu-se și nemaivrând să știe
Despre durerea cea adevărată
Ci doar să meargă-n rând cu ceilalți ținând pasul
Cu ei, și cine întărește ghizdul
Fântânii îngrijindu-se să fie
Apa izvorului mereu curată
Vie.

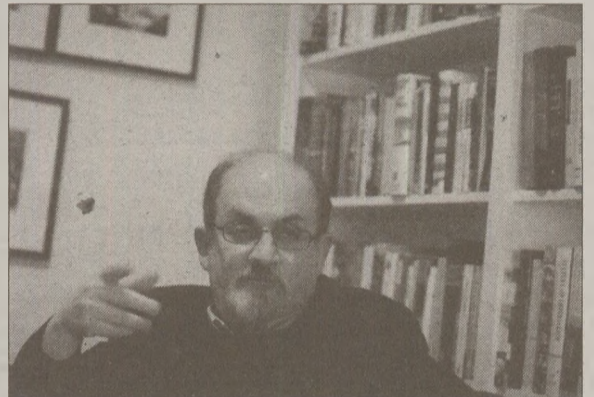
Și cine stâncii arse-i dă răcoare
Și cine oare întărește pasul
Făcându-l, în nisip, nelenevos,
Prin siniliul albastrele, ce-i culoare
Din culoarea azurie-a Ei,
Sovegna vos

Și anii care trec prin noi
Îndepărtându-ne de flaut și-alăute,
Dându-ne, dându-ne-o'napoi
Pe cea care se mișcă în răstimpul

Bref

Rushdie calomniat

● Salman Rushdie a rezistat timp de 20 de ani (*Versetele satanice* au apărut în 1988) amenințărilor cu moartea venite din partea fundamentalistilor musulmani. Nu se aștepta la lovitura sub centură primită din partea unui polițist englez, Ron Evans, care a făcut mult timp parte din gărzile de corp însărcinate cu protecția lui. Într-o carte apărută de curând sub titlul *În serviciul Majestății Sale*, Evans îl califică pe scriitor ca „răutăcios, dezgustător, zgircit și arogant” și povestește cum escorta a trebuit să-l închidă într-un dulap, pentru a avea o oră de liniște și a se putea duce să bea o bere, seara, la cel mai apropiat pub. Într-un dialog cu Roberto Saviano, autorul napolitan al best-seller-ului *Gomorra*, amenințat și el cu moartea de către mafioți, Rushdie i-a mărturisit că a luat el însuși decizia de a renunța la gărzile de corp, deși avea cu polițiștii ce-l păzeau cele mai bune relații. Indignat de portretul calomnios pe care i-l face Ron Evans, celebrul scriitor, copleșit de premii, îl amenință cu un proces pe editorul cărții, John Blake, dacă nu o retrage de pe piață. Cum scandalul vinde întotdeauna bine o carte, editorul își menține decizia de a o difuza.

50 de ani de desene

● Inspirată de imensul succes al *Integralei desenelor din „The New Yorker”*, apărută în 2005, Editura Des Arènes pregătește de un an o monumentală antologie a desenelor din *Le Canard enchaîné*. Albumul de format mare cîntărește cu cele 650 de pagini ale sale 4,5 kg și acoperă toată perioada celei de-a V-a Republici, văzută prin ochii unor desenatori francezi de prestigiu. Coordonat de Jacques Lambale, fost secretar-general de redacție la mult apreciatul săptămînal satiric, volumul *Le Canard enchaîné 1958-2008* va fi lansat la 2 octombrie.

O carte – patru procese

● Pentru că a consacrat o carte ultimei soții a lui Picasso (*Adevărul despre Jacqueline și Pablo Picasso*, Ed. Le Cherche Midi), jurnalista Pepita Dupont s-a trezit cu patru procese. Primul a fost intentat de Marina Picasso, una din nepoatele pictorului, care a acuzat-o de defaimare pentru modul cum a tratat problemele fratelui ei defunct, Pablito. Cit despre celelalte trei, ele au fost intentate de Catherine Hutin-Blay, fiica Jacquelinei și fată vitregă a lui Picasso, care a cerut ațoșării și editorului 600.000 de euro daune pentru atingerea vieții private și pentru susținerea de neadevăruri. Între altele, ea contestă existența unui testament în care Jacqueline și-ar fi exprimat dorința de a dona Spaniei 61 de opere ale lui Picasso. În imagine, Jacqueline și celebrul ei soț în 1970.

Cel dintre somn și veghe,
Care poartă
Lumină albă ce-o-nfășoară-n hlamida care cade-n
cute.

Anii cei noi trecând și dându-ne napoi
Prin nouri sclipitori de lacrimi, anii,
Restituindu-ne printr-un vers nou rima cea veche.
Răscumpără, deci, timpul. Fă din vis
Viziune,-n timp ce inorogi bătuți în nestemate trag
Nu negrul, ci-auritul car funebru.

Sora cea mută-nvăluită-n alb și-albastru, printre tufe
De tisă, stînd cu spatele la zeul
Grădinii,-al cărui flaut, cu glas de nai, azi, tace,
Își înclină capul face semn
Dar nu spune o vorbă, în grădină

Izvorul însă a țâșnit, iar pasărea cântă-n surdina
Dă-mi timpul înapoi, salvează-mi visul
Dovada cuvântului neuzit și nerostit

Până când vîntul scutură de șoapte crengile tisei
Fără să le rupă

Surghiunul nostru vine *după*

V

Dacă și cuvântul pierdut este pierdut
Dacă și-acela risipit e risipit
Dacă, neuzit și nerostit,
Cel neuzit și nerostit
Este neuzit și nerostit;
Nemișcat este Cuvântul nerostit, nemișcat
Cuvântul fără de cuvânt, Cuvântul de pe dinlăuntru
Al lumii și pentru lume;
Iar lumină strălucea în întuneric
Și, împotriva Cuvântului, neostenita lume
Se tot rotea rotea rotea
În inima Cuvântului tăcut.

O, oameni, eu, ce vă voi fi făcut?

Oare unde poate fi găsit cuvântul,
Unde-auzi-se-va cuvântul?
Nu aici, nu e destulă liniște aici
Nici pe mare, nici în insuli, nici
Pe continent, nici în pustiu
Sau în ținutul ploii,
Pentru cei ce merg prin întuneric
Atât în timpul zilei cât și pe timp de noapte,
Nici timpul potrivit nici locul, nu-s aici
Nu-i loc de îndurare pentru ceia ce chipul nu-l privesc
Nici timp de bucurie pentru ceia ce, mergând
Prin inima vacarmului,
Renegă vocea.

Ruga-se-va oare sora de vâl acoperită
Pentru cei care merg prin întuneric,

Care alesu-te-au și ți se-mpotrivesc,
Cei sfâșiați între
Anotimp și anotimp,
Între timp și timp
Între un ceas și altul,
Între cuvânt și alt cuvânt,
Între putere și putere,
Pentru cei adăstători în întuneric?
Ruga-se-va sora care poartă
Vâl alb pentru copiii de la poartă,
Ce n-au să plece de acolo și, neputînd-o face, nu se
roagă:

Roagă-te pentru cei ce-aleg și se împotrivesc.

O, seminția mea, ce-ți voi fi pricinuit eu oare?

Ruga-se-va oare sora cu vâl pe față, stînd
Printre arborii de tisă, subțiratici,
Pentru greșiții ei
Care se tem și nu pot să afirme
În fața lumii și să nege printre
Stîncile ultimei pustii
Aflate-ntre ultimele stînci albastre
Deșertul din grădină grădina din deșertul uscăciunii,
Scuipînd din gura lor sămînța de măr,
Seacă.

O, seminția mea.

VI

Cu toate că nu sper a mai mă-ntoarce
Cu toate că nu sper,
Cu toate că nu sper a mă-ntoarce

Șovăind între câștig și pierdere,-n această
Scurtă trecere în care calea ne-o taie visele, – apusul
Străbătut de vise-ntre naștere și-apusul
Nostru, cel ce e moartea noastră
(Bindecuvântă-mă, părinte-al meu) cu toate
Că nu-mi doresc să-mi doresc toate
Aceste lucruri... Dinspre limpedea fereastră
Până la țărnul de granit din zare
Albele pânze vor zbura mereu spre mare
Cu aripile-ntregi, spre mare

Și pierduta-mi inimă se face tare
Și se bucură de buchetul liliacului pierdut
Și de glasurile risipite-n mare
Iar firea-mi slabă se grăbește, iată,
Să se împotrivescă fiindcă sceptrupul
De aur îndoit și mirosul pierdut cu iz de sare
Al mării se grăbesc să-nsuflească
Strigătul prepelitei și fluierarul rotitor
Iar ochiul orb plămăuie formele goale dintre
Porțile de fildeș
Mirosul improspătînd aroma sării
De pe pămîntul îmbibat de sare

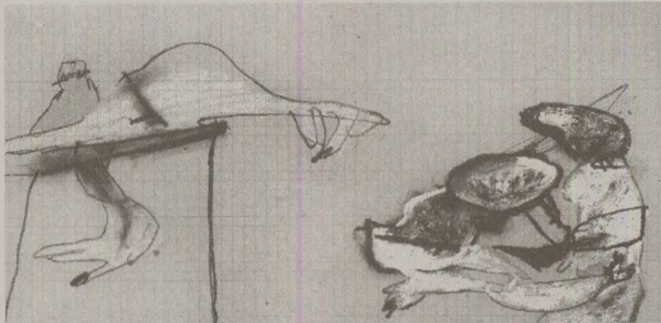
Aceasta e clipa de-ncordare dintre
Moarte și naștere locul singurătății
Unde trei vise se-ntrețeau printre
Stîncile-albastre, dar când vocile se-aud
Scuturîndu-se din pomul nu prea 'nalt
De tisă verde și se pierd,
Să-l scuturăm pe celălalt
Ca să răspundă.

Blagoslovită soră, maică sfîntă, suflet
Al izvoarelor cu străvezie undă
Să nu ne lași să ne jucăm cu prefăcania
Învăță-ne, Tu,
Să ne iubim,
Învăță-ne să nu
Iubim
Învăță-ne să împietrim
Chiar printre-aceste stînci, în nemișcare
Pacea noastră voia-I însăși este.
Și chiar printre aceste
Stînci de culoare-albastră
Soră a noastră, maică
A noastră, duh
Al fluviului și-al apelor saline,
Nu mă lăsa-ntru schismă îndelungă

Ci plînsu-mi lasă-mi-l s-ajungă pîn' la Tine. ■

Desen de Tullio Pericoli

a c t u a l i t a t e a

Constanța Buzea

POEMUL ȘI SCRISOAREA

Răzvan-Ionuț Pricop

„În scrisoarea precedentă evocam spațiile din biografie care s-au împotrivit revenirii mele în paginile **României literare**. Mai precis, aceste spații conțin și moartea, moartea altora, fără să o epuizeze, de aceea anul 2004 este unul semnificativ. 2004 este anul morții lui Geo Dumitrescu, moarte care a contribuit decisiv și explicit pentru mine la tăcere și absență. Ulterior, într-un elan de afecțiune postumă și bucurie îndrăgostită am decupat fotografia poetului (din redacția R.L., autor Ion Cucu) și am înrămat-o în rândul fotografiilor familiale, deseori ea stărnind confuzie printre vizitatori [...]. În rezumat, ca și prin poetul Geo Dumitrescu (pe care îl prețuiesc profund și pentru care am o afecțiune încântată), am început să trăiesc în literatură într-un mod mai proxim categoriei de empatie decât celei de livresc [...]. Răsfoind *Antologia poeziei americane* a lui Ion Caraion, am realizat că sunt un adept (a fost o reconfirmare) al *Panoramei* lui A. E. Baconsky, de altfel o capodoperă în materie: scriitura, traducerea, portretele [...] Iar *Corabia lui Sebastian* a produs o adevărată fascinație asupra mea. Cândva Virgil Mazilescu, cu o maliție seniorială declara că *Panorama* lui Baconsky nu înfățișează vreo perspectivă lirică necunoscută lui, însă era V. M. Citind volumul de opere complete al lui Virgil Mazilescu (inclusiv jurnalul) am plâns și am înțeles că o mare poezie ca aceea a lui V. M. a fost constant și riguros dublată de o dramă existențială covârșitoare (firește nu este un caz singular...). Vă mărturisesc că această însoțire a creației de damnare și resorturile profunde dintre ele îmi scapă, deși cândva unii au încercat să ne facă să credem că asta e condiția creatorului în lume, una de paria.

În luna mai am fost laureat al Festivalului Internațional „Lucian Blaga”, ediția XXVIII și astfel am reîntâlnit Transilvania... întâia oară.

Vă trimit un grupaj de poeme („poemele cu întâmplări reale” sunt recente), cu rugămintea de a le evalua consistența” (R.-I.P.)

primul poem cu întâmplări reale

la a treia stație din tramvaiul 101
nesfârșit
coboară în zbor bătrâni, persoane cu handicap
femei cu copilul în brațe
și urcă fluturi din a doua și a treia generație

al doilea poem cu întâmplări reale

umbra se prelunga cu rapiditate
printre perechi de picioare
pe sub toate perdelele albastre
cu miros de nori

de oraș la ora șase
și în vene era un întuneric micuț
aproape de nevăzut de toată frumusețea

al treilea poem cu întâmplări reale

după ce aruncam cu pietricele albe și verzi și albastre
în toate direcțiile o zi sau chiar două,
urma aceeași stradă cu copăcei despre care credeam
doar
că vor crește mai înalți decât blocurile,
pe care îmi îndreptam inima

al patrulea poem cu întâmplări reale

în hypermarketurile cu aer condiționat
bătrânele trăiesc fiecare minune a amiezii
și își închipuie că ele sunt vânzătoarele,
supraveghetoarele de raion, femeile de serviciu
din lumea întreagă.

al cincilea poem cu întâmplări reale

cine mă ascunde și pe mine într-un buzunar
adânc să capăt experiență și să devin
un om înspăimântat
care privește printre degete pe fereastră
blocurile, asfaltul

al șaselea poem cu întâmplări reale

firicele de praf deasupra apei
femeile spală grămezi de rufe
abia dezbrăcate de semeni
și storc cu o putere neomenească
neînsuflându-le întinse pe pietre
se vor usca mai ușor,
firicele de praf deasupra apei

al șaptelea poem cu întâmplări reale

în cercul meu de prieteni
a bea sau a plânge nu-i totuna
și foșnind
încet în cer se scutură preșurile
de scame și praf aduse de îngeri

al optulea poem cu întâmplări reale

jumătatea apei care se înfășoară pe picioarele mele
în continuarea pielii este din mine
și apa este un animal rar,
ca o izbucnire prematură de răcoare închisă în corp
până nu va mai fi necesară creșterii
așa va fi de acum înainte: voi purta o întindere de apă

al nouălea poem cu întâmplări reale

în ora de vârf
îmi las părul, gura, nasul, unghiile etc.
să crească și încep să mă plimb pe străzi
traversez parcurile, privesc în vitrinele
înconjurătoare
și mă întreb dacă o fac din inimă

al zecelea poem cu întâmplări reale

femeia aceasta din fotografii trăiește în același cartier
cu rudele ei mai îndepărtate
cu senzația greutatea copilului pe care îl ținea în brațe,
în traversarea lentă a podului

al unsprezecelea poem cu întâmplări reale

după o zi invizibilă seara ajungeau acasă,
într-o cameră din ce în ce mai întunecată
în care spinarea unui gândac pălpăia
iluminându-se treptat
și priveau ore în șir
în ochii ei imenși ca două ecrane fără sonor
lupte de îngeri

Poemul poemelor

Acesta este versul versurilor
acesta este cuvântul cuvintelor
acesta este semnul semnelor
aceasta este inima inimilor dintotdeauna
acesta este poemul pe care îl scriu azi
când îngerul își ia mâna de pe mine
și o duce la gură

*

Sunt omul
văzut cel mai des viu
pe stradă
și în visul ei
sub scaunul din bucătărie ghemuit

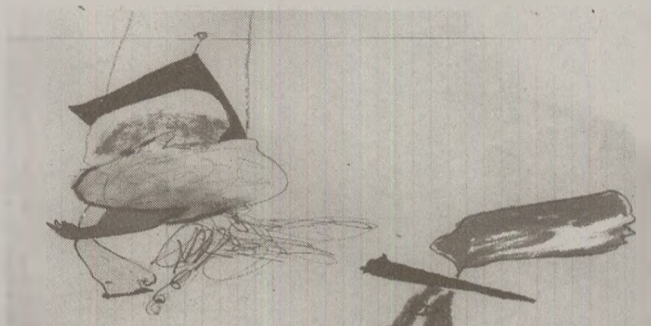
acum e singură

sora mea dintre blocuri
acum e singura soră din lume
care stă pe genunchi în urzici
întocmește batiste cu litere chinezești
și face noduri

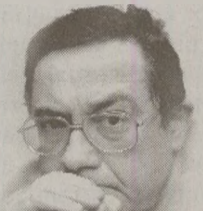
Fructe de iarnă

Se ivește un loc din care poți privi
fără să fii văzut,
printre ierburile sălbatice și ușoare,
care în aparență aceluși timp de ascundere
iau forma lucrurilor în care ai crezut
și de aici încep abatoarele
pe uscat, în aer, în apă
ca o platformă vegetală, atrăgătoare,
pe timp de iarnă aici este o succesiune de clădiri
înzăpezite,
dintr-un cartier de la periferie

în cimitir sunt acvarii imense, câțiva brazi pe
fundul lor
și cruci pe care te poți înalța să culegi fructele. ■

a c t u a l i t a t e a

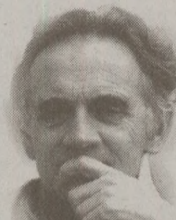

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Alsacienii judecătorului

DL STELIAN a aflat că judecătorul strângea probe împotriva lui. Într-o după amiază i-a făcut o vizită care a durat puțin. Cîinii judecătorului, altfel blînzi, l-au fugărit pînă la poartă. Nu mușcau, dar săreau pe tine și te tăvăleau pînă se îndura judecătorul să-i cheme. Stelian n-a zis nimic. La anii lui era încă iute de picior. Cîteva nopți mai tîrziu cei doi alsacieni au fost împușcați cu o armă de vînătoare, după ce i-a zădărnit careva prin gard. „Ce pierdere pentru judecător!” a comentat Stelian: el avea pistol, cu hîrtii în bună regulă. Pușcă de vînătoare nu ținea în casă. Judecătorul și-a îngropat cîinii cu mîna lui în fundul curții. Îi avea de cînd erau pui, el îi dresase și cînd ieșea la plimbare pe strada principală îi lua în lesă. Cînd s-a aflat în oraș că Jac și Rex fuseseră uciși, s-au scandalizat chiar și cîțiva dintre prietenii lui Stelian. „Azi belim cîinii, mîine îl belim și pe proprietarul lor?” a spus Mardare blănarul. Nu-i venea să creadă că Stelian avea vreo legătură cu această operațiune nocturnă. Ipoteza lui era că țărănul care ținea cîrciuma gării plătise pe careva, să-l compromită pe acest om de vîna al orașului. Raționamentul lui era că pînă la venirea în oraș a noului cîrciumar, în Medgidia nu se pomeniseră cîini împușcați prin gard. După două zile, blănăria lui luase foc din senin. Tot noaptea. Polițistul Pomenea tocmai ce trecea pe acolo, în rondul de noapte, dar pînă să deschidă el gura să spună ce-a văzut, Mardare urla că i-a incendiat Fănică Teodorescu prăvălia! Blănăria nu era departe de gară. Fănică s-a dus să vadă ce se întîmplase. Cînd l-a văzut, Mardare a sărit la el. „Ai venit să te bucuri! Te omor cu mîinile mele!” Mai erau cîteva domicili să-l ajute, care au început să-i care Fănică, după ce l-au înconjurat. Pomenea a tras un foc de pistol în aer, să-i zburătească, dar mai rău i-a întăritat: „Vrei să ne și împuști, ai!” s-a înverșunat Mardare - l-a apucat de gît pe Fănică și a început să strîngă. Polițistul, omul lui Dumnezeu, s-a băgat cu bastonul între ei. Îi lovea calm peste ceafă, să-i amorțească, iar blănarului i-a dat una în bîrbie, de l-a leșinat. Prăvălia lui Mardare ardea de parcă apa din tulumbele pompierilor întărita focul. Năucit de pumni, Fănică s-a aplecat să-l ridice de jos pe blănar, dar Ionică chelnerul care venise după el împins de un presentiment confuz al coanei Virginica („Dute, Ionică, și vezi ce face omul ăla!”) l-a apucat de mîna în timp ce striga „Aduceți apăă!” și l-a tras în afara cercului în care lua dupaci. În noaptea aceea geamurile restaurantului au fost sparte cu pietre. Coana Virginica s-a dus plîngînd indignată la șefuleasa gării, să cheme jandarmii de la Constanța, cum o ști! Fănică bea o gură de cafea și o cană de vin și-ia revina de la băștile geamurilor care stăteau pe peron. Îl ia de acasă pe Vasile geamul care venise lîngă potcovăria de la marginea orașului. Cînd a auzit cîți bani primește pentru șase geamuri, Vasile și-a tras buimac pantalonii peste cămașa de noapte. Birja, cu coviltirul ridicat, se oprește la prăvălia lui să-și ia Vasile foile de geam, cuișoarele și chitul. Dimineață, la primul tren, geamurile restaurantului erau la locul lor, iar Fănică și chelnerii patruleau nedormiți pe peron cu ciomege în mîna. Vîntul aducea mirosul de pîr ars de la blănăria lui Mardare. Omul lui Dumnezeu, Pomenea, izbutise să-l lămurească pe păgubăș, spre dimineață, că cei pe care îi văzuse cu sticle de gaza în mîna când dăduseră foc după ce îi spărseseră vitrina erau cei patru foști băieți de prăvălie ai prietenului său Stelian. ■

Livius Ciocărlie

DIN CARTEA CU FLEACURI

ASEARA, la ora zece, după ce T se retrage, rămân să vad un film. Nu e rău. După jumătate de oră, publicitate. Ațipesc puțin. Deschid ochii. E alt film. Doi indivizi își cară la pumni. Mut la un canal de știri, să vad cît e ora. Și mie vine să cred. „Nu-mi dai și mie niște pagini? -De unde să le scot? -Găsești tu ceva, ce vrei tu. -Bine, o să încerc. Lasă-mi câteva zile. -Perfect. Îți telefonez săptămîna viitoare și mi le dai.“ De atunci au trecut luni. Niciun telefon. Problema nu e să nu faci promisiuni. E să le faci pentru un timp nedeterminat. Aproape niciodată nu va fi nevoia să te achiți.

Automobilistul trece razant pe lîngă un troleibus. Coboară, furios, și începe să se porcăiască cu celălalt șofer. După aceea, verificînd, îi spune, vesel: „Nu s-a întîmplat nimic. Nu s-a zgâriat.“ Se despart amici.

Sunt în subsolul universității, unde se beau cafele, cu câțiva foști colegi. Mi se par spectrali. Intră Maestrul. „Sunteți neschimbat“, îi spun. Așa și e. Așa, de parcă l-aș pune la încercare: „Am să mai vii peste zece ani.“ Îmi pare rău că nu-l mai întîlnesc.

În calitate de „specialist“ al bătrîneții, sunt poftit să conferențiez. Hotărîsc să mă răzbun, ca altădată pe Istorie, în *Burgtheater*. Am s-o tratez nu ca pe o realitate intrinsecă, ci ca pe un punct de vedere. Ești bătrîn de cîte ori te vede cineva bătrîn. I se poate întîmpla și unuia de douăzeci și cinci de ani.

Compun cartea despre Roman cu mare entuziasm.

În 1934, Călinescu scrie articolul „Elevii bandiți“, despre violența din școli. Tot ce spune, ai zice că se întîmplă azi. La mijloc, un efect de perspectivă, asupra căruia nu pot să mă pronunț. Ori noi ne închipuim că aturea lucrurilor nu stăteau la fel, ori lui Călinescu îi părea că foarte grav ceea ce astăzi, nouă, ni s-ar părea benign.

Am fost beneficiarul a două mode succesive: aceea de a se citi mai mult critică decît roman și aceea de a se citi mai mult autobiografii. Pînă la urmă, mi s-a îfundat.

Se spune că oamenii s-au schimbat, și nu în bine, înepând din 1990. E mult mai rău. Oamenii și-au permis, în sfîrșit, să fie așa cum sunt. Sau, și mai rău. Suntem prea mediocri ca să fim într-un fel sau în altul. Ne adaptăm la împrejurări.

Dacă, lăsînd la o parte scenele de viață, cineva mi-ar spune despre articolele lui Călinescu din 34-35 că, de fapt, le-a scris un văr al lui, mi-ar fi mai ușor să cred decît ce cele articole și *Istoria* au fost scrise de același om.

Problem. Încep să-mi adun ideile pentru conferință și ce constat? Nu le am.

M-am găsit cînd să bîrfesc cronicile lui Călinescu! Chiar cînd urma articolul despre *Mite*, excelent.

Un anumit fel de comic e semnul că nu meriți tragicul. *Helas!*

Nu trebuie de ce nu se face deosebire între a crede că Dumnezeu există și a crede în Dumnezeu. Poți, poate, să mă convingi că universul, cu legile lui, n-a avut cum să apară din nimic, dar asta nu înseamnă că am devenit credincios. Credința e mult mai mult. Ca să răspundă celor care zic că cine studiază problemele religiei nu trebuie să fie participativ, Problemele Pleșu spune că zoologului nu-i cere nimeni să creadă că nu există elefanți. Ideea se întoarce împotriva lui. Cred că elefantul există, nu cred în elefant. Deși, curios lucru, Pleșu tocmai așa formulează în conferința lui de la Microsoft: „Nimeni nu îi cere unui zoolog să nu creadă în elefanți.“

Mă duc să mîncînc într-un bufet unde ești servit de la tejghea. Deși, curios lucru, Pleșu tocmai așa formulează în conferința lui de la Microsoft: „Nimeni nu îi cere unui zoolog să nu creadă în elefanți.“

Se despart amici

dacă nu vreau mămăligă cu brînză. Cum mă aplec peste tejghea, răstom și fasolea. Se face o mare porcărie pe podea. În situația asta, n-am altă soluție decît să mă trezesc. Cînd cobor, o găsesc pe T pregătind un prînz cu fasole. Ea emite ipoteza că mirosul a urcat scara pînă în dormitor. Se poate, dar atunci e vorba de un odorat inconștient fiindcă, de guturai, nasul meu e îfundat.

Mama se îmbrăca și se machia discret. Își dădea unghiile cu lac transparent, fără să le coloreze. I le văd pînă pe la zece ani. Pe urmă, tot îngrijite, fără lac. Într-un tîrziu, degetele îi sunt bandajate fiindcă a făcut o exemă de atâtea vase spălate cu apă rece, în bucatăria rece. Suntem în anii cincizeci.

Nu aduc prea mult noroc locurilor pe unde trec. Eșelnița veche e sub apă, de Orșova nu mai vorbesc cum s-a pocit, la Herculane e jale mare, Mehadia a apucat Ceaușescu s-o pricopsescă cu un cvartal de blocuri; alt bloc în piață, în locul casei turcești. Tot acolo, și alte case vechi demolate, iar în fața grădinii lui taica dinspre gara Băi, o colonie de barbari distrugători de garduri și rupători de crengi. Timișoara - desfigurată de palatele țigănești. La București, deocamdată, așa și așa - cam cum și țin la el.

Sensibil la critică, G. Călinescu s-a pus pe treabă. Articolele slabe s-au rărit.

Cad pe gânduri: T a răsturnat fasolea, exact ca în visul meu.

Să nu auzi toaca în săptămîna de Paști! Încă de la Timișoara, Paștile nu mai însemnau mare lucru. Prea mare contrastul cu Eșelnița, unde ardea un copac gros, toată săptămîna, în curtea bisericii, joia, dimineața devreme, se puneau în apa răului joimărele, iar dimineața, după Aneau în apa răului joimărele, iar oboseală luminoasă, ca prin vis.

Momentele cînd apăsam clanța ca să intru la curs și frica în fața foii albe pe care trebuie s-o umplu din vreo obligație îmi vor fi scăzute din datorie la Ziua de apoi.

Din păcate, porumbeii nu au decît instinct. De șapte au insistat să-și așeze cuibul pe o cutie mică și licioasă de metal din balcon. Rămurelele din care vor să-l facă alunecă și cad, iar cu oul se întîmplă la fel. Așa, sunt sterpi.

Mintea mi s-a levitat. Nu mai pot să-i citesc pe autorii care-mi plac.

Decidem că un om public sau unul din apropierea noastră are anumite calități și după aceea la orice probă contrară rămînem orbi și surzi.

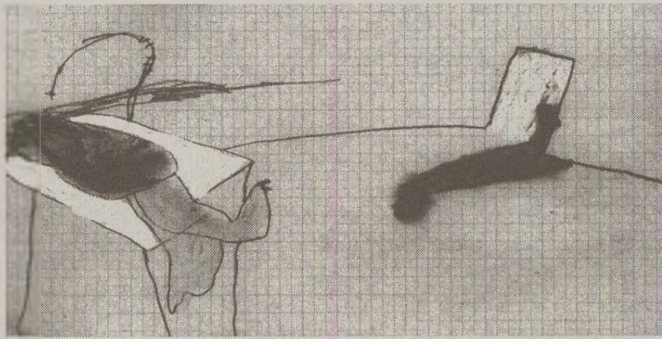
Călinescu se împiedică în cuvinte ca „devansare“, „deplasare“, „achiziții“, „comportament“, „cotidian“, „langaj“, „totalmente“, „aranjare“, „uzanță“, „a atașa...“ Dintre toate, numai „langaj“ nu s-a impus. (Te pomenesci că și „locația“ și „derularea“ își vor face loc!) În schimb, au dispărut cuvintele terminate în „...țiune“ - observațiune, alimentațiune, tradițiune, educațiune, concepțiune, ocupațiune -, pe care Călinescu încă le folosea, iar nouă ne sună ca limba lui Chicoș Rostogian. Așa se va întîmpla și cu limba noastră, nicio grijă. Alt ușor problem!

Ce fleacuri îmi trec prin cap! Păi, tocmai asta spun: capul s-a gripat.

Sunt puținele zile, superbe, de primăvară bucureșteană. Stau conștiincios în casă, nu mă mișc.

Simt parcă nevoia să-i mulțumesc cuiva pentru acești, deloc sperați, șaptesprezece ani. Așa, dubioși, cum sunt.

G. Călinescu: „Procedeu cam feminin acesta al jurnalului, de indivizi care își ling ca pisicile propriia blană...“ Ce pot să-i răspund? Păi, măcar atît: chema cu „feminin“ nu-i deloc corectă. (Chiar dacă e adevărată, din cap pînă în talpi.) ■

a c t u a l i t a t e a

Repetiția e mama DILEMATECII

Când întâlnești în paginile unei gazete românești semnătura lui Răzvan Petrescu, ai deja suficiente motive de bucurie stilistică. Nu mai contează dacă articolul sau interviul sau răspunsul la anchetă e, ca spațiu tipografic, meschin. Ajung, până la urmă, și o mie de caractere scrise bine și gândite cu tâlc. Pe de altă parte, dacă timp pentru proză nu prea e, ajung și debușeurile critice ale autorului pe marginea unor cărți – pe bună dreptate – discutabile. Iată doar unul dintre motivele, cu mult mai multe în realitate, pentru care lucioasa **DILEMATECĂ** ar merita citită număr de număr. De data aceasta, în ediția pe luna septembrie, toate cele afirmate până acum se ridică, automat, la puterea a treia. Nu numai că, la rubrica lui, amintitul autor ia în piept romanul *Capul retezat* de Iris Murdoch, nu numai că, la rubrica ei, Sanda Cordoș recenzează inspirat recentul volum de publicistică al fascinantului scriitor, *Foxtrot XX*, dar la paginile de interviu regăsim vocea plină de inflexiuni a aceluiași – ca și până acum – Răzvan Petrescu. Nu e nici o undă de ironie în ce spun. Cred că, asemeni lui Eminescu în urmă cu ceva mai mult de-un veac, Răzvan Petrescu poate menține, de unul singur chiar, ștacheta, oricât de înaltă, a unei reviste. Dovada categorică e că aproape tot ce scrie el în acest număr 28 se poate cita. Și opiniile despre literatură, și acelea despre medicină, și micile amintiri cu cărți. Cronicarul nu e, însă, tocmai de acord cu una dintre întrebări, pe care, de altminteri, Răzvan Petrescu o și expediază în două rânduri, invocând pasiunea pentru femei și alte năzbâtii pline de haz: ce aveți în comun cu băiețelul dumneavoastră? Cum nu peste multe pagini urmează, în aceeași publicație, o anchetă dedicată tinerilor scriitori proaspăt deveniți părinți, mă gândesc că o asemenea formă de *teasing* s-ar fi putut, cu oarecare delicatețe, ocoli. Mai ales că, să-mi fie iertat, dar concurența aceasta e – esteticeste – cam neloyală.

Dreptul de a ofensa

Un text remarcabil, prin argumentația fără fisură și greutatea intelectuală investită în fiecare frază, semnează H.-R. Patapievici în nr. 9 al revistei **IDEI ÎN DIALOG**. Intitulat *Pledoarie pentru dreptul de a ofensa* și întins pe două pagini ale publicației, el o încheie, am zice, la înaltime.

Cunoscutul eseist critică regula „*don't be judgmental*” care s-a impus, în ultimii ani, ca parte a noului Decalog civil. Bunăoară, actrița Brigitte Bardot a fost condamnată la 3 iunie 2008 de către Tribunalul Corecțional din Paris pentru o așa-numită „defăimare comunitară”. Un nou concept juridic, pe baza căruia toți cei ce pronunță judecăți negative la adresa unei comunități sau a unei părți din aceasta vor putea fi judecați și condamnați. Denigrarea comunității sau defăimarea comunitară se identifică, abuziv, cu incitarea la ură rasială.

Compățimind-o pe Brigitte Bardot, să-i dăm cuvântul

**Compania Națională
„Loteria Română” S.A
a sprijinit financiar
proiectele U.S.R dedicate
Centenarului Societății
Scriitorilor Români**

ZIRKON

ZIARE, ZI DE ZII

Talon de abonare începând cu

- abonament trei luni (13 numere) - 40 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 70 lei
- abonament un an (52 numere) - 140 lei

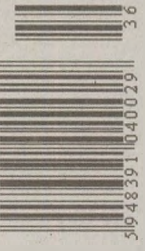
Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector localitate cod poștal județ
telefon

Abonamente 2008

România literară

Începând cu 1 ianuarie 2008 abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media! Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu nr 6, sector 2, București, 022195. Tel.: 255.19.18, 255.18.00.
Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul: RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.
Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.
Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămâne valabilă adresa: dir. adm. Valentina Vlădan, Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

ochiul magic

lui H.-R. Patapievici: „dreptul la critică trebuie să fie neîngrădit, iar modalitatea criticii, nici ea, nu trebuie să poată fi în vreun fel limitată. Dar, dacă admitem dreptul la critică nelimitată, trebuie atunci să admitem și dreptul la existență al discursurilor ofensatoare. Fără acest drept nelimitat la critică, nu există nici progres moral, nici progres intelectual. (...) În secolul al XVIII-lea, într-o societate mult mai puțin liberă decât a noastră, lui Voltaire nu i s-a cerut să nu fie *judgmental*: a fost extrem de *judgmental* cu creștinismul. Dacă i s-ar fi interzis să critice creștinismul, iar pentru teribilul său «*écrasez l'infâme!*» ar fi fost condamnat pentru «*dénigrement de communauté*» (argumentându-se că un om civilizată nu ar trebui să practice un discurs ofensator la adresa comunităților, deoarece sensibilitatea comunităților trebuie protejată), atunci societățile europene nu s-ar fi angajat pe calea secularizării, cum s-au angajat și datorită discursurilor ofensatoare ale lui Voltaire, iar progresele morale rezultate din separarea religiei de politic nu ar fi avut loc.”

O lectură obligatorie pentru adepții corectitudinii politice și, desigur, pentru restul lumii...

Surprize la metrou

Din două rele, ajungi, la un moment dat, să o alegi pe aceea care ți se pare mai convenabilă. O vreme. Din cauza claustrofobiei, multe persoane nu pot să urce cu liftul sau să meargă cu metroul, de pildă. Cu câteva pastile și puțin lucru cu psihicul, hotărăști că este cu mult mai înțelept să cobori sub oraș, decât să ieși în piept isteria de la suprafață. Decît să devii neom din pricina unui trafic aberant. Și nu ați aglomerația poate să cauzeze grav sănătății – puhoi de mașini se înghesuie pe arterele marilor orașe ale lumii – cît lipsa educației. A bunului simț elementar, nicidecum al manierelor rafinate, prelucrate, elaborate. Bunul simț de acasă, care ar putea să gestioneze valurile de mitocănie ce inundă bulevardele și străzile Capitalei noastre. Care ar putea să facă acceptabil infernul. Care ar putea să tempereze sentimentul, ucigător, al unicității proprii ființe. Sentiment care îi bîntuie pe prea mulți dintre concetățenii noștri. Se spune că felul în care se circula, la volan sau pietonal, vorbește despre gradul de civilizație al unui popor. *No comment!*

Stînd să aștept metroul, am simțit o stare de bine, de

confort care, ușor, ușor, se instala în mintea mea, în corpul meu. Peste tot, panouri mari, frumos făcute, amplasate în locuri strategice alese astfel încît nimeni să nu rateze să le citească. Lucru pe care l-am studiat și eu. Într-adevăr, zăbovind sau mergînd pe vreo pasarelă, intrînd sau ieșind dintr-o stație sau alta de metrou, nu ai cum să nu citești cîteva texte simple și extrem de inteligente care fac parte dintr-o campanie, fără precedent la noi, pe care societatea română de radiodifuziune a pus-o la cale pentru redinamizarea fiecărui canal în parte, pentru creșterea audienței și, nu în ultimul rînd, pentru alternativa pe care ascultarea radio-ului o oferă împotriva imbecilizării. Aici nu există violență la știri și nici atîtea greșeli de limbă română. Aici te poți bucura de mult mai multe emisiuni de calitate, de muzică clasică, de comentarii profunde, incitante, de modestia și profesionalismul unor realizatori remarcabili, de voci mari, care au devenit însoțitori de fiecare zi sau noapte. Este mult mai multă responsabilitate în munca oamenilor de la radio, multă pregătire și mai puțină improvizatie. „Ne plac toate piesele de la radio, mai ales dacă sînt de teatru.” Cine poate să contrazică această afirmație, cînd mai toți am crescut, oriunde pe harta acestei țări, ascultînd marii actori la microfon, imaginîndu-ne cum arată un studio de înregistrări, cum se obțin anumite efecte? „Întotdeauna ne-au plăcut capriciile. Mai ales cele ale lui Paganini.” Sau: „Ne place orice e opus al lui Beethoven. De pildă Sonatele opus 2, Opus 7 și Opus 111”. Subtilitate, umor, poantă, ironie, incitare. Folosul nu este doar al radioului din Berthelot dacă își mărește sau își menține numărul de ascultători. Cei care respectă valoarea și limba română, calitatea și traiul pe insula bunului simț, vor fi mereu radioascultători fideli!

Ghici cine este scriitorul?

Într-un articol publicat în revista **MIȘCAREA LITERARĂ** din Bistrița (nr. 1/ 2008), Roxana Chișu face, într-un stil prețios și evaziv, portretul unui scriitor contemporan. Descriș astfel, scriitorul este de nerecunoscut. Ca să vă convingeți, Cronicarul vă propune, stimați cititori, o experiență. Încercați să ghiciți despre cine este vorba:

„Ca o căutare a sinelui, inevitabila deciptare a sinuoaselor mecanisme existențiale se dovedește a fi soluția salvatoare a scriiturii. Scriitura nu se poate naște la umbra răcoroasă a unor pauze sau relaxări neuronale, artistul neavînd nevoie de calm și liniște sufletească. Dimpotrivă, acestea nu sunt creatoare, neputînd fi fertile sub aspect literar. Prinși în prejudecata potrivit căreia tragicul este mai creator și mai profund decât comicul, nu putem concepe creația decât sub aspectul unor profunde frămîntări sufletești. «Convingerea mea este că artistul nu are nevoie de liniște sufletească și de calm. Trebuie să fie într-un surd conflict sau într-o permanentă stare de iritare. Ca umilit, ca ocolit, ca neluat în seamă. Când aud atâtea îndemnuri pe la televiziune și radio, să gîndești pozitiv!, spun: *sunteți niște proști*. Mă enervează teribil aceste îndemnuri. E nevoie de starea conflictuală, de neprevăzut, care te duce, prin întâmplare și printr-un mecanism pe care nu-l stăpînești, la realizări palpabile. Ce e aia? Gîndește pozitiv și stai liniștit! Trece viața pe lângă tine!»“

P.S. Nu-i așa că nu ați reușit să ghiciți? Răspunsul corect este: Mircea Horia Simionescu.

Cronicar